

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kapteenin tytär

Author: Aleksandr Sergeevich Pushkin

Translator: Samuli Suomalainen

Release date: March 17, 2008 [eBook #24863]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAPTEENIN TYTÄR ***

Produced by Tapio Riikonen

KAPTEENIN TYTÄR

Kirj.

Aleksander Pushkin

Venäjänkielestä suomentanut Samuli S.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 1876.

SISÄLLYS:

- I. Kaartin kersantti
- II. Opas
- III. Linna
- IV. Kaksintaistelu
- V. Rakkaus
- VI. Pugatshevin kapina
- VII. Rynnäkkö
- VIII. Kuokkavieras
- IX. Ero
- X. Piiritys
- XI. Rauhaton kylä
- XII. Orpo
- XIII. Vangitseminen
- XIV.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Kaartin kersantti.

Kapteeniksi kaartin pääsis heti hän.
— Ei niin! Mut ensin armeijassa palvelkohon.
Niin juuri, niin! Ja siellä kovaa kokekohon —
— — — — —
Mut mikä hänen isäns on?

Knjashnin.

Isäni, Andrei Petrovitsh Grinev, oli nuoruudessaan palvellut sotaväessä kreivi Minnichin aikana ja otti eron pää-majorina vuonna 17—. Siitä pitäin asui hän kylässään Simbirskin kupernissa, jossa nai erään köyhän aatelisneidon Avdotja Vasiljevna J:n. Meitä oli yhdeksän lasta. Kaikki veljeni ja sisareni kuolivat pieninä. Minä olin kirjoitettu kersantiksi Semenovskin kaartiin, ja siitä tuli meidän kiittää majoria samassa kaartissa, ruhtinas B:ta, likeistä sukulaistamme. Minua luettiin virkavapauden saaneiden joukkoon kotikasvatukseni loppuun asti.

Viisi-vuotisena annettiin minä ratsaspalvelijan Saveljitshin huostaan, joka nuhteettoman käytöksensä vuoksi oli koroitettu hoitajakseni. Hänen johdollansa minä edistyin niin, että kahdentoista vuoden iässä osasin lukea ja kirjoittaa venettä ja aivan järkevästi kykenin arvostelevaan jäniskoiraan ominaisuuksia. Tähän aikaan palkkasi isä minulle Franskalaisen monsieur Beaupré'n, joka tilattiin taloon Moskovasta samalla kertaa kuin viinit ja ruokaöljy. Franskalaisen tulo harmitti kovasti ukko Saveljitshia.

— "Hyvä Jumala!" mutisi hän itsekseen; "onhan luullakseni lapsi pesty ja kammattu ja kylläinen. Mitäs varten rahoja turhaan viskataan ja palkataan munsyöriä, niinkuin ei omaa väkeä olisi yltä kyllä?"

Beaupré oli isänmaassaan ollut peruukintekijänä, sitten Preussissa sotamiehenä, mutta muutti sieltä viimein Venäjälle, ruvetakseen utshitel'iksi (opettajaksi), itsekään ymmärtämättä, mitä tuo sana oikeastaan merkitsee. Hän oli hyväntahtoinen, mutta sanomattoman suuri hulivili. Hänen suurin heikkoutensa oli herkkyyks kauniisen sukupuoleen; usein hän hellyyksistänsä sai kolauksia, joita sitten voivotteli vuorokausin. Sen lisäksi hän, kuten itse sanoi, ei vihannut pulloa, toisin sanoen hän naukkasi ja naukkasi liiaksikin. Mutta kun viiniä meillä ei tarjottu kuin päivällisellä, jolloin opettaja usein jätettiin ilmankin, niin tottui herra Beaupré varsin pian paloviinaan, ja rupesi vihdoon pitämään sitä paljoa parempana kotimaansa viinejä, sanoen sitä vatsalle hyödyllisemmäksi. Meistä tuli pian hyvät ystävät, ja vaikka hänen, niinkuin kontrahtiin oli kirjoitettu, tuli opettaa minulle *franskankieltä ja saksankieltä ja kaikkia tieteitä*, niin piti hän kumminkin sopivampana oppia minulta vähän söhertämään venettä, jonka jälkeen sitten kukin meistä teki omia askareitaan. Me sovimme keskenämme erinomaisen hyvin. Toista opettajaa en olisi tahtonutkaan. Mutta pian meidät kohtalo eroitti. — Tämmöinen oli tapaus.

Lihava ja rokon-arpinen pesutyttö Palashka ja toissilmäinen karjapiika Akulika suostuivat kuin suostuivatkin eräänä päivänä menemään äitini luokse, heittäytyivät polvilleen ja tunnustivat rikoksen, johon heidät, kokemattomat, oli saattanut munsyöri. Äitini kanteli asiasta heti isälle. Hänellä taas oli laki lyhyt ja selvä. Heti paikalla käski hän kutsua tuon kanalan Franskalaisen luokseen, mutta, tuli sana, että hän paraikaan antaa minulle tuntia. Isä heti minun kamariini. Siellä oli Beaupré makaamassa viattomuuden unta. Minä puolestani olin täydessä työssä. Minulle oli näet Moskovasta tilattu maantieteellinen kartta. Se rippui seinällä ilman aikojaan ja tuo suuri, paksu paperi oli jo kauan kiusannut minua. Viimein päätin kuin päätinkin tehdä siitä paperileijan ja ryhdyin nyt työhön, käyttäen hyödykseni Beaupré'n unta. Olin juuri kiinnittämässä niinistä pyrstöä Hyvän toivon niemeen, kun isä tuli kamariin. Nähtyään minun ponnistelujani maantiedon oppimisessa, nykäsi hän minua korvasta ja juostuaan sitten Beaupré'n ääreen, herätti hänet jotenkin varomattomasti ja alkoi nuhdesaarnan. Hämmästynyt Beaupré yritti nousta ylös, mutta ei jaksanut: hän oli kovin juovuksissa. Isä tarttui silloin opettajan nutun kaulukseen ja sysäsi hänet porstuaan. Samana päivänä jo sai Franskalainen virkaeron, ja tuostakos ilo ja riemu Saveljitshille. Siihen päättyi minun kasvatukseni.

Elelin sitten vaan mamman lellipoikana, ajellen kyyhkysia ja ollen polttosilla renkipoikain kanssa. Niin tultiin kuudentoista vuoden ikään, mutta silloinpa asiat muuttuivat.

Kerran syksyllä oli äiti vieraskamarissa keittämässä hunajamehua; minä, kieltäni maiskutellen, katselin kuohun kihajamista. Isä istui akkunan ääressä ja luki "Hovi-kalenteria", jonka hän sai joka vuosi. Tämä kirja teki häneen aina suuren vaikutuksen: erinomaisella tarkkuudella hän aina luki sitä, ja tuo luku se saattoi hänen sappensa kiehumään ja kuohumaan. Äiti, hyvin tietäen ukon tavat, koetti aina sysätä tuon kirjan jonnekin piiloon, ja usein sattui, ettei isä saanut kalenteriansa nähdä moneen kuukauteen. Mutta kun hän sen sitten taas sattumalta löysi, — niin istui hän tuntikausia sen ääressä.

Niinpä hän nytkin luki "Hovi-kalenteria", tuon tuostakin kohotellen olkapäitään ja toistellen yhä: "kenraali-luutnantti!... Minun komppaniassani hän oli vielä kersanttina. Ja Venäjän molempain tähdistöjen ritari!... Ja joku aika sitten..." — Vihdoin heitti isä kalenterinsa sohvalle ja vaipui syviin mietteisiin, jotka eivät ennustaneet hyvää.

Äkkiä hän kääntyi äitiin puoleen: "Avdotja Vasiljevna, kuinka vanha Petrusha[1] nyt on?"

— "Nyt alkoi seitsemästoista vuosi", vastasi äiti. "Petrusha syntyi samana vuona kuin tati Nastasja Gerasimovna kävi koukkuun, ja kuin vielä..."

— "Hyvä se", keskeytti isä; "aika on hänen mennä palvelukseen. Tarpeeksi on jo poikaa hellitelty vaimoväen puolella. Kyllä saavat loppua nuo kyyhkyslakkaan kiipeilemiset".

Äiti, kuullessaan erosta puhuttavan, säpsähti, niin että pudotti lusikan kastrulliin, ja rupesi itkemään. Minä sitä vastoin ihastuin sanomattomasti. Ajatus palveluksesta tuotti heti mieleen ajatuksia vapaudesta, Pietarin elämän huvituksista. Jo kuvailin itseäni kaartin upseeriksi, joka minun mielestäni oli inhimillisen onnen korkein kukkula.

Isän ei ollut tapana muuttaa päätöksiänsä eikä vitkailla niiden toimeenpanemisessa. Määrättiin niin muodoin lähtöni päivä. Edellisenä päivänä sanoi isä tahtovansa kirjoittaa tulevalle päällikölleni ja käski tuoda paperin ja kynän.

— "Älä unohda, Andrei Petrovitsh", sanoi äiti, "panna minultakin terveisiä ruhtinas B:lle; minä toivon, kirjoita niin, että hän on oleva suosiollinen Petrushalle".

— "Mitä joutavia!" vastasi isä, rypistäen kulmakarvojaan. "Mitä varten minä ruhtinas B:lle kirjoittaisin?"

— "Sanoithan kirjoittavasi Petrushan päällikölle".

— "Entä sitten?"

— "Petrushan päällikköhän on juuri ruhtinas B. Petrushahan on kirjoitettu Semenovskin kaartiin".

— "Kirjoitettu. Vaikka olisi kirjoitettu minne hyvänsä! Petrushaa vaan en Pietariin laske. Mitä hän siellä oppisi? Rahaa tuhlaamaan ja tyhjää toimittamaan! Ei mar, palvelkoon vaan armeijassa, kokekoon kovaa, haistakoon ruudin savua; hänestä tahdon sotamiestä, vaan en kaartilais-huliviliä! Missä pojan passi? Annas tänne!"

Äiti haki passini rasiasta, jossa sitä säilytettiin yhdessä sen paidan kanssa, joka oli ollut päälläni minua ristittäessä, ja antoi sen vapisevin käsin isälle. Isä luki sen tarkasti, pani sitten pöydälle eteensä ja rupesi kirjoittamaan kirjettä.

Minua vaivasi uteliaisuus. Minne minut pannaan menemään, kosk'eivät lähetä Pietariin? Silmäni seurasivat lakkaamatta isän kynää, joka liikkui jotenkin vitkallisesti.

Vihdoin hän lopetti, pani kirjeen ja passin samaan kuoreen, lukitsi sen sinetillä ja sitten, ottaen silmälasit pois, kutsui minut luokseen.

— "Tuoss' on kirje Andrei Karlovitsh R:lle", sanoi hän, "vanhalle toverilleni ja ystävälleni. Sinä lähdet tästä Orenburgiin, palvelemaan hänen väessänsä".

Niin nyt haihtuivat kaikki minun loistavat toiveeni! Hauskan elämän sijaan Pietarissa, odotti minua ikävä tuolla syrjäisessä seudussa. Palvelusta olin vielä hetki sitten ajatellut suurella riemulla; nyt tuntui se surkealle onnettomuudelle. Mutta asiata ei käynyt muuttaminen! Seuraavana aamuna seisoj ja kuomireki portaiden edessä: siihen pantiin kapsäkki, laukku, jossa oli tee-serviisi, sekä kääröt täynnä vehnäsiä ja piirakaisia, viimeisinä merkkeinä kotoisista makeanleivän-päivistä.

Vanhemmat siunasivat minua. Isä lausui: "Hyvästi, Pietari. Palvele uskollisesti sitä, kelle valan teet; ole kuuliainen päälliköllesi; älä himoitse heidän lempeänsä; älä tunkeile palvelukseen, älä vältäkään palvelusta; ja muista aina sananlaskua: säästä vaatetta uudesta pitäin, säilytä kunniaa nuoresta pitäin". Äiti itkien pyysi, että kaikin mokomin suojelisin terveyttäni; Saveljitshin sydämmelle pantiin, että hän pitäisi tarkkaa huolta lapsesta. Päälleni pantiin jäniksen-nahkainen pikku-turkki ja sen yli vielä ketunnahkainen matkaturkki. Minä nousin kuomiin Saveljitshin kanssa ja läksin liikkeelle, itkien katkerasti.

Samana yönä tulimme Simbirskiin, jossa meidän oli viipyminen koko vuorokausi, kaikenlaisten tarpeiden ostamista varten, jotka olivat Saveljitshin huolena. Me otimme asuntoa ravintolaan. Saveljitsh

läksi jo aamulla varhain ostoksille. Minä katselin ensin kauan aikaa akkunasta likaiselle poikki kadulle, mutta ikävystyin viimein ja rupesin kulkemaan huoneesta huoneeseen. Biljardi-saliin tultuani, näin siellä pitkän herrasmiehen, noin viidenneljättä vuoden iässä, ylähuussa pitkät viikset, yönuttu yllä, biljardikeppi kädessä ja piippu suussa. Hän pelasi marköörin kanssa, joka voitettuaan sai ryyppyn viinaa, mutta menetettyänsä oli velvollinen nelin ryömin konttaamaan biljardipöydän alla. Minä rupesin katsomaan heidän peliänsä. Mitä enemmän aikaa kului, sitä tiheämmiksi kävivät nuo konttaus-pasierailemiset pöydän alla, kunnes markööri jäikin sinne. Herra lausui muutamia mahtipontisia sanoja, hautauspuheen tapaan, ja kysyi, enkö minä tahtois pelata hänen kanssaan. Minä en sanonut osaavani. Tuopa näkyi häntä kummastuttavan.

Hän katsahti minuun melkein sääliväisesti. Me puutuimme kumminkin puheisin keskenämme. Hän sanoi olevansa Ivan Ivanovitsh Surin, ratsumestari eräässä husaarirykmentissä ja tulleen Simbirskiin rekryytin-ottoon ja asuvansa tässä ravintolassa. Surin kutsui minua päivälliselle kanssaan, aterioimaan, "mitä Jumala on antanut, sotamiehen tapaan". Minä suostuin kernaasti. Kävimme pöytään. Surin joi paljon ja kehoitti minuakin, sanoen, että täytyy tottua palvelukseen. Hän kertoi minulle kaikenlaisia juttuja armeija-oloista ja niille nauroin kuollakseni. Pöydästä nousimme aivan hyvinä tuttavina. Silloin tarjoutui hän opettamaan minua biljardia pelaamaan. "Tämä", sanoi hän, "on välttämätöntä meikäläisille. Kun esim. ollaan marssilla ja pysäytään jonnekin, — millä saa ajan kulumaan? Ei muuta kuin mene ravintolaan biljardia pelaamaan: mutta sitäpä varten pitää osata sitä!" Minä olin tuosta täydellisesti vakuutettu ja rupesin hyvin ahkerasti opettelemaan. Surin rohkaisi minua tuon tuostakin, ihmetteli minun nopeata edistymistäni ja muutaman läksyn perästä ehdotteli, että ruvettaisiin pelaamaan rahan päälle, ei muuta kuin puolen kopekan vaan, tietysti ei voittamisen tarkoituksessa, mutta siksi vaan, ettei pelattaisi turhan päiten, mikä hänen mielestään oli kaikista kelvottomin tapa. Minä suostuin siihenkin, ja silloin käski Surin tuoda punssia ja sai minutkin maistamaan, toistaen yhä vaan, että palvelukseen pitää tottua, ja mikäs palvelus se muka ilman punssia on? Minä tottelin. Peliämme kesti yhä. Mitä useammin minä maistelin, sitä rohkeammaksi kävin. Pallot lentelivät alinomaa laidan yli; minä kiivastuin, toruen markööriä, joka luki taivas tiesi kuinka hullusti, vähä väliä lisäsin panosta, — sanalla sanoen, menettelin kuin konsanaankin poika, joka on päässyt omiin valtoihinsa. Aikaa sillä välin oli kulunut paljon. Surin katsahti kelloonsa, laski kepin kädestänsä ja ilmoitti, että olin menettänyt hänelle sata ruplaa. Tuosta minä vähän hämmästyin. Rahani olivat Saveljitshin huostassa. Minä rupesin pyytelemään anteeksi. "Älä, veikkonen, tuosta huoli", keskeytti Surin; "saatanhan minä odottaakin".

Surinin kanssa sitten vietin koko illan ja kamariini lähtiessäni tuskin jaksoin käydä. Surin saattoi minut sinne.

Saveljitsh parkasi, nähtyään selvän selvät merkit minun innostani palvelukseen.

— "Mutta mitäs tämä nyt merkitsee?" voivotteli ukko. "Missä sinä nyt tuon näköiseksi olet tullut? Herra Jumala, eihän tuommoista ole ennen kuultu eikä nähty!"

— "Suu kiinni, äijä!" vastasin minä änkyttäen; "sinä olet kai humalassa; mene maata ... ja saata minutkin".

Aamulla herättyäni tunsin kovan päänkivun; hämärä muisto oli minulla eilis-päivän tapauksista. Muisteluni keskeytti Saveljitsh, joka tuli sisään, tuoden teetä. "Pietari Andreitsh", virkkoi hän, päätään heilutellen, "varhainpa, varhainpa olet alkanut huimaa elämää. Ja kehen sinä tuletkaan? Ei isä juo, ei vaarikaan juonut; äidistä puhumattakaan: hän ei ole iki pitkinä päivinä suuhunsakaan pannut muuta kuin kaljaa. Ja kuka tähän kaikkeen on syynä? Kukas muu kuin tuo kirottu munsyöri. Aina vähä väliä hyppäsi hän Antipjevnan luokse: '*matame sō vu prii*, viinaa!' Tässä se nyt on se *sō vu prii!* kylläpä pani viisautta ja ymmärrystä lapsen päähän, se hirtehininen! Ja mitä varten palkattiin mokomaa murjaania! Niinkuin ei meidän herralla omaa väkeä olisi yltä kyllin!"

Minua hävetti. Minä käännyn häneen selin ja sanoin: "Mene tiehes, Saveljitsh: minä en huoli teestä". Mutta kun Saveljitsh kerran oli yltynyt saarnamaan, niin ei ollut helppo saada häntä vaikenemaan. "Katsos nyt, Pietari Andreitsh, semmoista tuo juominen on. Ja päätäkin kivistä, ruokahaluakaan ei ole. Juomarista ei ole mihinkään... Juopas vähän kurkkuvettä hunajan kanssa, mutta kaikista parasta kumminkin lienee pieni kohmelo-ryyppy. Tahdotkos?"

Samassa tuli sisään poika, tuoden minulle kirjelapun I. I. Surinilta. Minä avasin sen ja luin:

"Armas Pietari Andrejevitsh, ole hyvä ja lähetä minulle pojan kanssa sata ruplaa, jotka menetit minulle eilen. Olen suuressa rahantarpeessa.

Aina altis sinua palvelemaan.

Ei muuta neuvoksi. Minä tekeydyin aivan kylmäkiskoiseksi ja, kääntyen Saveljitshin puoleen, käskin hänen antaa pojalle sata ruplaa.

— "Kuinka! Mitä varten?" kysäsi Saveljitsh hämmästyen.

— "Minä olen ne hänelle velkaa", vastasin minä niin tyyneenä kuin mahdollista.

— "Velkaako!" huudahti Saveljitsh, hämmästyen yhä enemmän: "mutta milloinko sinä, hyvä ihminen, ennätit joutua hänelle velkaan? Ei, kyllä tässä nyt on jotakin kummallista. Sano mitä suvaitset, mutta rahoja minä en anna".

Minä ajattelin, että jos en minä tällä ratkaisevalla hetkellä saa voittoa itsepäisestä ukosta, niin minun vast'edes on kovin vaikea päästä hänen holhousvallastansa. Senvuoksi, luoden häneen ylpeän silmäyksen, lausuin:

— "Minä tässä herra olen, sinä olet palvelija. Rahat ovat minun. Minä menetin ne hänelle siitä syystä, että niin suvaitsin tehdä. Ja kyllä se on parasta, ettes ollenkaan viisastele, vaan teet mitä käsketään".

Saveljitsh kävi niin kokonaan ymmälle tuosta, että löi kätensä yhteen ja jäi seisomaan kuin suolapatsas.

— "Mitäs siinä seisot?" kiljasin äkäisenä.

Saveljitsh itkemään.

— "Voi herttainen, Pietari Andreitsh", nyhkytti hän vapisevalla äänellä: "älä saata minua hautaan pelkästä sydämmen surusta. Lapsi kulta; tottele minua, vanhaa ukkoa: kirjoita sinä tuolle ryöväriille, että sinä vaan laskit leikkiä; sano, ettei meillä semmoisia rahoja ole olemassakaan. Sata ruplaa! No kaikki pyhät! Sano sinä, että vanhemmat kiven kovaan ovat kieltäneet sinua pelaamasta, muuta kuin kenties nappi-peliä".

— "Älä valehtele", keskeytin hänet; "laita tänne rahat tai otan sua niskapäästä!"

Saveljitsh loi minuun silmäyksen täynnä katkeraa surua ja meni rahoja noutamaan. Minun oli sääli ukko parkaa, mutta minun teki mieli kerrankin oiaista siipeni ja näyttää hänelle, ett'en enää ole lapsi! Rahat lähetettiin Surinille. Saveljitsh kiiruhti heti paikalla saattamaan minut pois tästä kovan onnen paikasta. Hän tuli ilmoittamaan, että hevoset ovat valjaissa. Minä läksin Simbirskistä, rinnassani rauhaton omatunto ja ääretön katumus. En sanonut edes jäähyväisiäkään opettajalleni; toivoinhan päinvastoin, ett'en enää milloinkaan kohtaisi häntä.

TOINEN LUKU.

Opas.

Ei ole seudut synnin-seudut,
Ei ole tienot tuttujani.
Mikä tieni tänne käänsi
Kuka kehno ratsu saatti? —
Saatti tänne nuoren miehen,
Saatti uljahan urohon
Nuoren huiman hurja mieli,
Viinan voimakin väkevä.

Vanha laulu.

Matkamietteeni eivät olleet oikein hauskoja. Menettämäni sata ruplaa olivat siihen aikaan suuri raha. Minun täytyi tunnustaa itselleni käyttäneeni tuhmosti Simbirskin ravintolassa ja tunsin itseni syypääksi Saveljitshin edessä. Kaikki tuo oli niin tuskallista. Ukko istui nureissaan kuskilaudalla, selin minuun; hän ei puhunut sanaakaan, rykäsihän vaan väliin. Minun teki mieleni sopia hänen kanssaan, mutta en tiennyt mistä alkaa.

Viimein virkoin:

— "Älähän nyt, Saveljitsh, ole pahoillasi! Sovitaan pois! Näenhän itsekin, että olen syypää. Kyllä minä vast'edes olen viisaampi ja tottelen sinua. Älä nyt ole enää suutuksissa; sovitaan pois!"

— "Voi, hyvä Pietari Andreitsh!" vastasi hän syvään huo'aten. "Itseheni minä suuttunut olen, minä se kaikkeen syypää olenkin. Kuinka saatoinkaan jättää sinut yksiksesi ravintolaan! Mutta tulihan näet niinkuin synniksi mieleeni käydä tervehtimässä vanhaa tuttavaa, lukkarin muoria. Sinne menin ja sinne jäinkin. Hyväinen aika! Mitenkäs minä poloinen nyt kotiin menen, ja mitä sanoo pappa ja mamma, kun saavat tietää, että lapsi nyt jo juo ja pelaa?"

Lohduttaakseni Saveljitsh parkaa minä lupasin, ett'en tästä puolin käyttäisi kopekkaakaan ilman hänen suostumustansa. Hän tyyntyi vähitellen; aina väliin kumminkin päätään heilutellen hän supisi: "sata ruplaa! Onkos tämä laitaa!"

Yhä lähemmäs tultiin määräpaikkaani. Ympärilläni aava aromaa, jossa siellä täällä näkyi mäen-törmiä ja solia. Kaikki oli lumen vallassa. Aurinko oli mailleen menemässä. Kuomi kulki kapealla tiellä tai oikeammin talonpoikais-reen tekemiä jälkiä myöten. Äkkiä rupesi kyytimies katselemaan sivulle ja virkkoi viimein:

— "Kuules, hyvä herra; eiköhän käännytä takaisin?"

— "Miksi niin?"

— "Ilmaan ei ole luottamista: rupeaa tuulemaan; katsos kuinka se lennättelee lunta".

— "Entä sitten?"

— "Näethän tuota!"

Ja kyytimies osoitti ruoskanvarrella itää kohti.

— "Eihän siellä näy muuta kuin lunta vaan ja selvä taivas".

— "Entäs tuo tuolla ... tuo pilvi".

Nyt vasta huomasin aivan taivaan reunassa pienen valkoisen pilven, jota siihen saakka olin luullut kaukaiseksi mäentörmäksi. Kyytimies sanoi sen tietävän lumipyryä.

Olin kuullut kerrottavan sikäläisistä pyryistä ja tiesin, että kokonaisia kuormastoja oli jäänyt lumen alle. Saveljitsh puolusti kyytimiehen ehdotusta, että kääntyisimme takaisin. Mutta kun tuuli näytti minusta heikolle, niin toivoin pääsevämme hyvissä ajoin seuraavaan kestikievariin. Käskin senvuoksi ajaa eteenpäin.

Hevoset läksivät juoksemaan kiirusti, mutta yhä katsahteli kyytimies itään. Tuuli yltyi sillä välin yltymistään. Taanoinen valkoinen hattara kasvoi pilveksi, se kohosi raskaana yhä ylemmäs, vähitellen peittäen koko taivaan. Lunta rupesi satamaan; lumihiekaleet olivat alusta pieniä, mutta pian muuttuivat ne tavattoman suuriksi. Tuuli rupesi ulvomaan; alkoi pyry. Tuokion kuluttua oli tumma taivas sulanut yhteen lumisen meren kanssa. Kaikki katosi näkyvistä.

— "Kas niin", huudahti kyytimies, "nyt on pyry ja aika pyry onkin!..."

Minä kurkistin ulos kuomista: kaikki oli synkkää; en nähnyt muuta kuin ryöppyilevää lunta. Tuuli ulvoi niin vimmatulla äänellä, että näytti henkiseltä olenolta. Pian olimme aivan lumessa. Hevoset kulkivat jalka jalasta ja pian seisattuivat.

— "Mitäs nyt seisotaan?" kysyin kärsimätönnä kyytimieheltä.

— "Eipä tässä kulustakaan parane", vastasi hän, nousten maahan; "kukas tässä enää tietää missä ollaankaan; tietä ei ole eikä sitä näkisikään".

Minä rupesin häntä torumaan, mutta Saveljitsh kävi hänen puolellensa. "Pitipäs vaan olla tottelematon", jupisi hän äkäisenä; "olisi koreasti käännytty takaisin kestikievariin; olisit juonut teetä, maannut makeasti aamuun asti; myrsky olisi tauonnut, sitten olisi taas sopinut lähteä. Ja mikä kiire meillä sitten on? Häihinkö tässä hätä, vai minne?" Saveljitsh oli oikeassa. Mutta mikäpä enää auttoi! Lunta satoi laaduttomasti. Nietos kasvoi kasvamisestaan reen ympärille. Hevoset seisoivat, päät kumarruksissa, tuon tuostakin märähdellen. Kyytimies kulki ympäri, neuvotonna korjailien valjaita, Saveljitsh mörisi äkäisenä; minä katsoin joka haaralle, toivoen näkeväni edes jonkun merkin ihmisasunnosta tai tiestä, mutta mahdoton oli eroittaa muuta, kuin lumen hurjaa kieppumista... Äkkiä huomasin jotakin mustaa.

— "Katsos?" huusin kyytimiehelle, "mikäs musta tuolta näkyy!"

Kyytimies tirkistämään.

— "Jumala sen tietää, hyvä herra, mitä se on", vastasi hän, nousten rekeen, "ei se ole kuorma eikä puukaan, mutta liikkuu se vaan. Ihminen kai lienee, joshan ei ole susi".

Minä käskin ajaa tuota outoa esinettä kohti, joka samassa rupesi lähestymään meitäkin. Parin minuutin kuluttua olimme kohdanneet ihmisen.

— "Kuules, hyvä ystävä", huusi hänelle kyytimies, "tietäisitkö sinä tietä tässä?"

— "Tässä se on; tiellä minä juuri seison", vastasi outo; "mutta mitäpäsi siitä on hyötyä?"

— "Kuuleppas", virkoin minä; "tunnetko tämän seudun? Oatko saattaaksesi minua yökortteeriin?"

— "Kyllähän minä seudun tunnen", vastasi matkamies, "on sitä, Jumalan kiitos, niin monta kertaa kuljettu ja ajettu ristiin ja rastiin. Mutta mikäs kulku se tämmöisellä ilmalla: eksyy yks kaks! Paras on jäädä tänne ja odottaa, kenties myrsky tyyntyy ja taivas selkenee: kyllä sitten tähdet tien osoittavat".

Hänen tyyneytensä rohkaisi minua. Olin jo päättänyt jäädä Jumalan nimessä yöksi keskelle erämaata, kun matkamies äkkiä hyppäsi kuskilaudalle ja sanoi kyytimiehelle:

— "No, Jumalan kiitos, ei ole talo kaukana; käännä oikeaan ja anna mennä".

— "Mitäpäsi sitä oikeaankaan mennään!" arveli kyytimies tyytymätönnä. "Missä sinä tien näet? Vai anna mennä vaan vieras hevonen muka, oma ruoska".

Kyytimiehellä oli mielestäni oikeus.

— "Tosiaankin", virkoin väliin, "mistä sinä arvelet, ettei talo ole kaukana?"

— "Kas tuolta kävi tuuli nyt", vastasi vieras, "ja sieltä hajahti savulle, kai talokin lähellä on".

Hänen älykkäisyytensä ja hieno aistinsa ihmetyttivät minua. Minä käskin kääntää sinne päin. Työläästi pääsivät hevoset kulkemaan syvässä lumessa. Verkalleen liikkui reki; milloin nousten nietoksen harjalle, milloin kuoppaan vajoten; milloin kallistuen laidalle, milloin toiselle. Oli kuin laivan keijuileminen myrskyisellä merellä. Saveljitsh'ilta pääsi aina huokaus, kun kupeemme löivät vastakkain. Minä laskin suojusnahan alas, kietouduin turkkiin ja torkahdin, myrskyn laulaessa minulle univirttä ja hiljaisen kulun minua tuuditellessa.

Näinpä tuossa unen, jota en koskaan ole voinut unohtaa ja jossa vielä nytkin näen jotain ennustavaista, kun vertaan sitä elämäni kummallisiin kohtauksiin. Lukija suopi minulle tuon anteeksi, sillä hän tietää kaiketi kokemuksestansakin, kuinka ihminen jo luonnostaankin on taipuvainen taikauskoon, vaikka hänellä olisi kuinka suuri inho kaikkia ennakkoluuloja kohtaan.

Minä olin siinä tunteiden ja sielun tilassa, jossa tosi-olo, antaen perää mielenkuvailulle, sulaa niiden kanssa epäselväksi unenhoureeksi. Me olimme vielä kulkevinamme lumista aromaata, jossa myrsky yhä raivosi... Äkkiä näin portin, josta sitten ajoimme kotini pääpihalle. Ensimmäisenä iski mieleeni ajatus: kunhan vaan isä ei panisi pahaksensa, että näin äkkiä tulen takaisin kotia; kunhan vaan ei pitäisi sitä tottelemattomuutena. Rauhatonna hyppäsin kuomista ja näin äitini seisovan kovin murheellisena kuistilla. "Hiljaa", sanoo hän minulle, "isäsi makaa kuolinvuoteella ja tahtoo sanoa sinulle jäähyväiset". Säikähtäen kuljin äitini perässä makuukammioon. Huone oli heikosti valaistu; vuoteen ääressä seisoivat murehtivia ihmisiä. Minä lähenen hiljaa vuodetta; äiti vetää uutimet syrjään ja puhuu: "Andrei Petrovitsh! Petrusha on tullut: hän palasi, saatuaan tietää sinun olevan sairaan; siunaa häntä!" Minä laskin polvilleni ja loin silmäni sairaasen. Mitä näen minä?... Isäni sijassa makaa vuoteella mustapartainen talonpoika, iloisesti katsellen minua. Minä hämmentyneenä käännyn äitini puoleen, kysyen: "Mitäs tämä on? Eihän tuo ole isäni. Mitä minä tuon miehen siunauksella teen?"... "Sama se, Petrusha", vastasi äiti, "tämä on sinun isän-sijaisesi; suutele hänen kättänsä, ja anna hänen siunata sinua..." Minä en suostunut. Silloin kavahti mies vuoteelta, sieppasi vyöltänsä kirveen ja rupesi sillä viuhtomaan joka haaralle. Minä yritin juosta pakoon, mutta en voinut ... huone tuli täyteen ihmisten ruumiita; minä kompastuin niihin ja jalkani luiskahteli verilätäköissä... Tuo hirveä mies huuteli minua lempeästi, sanoen: "Älä pelkää, tule vaan, niin siunaan sinua..." Kauhu ja hämmästys valtasivat minut... Samassa heräsinkin; hevoset seisoivat; Saveljitsh piti minua kädestä, puhuen:

— "Nousepas pois; nyt on tultu..."

— "Minne on tultu?" kysäsin, hieroen silmiäni.

— "Kestikievariin. Jumala ohjasi meitä, ajoimme suoraan aitaan kiinni.

Nouse pois, hyvä herra, ja käy lämmittelemään".

Minä astuin ulos kuomista. Myrsky pauhasi vielä, mutta hiljemmin entistä. Oli niin pimeä, että tuskin kättänsä erotti. Isäntä tuli portille meitä vastaan, kantaen lyhtyä liepeensä alla ja saattoi minut ahtaasen, mutta siistiin tupaan, jossa paloi pärevalkea. Seinällä riippui luotipyssy ja korkea kasakanlakki.

Isäntä, syntyjään Jaikilainen kasakka, oli noin kuusikymmentä vuotta vanha, mutta vielä terve ja reipas ukko. Saveljitsh toi perässäni tee-neuvot, pyysi tulta, keittääksensä teetä, joka ei milloinkaan ollut tuntunut minusta niin tarpeelliselta. Isäntä meni toimittamaan.

— "Missäs opas on?" kysyin Saveljitsh'ilta.

— "Tääll'on, hyvä herra", vastasi ääni ylhäältä.

Minä katsahdin makuulavalle (komppeliin) ja näin mustan parran ja kaksi kiiluvaa silmää.

— "Tuliko vilu?"

— "Eipä vielä, kun ei ele muuta päällä kuin ohut nuttu. Oli turkkikin, mutta häpeä sanoa, kipeä kärsiä — oppiin panin eilen illalla kapakkaan: pakkanen ei näyttänyt juuri kovalle".

Samassa tuli isäntä sisään, tuoden kiehuvan samovaarin (vedenkiehuksen). Minä kutsuin opastani juomaan teetä; hän laskeusi lavalta. Hänen ulkomuotonsa veti puoleensa huomioni. Hän oli noin neljäkymmenen iässä, kasvultaan keskikokoinen, laiha, mutta harteava. Musta parta vivahti jo vähän harmaasen: suuret silmät olivat tavattoman vilkkaat. Hänen kasvonsa näyttivät varsin miellyttäviltä, mutta samalla asui niissä jotain veitikkamaista. Tukka oli puolipyöriön muotoinen. Hartioilla oli hänellä rikkinäinen nuttu ja jalassa tatarilaiset roimahousut. Minä tarjosin hänelle kupillisen teetä; hän maistoi ja veti huulensa kurttuun.

— "Hyvä herra", virkkoi hän, "olkaa hyvä ja käskekää antaa minulle ryyppy viinaa; tee ei ole meidän, kasakkain, juomaa".

Minä tein kernaasti hänen tahtonsa.

Isäntä otti kaapista viinapullon ja lasin, meni hänen luokseen ja, nähtyään hänen kasvonsa, virkkoi:

— "Ahaa! Oletpa taas näillä mailla! Mistä nyt matka?"

Opas iski hänelle silmää ja vastasi sananparrella:

— "Lensin pellolle, noukin hamppua; heitti mua muori kivellä, mutt'ei osannutkaan. Entäs teillä?"

— "Mitäpä meillä?" vastasi isäntä, jatkaen salaperäistä puhetta, "iltakirkkoon soitettiin, mutta papin muori kielsi: pappi kylään meni, piru kävi kirkolle".

— "Ole vaiti äijä", vastasi oppaani, "kyllä sade sieniä kasvattaa, ja kun sieniä on, kyllä konttikin saadaan; mutta nyt (ja taas hän iski silmää) pistä kirves selän taakse: metsässä vartija kulkee. Maljanne, hyvä herra!"

Sen sanottuaan otti hän lasin, risti silmänsä ja juoda kulautti lasin yhtä haavaa, kumarsi sitten minulle ja palasi lavallensa.

Silloin en voinut vielä ymmärtää tuota rosvojen puhetta, mutta sittemmin vasta arvasin sen tarkoittaneen Jaikin (Uralin) sotaväen asiata, kansan, joka siihen aikaan juuri oli saatu rauhoitetuksi 1772 vuoden kapinan jälkeen. Saveljitsh kuunteli nähtävästi suurella tyytymättömyydellä.

Epäluuloisia katseita loi hän vuoroin isäntään, vuoroin oppaasen. Kestikievari oli syrjässä keskellä aroa, kaukana muista asutuista paikoista ja näytti hyvin rosvojen pesälle. Mutta mitäs tehdä! Matkan jatkamista ei ollut ajattelemisenkaan. Saveljitsh oli rauhaton, ja tuo minua suuresti huvitti. Sillä välin kävin lavitsalle levolle. Saveljitsh päätti kömpiä uunin päälle. Isäntä kävi lattialle. Pian kuului koko tupa kuorsaavan; minäkin nukuin sikeästi.

Herättyäni seuraavana aamuna jotenkin myöhään, huomasin myrskyn jo tyyntyneen. Aurinko paistoi. Huikaisevana kimalteli lumi äärettömällä arolla. Hevoset olivat valjaissa. Minä kysyin isännältä paljonko olimme velkaa, ja hän otti meiltä niin kohtuullisen hinnan, ettei edes Saveljitshkaan ruvennut hänen kanssaan tinkimään. Eiliset epäluulotkin haihtuivat kokonaan hänen mielestään. Minä kutsuin oppaan, kiitin häntä avusta ja käskin Saveljitshin antaa hänelle viisikymmentä kopekkaa juomarahaa. Saveljitsh rypistelemään kulmakarvojansa. — "Viisikymmentä kopekkaa, niinkö?" virkkoi hän, "ja mistä hyvästä? Siitäkö, että sinä juuri suvaisit kyyditä hänet kestikievariin? Ei millään muotoa: ei meillä tässä

ole liikoja viisiäkymmeniä kopekoita. Paljoksipa kävisi ruveta joka miehelle antamaan juomarahoja; sillä tavalla pian itsekin panisimme hampaat naulaan".

Minä en ruvennut väittelemään Saveljitshin kanssa. Itsehän olin luvannut, että hän olisi täysi herra rahoille. Harmitti minua kumminkin, etten saattanut osoittaa kiitollisuuttani miehelle, joka oli auttanut minut, josko ei juuri hädästä, niin ainakin hyvin tukalasta tilasta.

— "Hyvä", virkoin kylmäkiskoisesti, "kun et tahdo antaa rahaa, niin annapas hänelle joku päällysvaate matkalaukustasi: hän on liian ohuessa puvussa. Anna hänelle jäniksen-nahkainen turkki".

— "No mutta hyvä Pietari Andreitsh!" vastasi Saveljitsh. "Mitäs hän sinun turkillasi tekee? kapakkaan tuo koira sen vie, ensimmäiseen kapakkaan".

— "Älä sinä, äijä parka, siitä huoli", virkkoi kuljeksija; "ei se ole sinun asiasi, kapakkaanko sen vien vai olen viemättä. Herra suvaitsee suoda minulle turkkinsa omilta hartioiltaan; semmoinen näetkös on Herran tahto; mutta sinä kun kerran olet lakeija, niin ole lakeijana vaiti ja tottele koreasti".

— "Ethän sinä Jumalatakaan pelkää, sen rosvo", tiuskasi hänelle Saveljitsh äkäisesti. "Näet, ettei lapsi vielä oikein ymmärrä, ja olet paikalla valmis kettämään häneltä vaikka kaikki. Mitä sinä teet herran turkilla? Eihän se mahdukaan tuommoisille hiton hartioille".

— "Älä nyt viisastele", sanoin minä ukolle; "tuo vaan turkki tänne pian!"

— "Laupias Herra!" huokasi Saveljitsh. "Jäniksen-nahkainen, melkein uuden uutukainen! Ja kelle sitte? Juoppo-ratille, juoppo-lallille!"

Turkki tuli kumminkin. Opas heti rupesi sitä päälleen koettamaan. Tuo turkki oli tosiaankin hänelle ahdas. Ponnisteltuaan ja pinnistelyään ja ratkottuaan muutamia saumoja hän kumminkin sai sen yllensä. Saveljitsh oli vähällä itkeä, kuultuaan rihmain riksahtelevan. Kuljeksija oli erittäin mielissään lahjastani. Hän saattoi minua rekeen asti ja sanoi, syvään kumartaen: "Kiitoksia, hyvä herra! Palkitkoon Jumala teille hyvän työnne! En milloinkaan unohda hyväntahtoisuuttanne". Hän meni yhtäänne, minä läksin toisaanne, ja pian olin unohtanut eilispäivän pyryt ja oppaat ja jäniksen-nahkaiset turkit.

Tultuani Orenburgiin, menin suoraan kenraalin luokse. Hän oli iso mies, vähän jo vanhuudesta kyyristynyt. — Pitkät hiuksensa olivat aivan valkoiset. Vanha, väristänsä luopunut virkapuku muistutti Anna keisarinnan aikuista sotilasta; puhuessaan mursi hän saksaan. Minä annoin hänelle isäni kirjeen. Kuultuaan isäni nimen, hän katsahti minuun.

— "Voi sentään", sanoi hän. "Kuinka suur aika on, kun Andrei Petrovitsh oli niin vanha kuin sie, ja nyt sie olet hänen poika! Ah, se aika, se aika!" Hän avasi kirjeen ja rupesi lukemaan puoli-ääneen, tehden muistutuksiansa:

— "Hyvä herra Ivan Karlovitsh, toivoakseni teidän ylhäisyytenne". Mitä tseremonioita! Fi! kuin ei hän häpeä! Se on tietty, distsiplin on ensimmäinen asia, mutta niin ei passaa kirjoittaa vanhal kameraadil ... 'teidän ylhäisyytenne ei unohda' ... hm ... "ja ... koska ... sotamarskin Minnichin ... ja myös ... Karolina ... 'Aha, Bruder! Muistaa vielä vanhat koirankurit! ... Nyt asiaan... 'Lähetän luoksenne minun hulivilini' .. hm ... 'Pitäkää häntä pih ... pihdissä'... Mitä se on? Mahtaa olla semmoinen sananpars. Pitää pihdissä, mitä se on?" kysyi hän, kääntyen minuun.

— "Se on", vastasin minä, ottaen päälleni kaikista viattomimman muodon. "Se on, olla lempeä, ei pitää varsin lujalla, antaa noin enemmän vapautta".

— "So-o, so-o, ymmärrän ... pitäkää poikaa lujana ... ai, mutta pitää pihdis on siis jotain muuta ... 'Tämän mukaan ... hänen passinsa'... Missä on passi? Aha ... 'Lähetää ilmoitus Semenovskin rykmenttiin'... Hyvä, hyvä, tehdään kaikki... 'Salli vihdoin ilman muita metkuja sulkea sinut syliini, vanhana toverina ja ystävänä'... No viimeinkin suoraa puhetta... No niin, hyvä ystävä", sanoi hän, luettuaan kirjeen loppuun, "kaikki teemme: sinä muutetaan kuin upseeri — rykmenttiin ja, ettei aika turhaan juokse pois, saat jo huomenna reisata Belogorin linnaan, jossa on päällikkönä kapteeni Mironov, hyvä mies, kunnan mies. Siellä sinä opit oikeaa palvelusta ja distsiplin. Orenburgis ei mitään tehdä; nuori mies ilman työtä, ei ole hyvä. Mutta tänään pyydän päivälliselle minun luo".

Tämäpä nyt pulma taas! arvelin itsekseni; mitä siitä nyt oli hyötyä, että jo melkein äidin kohdusta saakka olin kaartin kersantti! Entäs nyt minne poikaa sysättin? — rykmenttiin, yksinäiseen linnaan Kirgisien aromaiden rajalle!... Päivällisellä olin Andrei Karlovitshin luona; kolmantena vieraana oli vanha adjutantti. Pöydässä vallitsi saksalainen tarkkuus, ja luulenpa kuin luulenkin, että pelko liian vieraan näkemisestä tässä yksinkertaisessa pöydässä oli syynä minun pikaiseen lähtöni linnaan. Seuraavana päivänä sanoin jäähyväiset kenraalille ja läksin määräpaikkaani.

KOLMAS LUKU.

Linna.

Jos käy viholliset nuo
Kemuloihin meidän luo
Tervehdimme piirasilla:
Kivääreillä, kartessilla.

Sotamiesten laulu.

Vanhan-aikuista väkeä nuo.

Lellipoika.

Belogorin linna on neljänkymmenen virstan päässä Orenburgista. Tie sinne kulkee Jaik-virran jyrkkää äyrästä myöten. Virta ei ollut vielä jäässä: sen lyijyiset aallot vyöryivät raskaasti yksitoikkoisten lumisten rantainsa välitse. Niiden takana kirgisiläiset aromaat. Minä vaivuin ajatuksiin, suurimmaksi osaksi surullisiin. Linna-elämä ei ennustanut minulle mitään hauskuutta. Minä koettelin kuvailla mieleeni kapteeni Mironovia, tulevaa päällikköäni, ja ajattelin hänen olevan ankaran, äkäisen ukon, joka ei tiedä muusta kuin virasta ja virkatoimista ja joka pienimmästäkin syystä on valmis panemaan minut arestiin vedelle ja leivälle. Ilta rupesi hämärtämään. Me ajoimme jotenkin kiireesti.

— "Vieläkö on pitkältä linnaan?" kysyin kyytimieheltä:

— "Ei ole kuin vähän matkaa", vastasi hän; "tuolta se jo näkyykin".

Minä katselin joka haaralle, luullen saavani nähdä mahtavat muurit, tornit ja vallit, mutt'en nähnyt muuta kuin vähäisen kylän, joka oli ympäröity hirsilaipiolla. Toisella puolen oli muutamia heinäpieleksiä, puoleksi lumessa; toisella vanhuuttansa vääristynyt mylly, jonka siivet roikkuivat velttoina alas.

— "Missäs se linna on?" kysyin ihmetellen.

— "Tässä se on", vastasi kyytimies, osoittaen kylää, johon samassa juuri ajoimme. Portilla näin vanhan malmisen tykin; kadut olivat ahtaita ja vääriä; tuvat matalia ja enimmästä päästä olkikattoisia. Minä käskin ajaa linnanpäällikön taloon, ja pian pysähdyimme puisen talon edustalle, joka oli rakennettu lähelle kirkkoa, korkealle paikalle. Pihalla en nähnyt ketään. Menin porstuaan ja avasin oven eteiseen. Muuan sotavanhus istui pöydällä ja paikkaili sinisellä tilkulla viheriän univormun kynnäspäätä. Minä käskin hänen ilmoittaa minut. "Astu sisään hyvä herra", vastasi hän; "kyllä meillä ollaan kotona". Minä astuin siistiin, vanhan-aikuisesti sisustettuun huoneeseen. Nurkassa seisoivat astia-kaappi; seinällä riippui lasiraamissa upseerin valtuuskirja; sen molemmilla puolin oli kuvia Kistrinan ja Otshakovin valloituksesta, morsiamen valitsemisesta, kissan hautaamisesta y.m. Akkunan luona istui vanha vaimo-ihminen, röijy päällä ja huivi päässä. Hän keri rihmaa vyyhdistä, jota piteli toissilmäinen ukko upseerin univormussa.

— "Mitä suvaitsette, hyvä herra?" kysäsi vaimo-ihminen, jatkaen työtään.

Minä vastasin aikovani palvelukseen ja tulleeeni ilmoittamaan herra kapteenille, ja aioin juuri viimeisillä sanoilla kääntyä kierasilmäisen ukon puoleen, mutta emäntä keskeytti ulkoa-oppimani puheen.

— "Ivan Kusmitsh'ia ei ole nyt kotona", sanoi hän, "hän meni kylään, isä Gerasim'in luokse; mutta sama se, nuori herra, minä olen hänen emäntänsä. Tervetultua! Istukaa, olkaa hyvä".

Hän kutsui palvelustytön ja lähetti hänet hakemaan alaupseeria.

Ukko upseerin puvussa katseli minua uteliaasti ainoalla silmällään.

— "Uskallan kysyä", sanoi hän, "missä rykmentissä olette palvelleet?"

Minä tyydytin hänen uteliaisuutensa.

— "Uskallan kysyä", jatkoi hän, "miksi olette kaartista siirtyneet linnueeseen?"

Minä vastasin sen tapahtuneen päällystön tahdosta,

"Niin, niin", jatkoi väsymätön kyselijä, "kai jonkinlaisista tepposista, jotka eivät sovi kaartin

upseerille, vai kuinka?"

— "Mitä sinä nyt joutavia haastelet?" sanoi hänelle kapteenin rouva, "näethän, että nuori mies on matkasta väsynyt; vähät hän sinun kysymyksistäsi ... pidäpäs käsiäsi vähän leveemmällä... Niin, hyvä herra", jatkoi hän, kääntyen minuun, "älä sinä sure, jos lähettivätkin sinut tänne korpeen. Et ole sinä ensimmäinen, et viimeinenkään, jolle tuommoista on tapahtunut. Aika kaikki parantaa. Meillä on täällä Aleksei Ivanovitsh Shvabrin ollut jo viidettä vuotta: miesmurhasta sysättiin hän tänne. Jumala ties, miten tuo lie käynyt, hän näetkös läksi kaupungin ulkopuolelle erään vänrikin kanssa: miekat otettiin mukaan, ja niilläkös he nyt toisiansa pistelemään, kunnes Aleksei Ivanovitsh pistikin vänrikin kuolijaksi ja vielä kahden vieraan-miehen nähden. Mitäs tehdä? Vahinko ei tule kello kaulassa".

Samassa tuli sisään alaupseeri, nuori ja pulska kasakka.

— "Maksimitsh!" sanoi hänelle kapteenin rouva. "Toimitapas herra upseerille kortteeri, mutta toimita sievä ja hyvä".

"Kyllä, Vasilisa Jegorovna", vastasi alaupseeri. "Paras kai olisi Paleshaevin luokse?"

— "Ei mar", vastasi kapteenin rouva; "Paleshaevilla on muutoinkin ahdasta; hän on sitä paitsi minulle kummi ja muistaa, että me olemme hänen esimiehensä. Toimita vaan herra upseeri ... mikäs teidän nimenne?"

— "Pietari Andreitsh".

— "Toimita vaan Pietari Andreitsh Simo Kusovin luokse. Hän, sen mokoma, päästi hevosen minun kaalimaahani. Kuinka on muutoin, Maksimitsh; kaikki hyvin?"

— "Kaikki, Jumalan kiitos, hyvin; se vaan, että kapraali Prohorov tappeli saunassa Ustinja Pegulinan kanssa kiulullisesta kuumaa vettä!"

— "Ivan Ignatjitsh!" sanoi rouva kierosilmäiselle ukolle. "Otapas selvä Prohorovin ja Ustinjan riidasta, kumpi heistä oikeassa, kumpi väärässä, ja rankaise sitten molempia. Mene nyt Jumalan nimeen, Maksimitsh. Pietari Andreitsh, Maksimitsh saattaa teidät kortteeriinne".

Minä läksin. Alaupseeri saattoi minut tupaan, joka oli korkealla virran rannalla, aivan linnan vieressä. Toisessa puolessa tupaa asui Simo Kusov perheen, toinen puoli annettiin minulle. Tämä oli jotenkin siisti kamari, jaettu välilapiolla kahteen osaan. Saveljitsh rupesi siinä puuhailemaan; minä katsoin ulos akkunasta. Edessäni levittelihe murheellinen aromaa. Sivulla seisoivat muutamia tupia; kadulla käveli joitakuita kanoja. Ämmä seisoivat kaukalon ääressä kynnyksellä ja huuteli sikoja, jotka vastasivat kutsumukseen ystävällisellä röhkinällä. Ja tännekös minua nyt on sysätty nuoruuteni aikaa viettämään! ajattelin. Minun tuli ikävä; minä läksin pois akkunan luota ja panin maata ilman illallista, huolimatta Saveljitshin kehoituksista, joka huokaili huokailemistaan: "Herra Jumala! Ei maista ei einettäkään! Mitä sanoo nyt meidän rouva, kun lapsi tulee kipeäksi?"

Seuraavana aamuna olin juuri ruvennut pukeumaan, kun ovi aukeni ja huoneesen astui nuori upseeri, ko'oltaan lyhyenlätä; hänen ruskeat kasvonsa eivät olleet kauniit, mutta tavattoman vilkkaat.

— "Suokaa anteeksi", sanoi hän minulle franskan kielellä; "suokaa anteeksi, että näin suoraan tulen tutustumaan kanssanne. Eilen sain kuulla teidän tulostanne; teki niin mieleni jälleen nähdä ihmistä, etten malttanut odottaa. Kyllä te sen ymmärrätte, oltuanne täällä jonkun aikaa".

Minä arvasin hänen olevan upseerin, joka kaksintaistelun tähden oli lähetetty kaartista tänne. Me tutustuimme heti. Shvabrin oli jotenkin älykäs mies. Hänen puheensa oli näppärää ja huvittavaa. Suurella hilpeydellä kuvasi hän minulle kapteenin perheen, hänen seuransa ja koko seudun, minne kohtalo oli minut viskannut. Minä nauroin sydämmeni pohjasta. Vähän ajan perästä tuli sisään sotavanhus, jonka eilen olin tavannut paikkaamasta univormua komendantin eteisessä, ja toi minulle Vasilisa Jegorovnalta kutsumuksen päivällisille. Shvabrin sanoi tulevansa yhdessä minun kanssani.

Lähestyessämme kapteenin asuntoa, näimme pienellä avonaisella paikalla parikymmentä vanhaa sotamiestä, kolmikolkkaiset hatut päässä ja palmikko niskassa. He olivat asetetut riviin. Heidän edessään seisoivat kapteeni itse, reipas ukko, patalakki päässä ja kirjava aamunuttu päällä. Nähtyään meidät, tuli hän luoksemme, lausui minulle muutamia ystävällisiä sanoja ja rupesi jälleen komentamaan. Me yritimme pysähtyä katsomaan opetusta, mutta hän pyysi meitä menemään Vasilisa Jegorovnan luokse, luvaten itsekin tulla sinne kohta.

— "Täällä", sanoi hän, "teillä ei ole mitään nähtävää".

Vasilisa Jegorovna otti meidät vastaan teeskentelemättä, sydämmellisesti, ja kohteli minua kuin

olisimme aina olleet tuttavina. Sotavanhus ja Palashka kattoivat pöytää.

— "Mitäs se meidän Ivan Kusmitsh tänään niin on innostunut opetukseen!" virkkoi kapteenin rouva. "Palashka! menes kutsumaan herraa ruoalle. Ja missäs Masha[2] on?"

Samassa tuli sisään nuori, noin kahdeksantoista vanha tyttö, pullea- ja punaposkinen. Hänen vaaleat hiuksensa olivat sileiksi kammatut korvain taakse, jotka paloivat tulipunaisina. Ensi silmäykseltä hän ei minua lainkaan miellyttänyt. Minä katselin häntä ennakkoluulolla. Shvabrin oli kuvannut minulle Mashan, kapteenin tyttären, typeräksi ja tyhmäksi. Hän istui nurkkaan ja rupesi ompelemaan. Sillä välin tuotiin kaalia pöydälle. Kun ei kapteenia vielä näkynyt, lähetti Vasilisa Jegorovna Palashkan uudestaan häntä hakemaan.

— "Sano herralle, että vieraat odottavat ja kaali jäähtyy; eihän se opetus häneltä mihin mene; kyllä vielä ennättää huutaa äänensä sorroksiin".

Pian tuli kapteeni, kierosilmäisen ukon kanssa.

— "No mutta mitäs tämä on, ukko kultaseni?" sanoi hänelle rouva; "ruoka on jo aikaa sitten pöydällä, mutta sinua saa kutsua ja kutsua etkä sittenkään tule".

— "Niin, näetkös, Vasilisa Jegorovna", vastasi Ivan Kusmitsh; "virassanihan olin: sotamiehiäni opetin".

"Ole nyt!" arveli kapteenin rouva. "Kunhan opetat vaan sotamiehiäsi, siinä kaikki: ei heidän palveluksestaan kumminkaan tolkkua lähde; vähät sinäkin siitä hyödyt. Istuisit kotona ja Jumalaa rukoilisit, niin olisi paljoa parempi. Käykää pöytään, hyvät vieraat, olkaa niin hyvät".

Me istuimme pöytään. Vasilisa Jegorovna ei ollut hetkeäkään ääneti; häneltä sateli satelemistaan minulle kysymyksiä: kutka ovat vanhempani, ovatko elossa, missä asuvat ja ovatko varakkaita. Kuultuansa, että isälläni on kolmesataa talonpoikaa, arveli hän:

— "No sanokaas! Onpas näet vaan maailmassa rikkaita ihmisiä! Entä meillä, ukkoseni? Ainoa mikä onkin, on tyttö Palashka: mutta elämmehän, Jumalan kiitos, hiljallemmen. Ainoa paha vaan se: Masha on jo naimaissa, mutta mimmoiset on hänellä myötäjäiset? Tiheä kampa ja pieni vastan paha sekä vaski raha, jolla — Jumal' anna syntin' anteeksi! — vielä saunassa pääsee käymään.[3] Hyvä se, jos sattuu joku hyvä ihminen; muutoin on kyöpeli edessä koreasti".

Minä katsahdin Maria Ivanovnaan; hän oli aivan tulipunaisena, silmissä oli kyneleitä. Minun kävi säälini häntä, ja senvuoksi kiiruhdin kääntämään puhetta toisaalle.

— "Minä olen kuullut", sanoin hyvin sopimattomasti, "että teidän linnaanne uhkaavat Bashkirit".

— "Keltäs semmoinen uutinen on saatu?" kysäsi Ivan Kusmitsh.

— "Niin juttelivat Orenburgissa", vastasin.

— "Joutavia!" sanoi kapteeni. "Täällä ei ole enää pitkään aikaan mitään kuulunut. Bashkirit on peloitettu, samoin Kirgisitkin. Ei ne tänne uskalla tulla; mutta jos tulevat, niin annan heille taas semmoisen löylyn, että muistavat kymmenen vuotta".

— "Eikö teitä peloita", jatkoin, kääntyen kapteenin rouvan puoleen, "eikö teitä peloita olla linnassa, joka on alttiina semmoisille vaaroille?"

— "Tottuu, ystävänä, tottuu ihminen kaikkeen. Parikymmentä vuotta sitten muutettiin me rykmentistä tänne, ja Herran tähden kuinka minä ensi alussa pelkäsin noita pakanoita! Kun vaan näin heidän ketunnahkaiset lakkinsa ja kuulin heidän kiljuntansa, niin, uskotkos hyvä ihminen, sydän se aivan jähmettyi. Mutta nyt olen jo tottunut, niin etten liikahda paikaltanikaan, kun tulevat sanomaan pahuksien samoilevan läheistöllä".

— "Vasilisa Jegorovna on erinomaisen urhoollinen", sanoi arvokkaasti Shvabrin. "Sen saattaa Ivan Kusmitsh todistaa".

— "Niin, näetkös", sanoi Ivan Kusmitsh; "meidän muori ei ole arkalasta kotoisin".

— "Entäs Maria Ivanovna?" kysäsin, "onko Maria Ivavovnakin yhtä rohkea?"

— "Mashako?" vastasi äiti. "Ei maan; Masha on pelkuri. Ei hän vielä saata kuulla pyssyn laukausta. Kun tässä pari vuotta sitten Ivan Kusmitsh kerran nimipäiväni kunniaksi laukautti meidän tykistä, niin silloin hän poloinen säikähdyksestä oli vähällä kuolla. Sen koommin tuosta tykin pahuksesta ei ole ammuttukaan".

Me nousimme pöydästä. Kapteeni rouvineen meni maata; minä läksin Shvabrinin luokse ja vietin koko illan siellä. —

NELJÄS LUKU.

Kaksintaistelu.

— Olkoon menneeks! Ota posituuri,
Saat nähdä kuinka lävistän sun kohta juuri.

Knjashnin.

Kului muutamia viikkoja, ja oloni Belogorin linnassa rupesi tuntumaan hausalle, jopa miellyttävällekin. Kapteenin talossa kohdeltiin minua kuin sukulaista. Isäntä ja emäntä olivat kunnioitettavia ihmisiä. Ivan Kusmitsh, joka oli tullut upseeriksi sotamiehestä, oli sivistymätön, mutta suora ja kunnan mies. Vaimonsa hallitsi häntä kokonaan, ja tuosta hänen huolettomuutensa. Vasilisa Jegorovna piti virka-asioitakin omiin taloustoimiin kuuluviksi ja hallitsi linnaa kuin omaa pientä taloansakin. Maria Ivanovna jonkun ajan kuluttua ei enää ujostellut minua. Me tutustuimme. Minä huomasin hänen olevan järkevän, hellän tytön. Tietämättänikin kiinnyin minä tuohon hyvään perheeseen, jopa Ivan Ignatjitsh'iinkin, toissilmäiseen luutnanttiin, jonka Shvabrin kertoi pitävän jotakin salaista yhteyttä Vasilisa Jegorovnan kanssa, vaikkei tuossa panettelussa ollut vähääkään totta.

Minä tehtiin upseeriksi. Palvelus ei minua rasittanut. Jumalan suojelemassa linnassa ei ollut katselmuksia, ei harjoituksia, ei vahdissa oloja. Kapteeni omasta halustaan joskus opetti sotamiehiänsä, mutta ei voinut vielä saada sitäkään heidän päähänsä, kumpiko puoli on oikea, kumpi vasen. Shvabrinilla oli muutamia franskalaisia kirjoja. Minä rupesin lukemaan, ja minussa heräsi halu kirjallisuuteen. Aamusilla minä luin, harjoittelin kääntämistä, joskus koettelin sepittää runojakin. Päivällisellä olin melkein aina linnanpäällikön luona, jossa tavallisesti viivyin iltaan saakka. Sinne tuli toisinaan iltasella myös pappi, isä Gerasim, vaimonsa Akulina Pamfilovnan kanssa, joka oli parahin uutisten-posti koko paikkakunnassa. Aleksei Ivanitsh Shvabrinia kohtasin tietysti joka päivä; mutta yhä ikävämmältä rupesi minusta tuntumaan seurustelu hänen kanssaan. Hänen alituiset pilkkapuheensa kapteenin perheestä olivat minulle vastenmielisiä, varsinkin hänen pahanilkiset muistutuksensa Maria Ivanovnasta. Muuta seuraa linnassa ei ollut, mutta muuta en toivonutkaan.

Ennustukset eivät käyneet toteen. Bashkirit eivät tehneet kapinata. Rauha vallitsi linnamme ympärillä. Mutta sovun rikkoi äkkiä eripuraisuus.

Mainitsin jo harrastaneeni kirjallisuutta. Runoni, vasta-alkajan kokeiksi, olivat jommoisiakin, ja runoilija Aleksander Petrovitsh Sumarokov joitakuuta vuosia jälkeenpäin kiitteli niitä paljonkin. Kerran sain sepittäneeksi runon, johon itse olin hyvin tyytyväinen. Kirjoittajat, kuten tiedetään, joskus, saadakseen muka neuvoja, etsivät suosiolista kuulijata. Niinpä minäkin, kirjoitettuani runoni uudestaan, vein sen Shvabrinille, hän kun koko linnassa oli ainoa, joka kykeni arvostamaan runoteosta. Pienen esipuheen jälkeen otin taskusta vihkon ja luin hänelle seuraavan sepityksen:

Lemmen aatost' tukahduttain,
Koitan häntä unohtaa.
Mashaa vältellen mä tahdon
Vapauteni saavuttaa.

Mutta silmät, sini silmät
Aina ovat edessäin,
Ne ne hurmoksiin mun saavat,
Rauhan poistaa mielestäin.

Kun sä kuulet nämä tuskat,
Sääli, Masha, mua oi!
Sinä herätit muu henkiin,
Muut ei pelastaa mua voi.

— "Mitä arvelet tästä?" kysäsin Shvabrinilta, odottaen kiitosta, kuin minulle välttämättömästi tulevaa veroa. Mutta suureksi harmikseni Shvabrin, muutoin aina kohtelias, arveli, ettei laulustani ole

mihinkään.

Samassa otti hän kädestäni vihon ja rupesi armottomasti ivaamaan mitä katkerimmalla tavalla jok'ainoata värssyä. Minä sieppasin vihkoni pois hänen kädestään ja sanoin, ett'en enää elämäpäivänäni näytä hänelle runojani. Shvabrin naurahti.

— "Saa nähdä", sanoi hän, "pidätkös sanasi. Runoilijoille on tarpeen kuulija niin kuin Ivan Kusmitshille viinaryyppy päivällispöydässä. Mutta kuka tuo Masha on, joka on sun rauhas poistanut ja saattanut sinut tuskaan? Eiköhän vaan ole Maria Ivanovna?"

— "Se ei ole sinun asias", vastasin minä närkeästyen, "oli kuka hyvään. Minä en pyydä sinun neuvojasi enkä arvelujasi".

— "Oho! Itserakas runoilija ja kaino rakastaja!" jatkoi Shvabrin, yhä enemmän suuttuttaen minua; "mutta kuulepas ystävällistä neuvoa: jos tahdot onnistua, niin älä sinä toimi runoilla".

— "Herra! Mitä merkitsee tämä? Selitä!"

— "Kernaasti. Se merkitsee, että jos tahdot Masha Mironovnaa tavata hämärissä, niin älä kirjoita hänelle runoja, vaan lahjoita hänelle pari korvarenkaita".

Vereni kuohahti.

— "Ja miksi semmoista luulet?" kysyin, tuskin jaksan pidättää suuttumustani.

— "Siksi vaan", vastasi hän, pirullisesti naurahtaen, "että kokemuksesta jo tunnen hänen luontonsa ja tapansa".

— "Sinä valehtelet, konna!" huusin minä vihan vimmassa; "sinä valehtelet hävyttömästi!"

Shvabrinin kasvot muuttuivat.

— "Tämä ei jää kostamatta", sanoi hän, tarttuen käteeni. "Minä tahdon tyydytystä".

— "Milloin vaan tahdot", vastasin minä, ihastuneena.

Tällöin olisin ollut valmis repimään hänet.

Minä läksin samassa Ivan Ignatjitshin luo ja tapasin hänet neula kädessä: hän näet oli saanut käskyn kapteenin rouvalta pujottaa sienä rihmalle, kuivattaviksi talven varalta.

— "Kas niin! Pietari Andreitsh!" sanoi hän, nähtyänsä minut. "Mistä matka, uskallan kysyä?"

Minä muutamilla sanoilla kerroin, että olin riitaunut Aleksei Ivanitshin kanssa ja tulin nyt pyytämään häntä, Ivan Ignatjitshia, sekundantikseni. Ivan Ignatjitsh kuunteli minua tarkasti, tuijottaen minuun toisella silmällään.

— "Vai niin", sanoi hän; "te sanoitte aikovanne pistää Aleksei Ivanitshin kuolijaksi ja tahdotte minua siihen vieraaksi mieheksi? Niinkö, uskallan kysyä?"

— "Niin juuri".

— "No mutta, Pietari Andreitsh! Mitäs te nyt meinaatte! Te olette riitaantuneet Aleksei Ivanitshin kanssa? Entä sitten? Hän sanoi teille pahasti, sanokaa te kahta pahemmasti; hän antoi teitä suuta vasten, vetäkää te häntä korvalle ja toiselle ja vielä kerran ja olkaa sitten erillänne. Kyllä me teidät sovitamme sitten. Mutta onkos tuo nyt laitaa, uskallan kysyä, että pistetään oma lähimmäinen kuolijaksi! Ja jospa te vaikka pistäisittekin hänet kuolijaksi, niin se ei vielä mitään, minäkään en pidä Aleksei Ivanovitshista, Jumala hänen kanssaan. Mutta aatelkaas, jos hän pistää teidät puhki! Miltäs se sitten näyttää? kukas silloin voitolle tulee, uskallan kysyä?"

Ukon järkevät tuumat eivät saaneet minua horjumaan. Minä pysyin päätöksessäni.

— "Kuinka tahdotte", sanoi Ivan Ignatjitsh; "tehkää mitä haluttaa. Mutta mitäs siihen vierasta-miestä tarvitaan? Ihmiset tappelevat, — no onpa tuo sitten katseltava, uskallan kysyä! Olen minä, Jumalan kiitos, tapellut Ruotsalaisten sekä Turkkiilaisten kanssa: olen jos jotakin nähnyt".

Minä koetin hänelle selittää sekundantin velvollisuudet, mutta ukko ei ymmärtänyt minua millään muotoa.

— "Kuinka tahdotte", jatkoi hän, "jos minun kerran tulee sekaantua asiaan, niin menen Ivan

Kusmitshin luokse, ilmoitan hänelle, viran puolesta, että linnassa on tekeillä hirveitä asioita, jotka sotivat kruunun etuja vastaan, jonka vuoksi herra kapteenia pyydetään ryhtymään tarpeenmukaisiin toimiin..."

Minä säikähdin ja rupesin pyytämään, ettei Ivan Ignatjitsh puhuisi koko asiasta mitään kapteenille. Töin tuskin sain hänet suostumaan. Hän lupasi viimein sanallansa, ja minä läksin pois.

Illan vietin tavallisuuden mukaan kapteenin talossa. Koetin olla iloinen, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, jott'en herättäisi huomiota ja välttääkseni ikäviä kyselyksiä; mutta minun täytyi tunnustaa, että minulta puuttui se kylmäverisyys, josta tavallisesti kerskailevat muut, ollessaan samassa tilaisuudessa kuin minä silloin. Tänä iltana olin hyvin hellätuntoinen ja sydämmellinen. Maria Ivanovna miellytti minua entistä enemmän. Minä tunsin liikutusta, ajatellessani, että näen häntä kenties viimeisen kerran. Shvabrin tuli myös sinne. Minä otin hänet sivulle ja kerroin hänelle keskusteluni Ivan Ignatjitshin kanssa.

— "Mitä me sekundanteilla teemme?" sanoi hän kuivakiskoisesti, "tulemme toimeen ilman niitäkin".

Me päätimme taistella heinäpielesten takana, jotka olivat linnan vieressä, ja suostuimme tulemaan sinne seuraavana aamuna kello kuusi. Me puhelimme, nähtävästi, niin ystävällisesti, että Ivan Ignatjitsh ei malttanut olla vaiti.

— "Kas niin", sanoi hän tyytyväisenä, "huono sopu on parempi hyvää riitaa".

— "Mitä, mitä te sanoitte, Ivan Ignatjitsh?" kysyi kapteenin rouva, joka istui nurkassa, korttia pannen; "en oikein kuullut".

Ivan Ignatjitsh, huomattuaan minun osoittavan paheksumista ja muistettuaan lupauksensa, kävi hämille eikä tiennyt mitä vastata. Shvabrin auttoi häntä pulasta:

— "Ivan Ignatjitsh", sanoi hän, "on hyvillään meidän sovinnostamme".

— "Kenenkäs kanssa sinä, veikkoseni, riitaannuit?"

— "Riitaannuimme vaan ja kovastikin Pietari Andreitshin kanssa".

— "Mistä asiasta?"

— "Joutavasta; laulusta vaan, Vasilisa Jegorovna".

— "No onpas syytä! Laulusta!... Mitenkäs se tapahtui?..."

— "Näin se tapahtui: Pietari Andreitsh oli tuonoin sepittänyt runon ja rupesi tänään laulamaan sitä minulle, minä sitä vastoin aloin vetää omaa lauluani:

Kapteenin tyttö, kapteenin tyttö!

Tätä sun on muistamista:

Yöllä yksin kuljeskella

Varsin on vaarallista.

Siitä syntyi riita. Pietari Andreitsh oli jo vähällä suuttua, mutta arveli sitten, että onhan kullakin lupa laulaa, mitä haluttaa. Sen pituinen koko juttu".

Shvabrinin hävyttömyys oli saada minut vimmastumaan; mutta ei kukaan, paitsi minua, ymmärtänyt hänen törkeitä viittauksiaan, ainakaan ei kiinnittänyt niihin huomiota kukaan. Lauluista kääntyi puhe runoilijoihin, ja linnanpäällikkö arveli, että kaikki runoilijat ovat hulivili-väkeä ja juopporatteja, ja kaikessa ystävällisyydessä kehoitti minua hylkäämään runoilemisen, se kun on vastoin palvelusta ja sitä paitsi semmoinen asia, josta ei lähde mitään hyvää.

Shvabrinin läsnä-olo oli minulle vastenmielistä. Pian sanoin jäähyväiset ja läksin kotiani. Siellä tarkastin miekkani, koetin sen kärkeä ja kävin maata, käskettyäni Saveljitshin herättämään minua kello kuusi.

Huomenna määrättyyn aikaan olin jo heinäpielesten takana odottamassa vastustajaani. Pian tuli hänkin.

— "Tänne saattaa tulla ihmisiä", sanoi hän, "kiiruhtakaamme!"

Me riisuimme nutut ja vedimme miekat tupesta. Samassa ilmaantui heinäpieleksen takaa äkkiä Ivan Ignatjitsh ja viisi kuusi invalidia. Hän vaati meitä kapteenin luokse. Me tottelimme, vaikka harmittikin. Sotamiehet kävivät ympärillemme, ja me läksimme kulkemaan Ivan Ignatjitshin perässä, joka johdatti

meitä kuin mitä juhlaa, marssien ihmeteltävällä arvokkaisuudella.

Me astuimme linnanpäällikön taloon. Ivan Ignatjitsh avasi ovet ja juhlallisesti julisti: "täällä ovat!" Vasilisa Jegorovna tuli vastaamme.

— "Hyvät ihmiset!" huudahti hän. "Mitäs tämä merkitsee? Aiotteko meidän linnassa tehdä miesmurhia? Ivan Kusmitsh, pane heidät heti kohta arestiin! Pietari Andreitsh! Aleksei Ivanitsh! antakaa tänne miekkanne, pian, pian! Palashka, vie liiteriin nämä miekat! Pietari Andreitsh! En olisi luullut tuommoista sinusta; ettes häpee! Toista se on Aleksei Ivanitshin laita: hän on miesmurhan ennenkin tehnyt ja siitä syystä kaartista pois pantu; hän sitä paitsi ei Jumalatakaan usko; mutta sinä, mutta sinä!"

Ivan Kusmitsh oli aivan samaa mieltä kuin hänen vaimonsakin ja lisäili vaan: "Niin näetkös, Vasilisa Jegorovna puhuu totta: kaksintaistelut ovat kielletty sotalaissakin."

Sillä välin Palashka otti miekat ja vei ne liiteriin. Minä en saattanut olla naurahtamatta. Shvabrin säilytti arvokkaisuutensa.

"Kaikella kunnioituksella teitä kohtaan", sanoi hän kapteenin rouvalle, "sallikaa minun huomauttaa, että te tarpeettomasti pauhaatte, tuomitessanne meitä. Antakaa se Ivan Kusmitshin haltuun, se on hänen asiansa".

— "Hyvät ihmiset", huudahti rouva; "eikös mies ja vaimo ole yksi ruumis ja yksi sielu? Ivan Kusmitsh! Mitäs vitkaillet? Pane heidät heti kohta eri nurkkiin vedelle ja leivälle, että hulluus kyllä karisee päästä; ja määrätköön heille isä Gerasim kirkonrangaistuksen, jotta rukoilisivat anteeksi Jumalalta ja tekisivät katumuksen ihmisten edessä".

Ivan Kusmitsh ei tiennyt mitä tehdä. Maria Ivanovna oli tavattoman kalpea. Vähitellen myrsky tyyntyi; kapteenin rouva rauhoittui ja pakoitti meidät suutelemaan toistamme. Palashka toi meille miekat takaisin. Me läksimme kapteenin luota nähtävästi sovitettuina. Ivan Ignatjitsh saattoi meitä.

— "Eikö teidän ole häpeää", sanoin minä äkäisesti hänelle; "kun menitte kantelemaan meidän päällemme kapteenille, vaikka lupasitte olla vaiti!"

— "Minä vannon, etten ole sanaakaan sanonut Ivan Kusmitsh'ille", vakuutti ukko. "Vasilisa Jegorovna sai minulta urkituksi koko asian. Hän se ryhtyikin toimiin, kapteenin tietämättä. Muutoin kiittäkäämme Jumalaa, että kaikki päättyi näin hyvin".

Sen sanottuaan meni hän kotiansa. Shvabrin ja minä jäimme kahden kesken.

— "Tähän se ei pääty", sanoin minä.

— "Ei suinkaan", vastasi Shvabrin; "te vastaatte minulle verellänne röyhkeydestänne; mutta luultavasti pidetään meitä nyt silmällä. Täytyy teeskennellä muutamia päiviä. Hyvästi".

Palattuani linnanpäällikön taloon, istahdin tapani mukaan Maria Ivanovnan viereen. Ivan Kusmitsh oli lähtenyt ulos; Vasilisa Jegorovna oli talous-toimissa. Me puhelimme hiljaa. Maria Ivanovna torui minua hellästi levottomuudesta, johon hänet oli saattanut minun riitani Shvabrinin kanssa.

— "Olin aivan pyörtyä", sanoi hän, "kuultuani, että aiotte taistella miekoilla. Kuinka kummallisia nuo miehet ovat! Yhdestä ainoasta sanasta, jonka he viikon kuluttua varmaankin unohtaisivat, ovat he valmiit taistelemaan ja uhraamaan ei ainoastaan elämänsä, vaan omantuntonsa ja niiden onnen, jotka... Mutta minä olen vakuutettu, että te ette ole riidan alkaja. Varmaankin oli Aleksei Ivanitsh syypää".

— "Minkästähdän te niin luulette, Maria Ivanovna?"

— "Niin vaan... Hän on semmoinen pilkkakirves! Minä en rakasta Aleksei Ivanitshia. Hän inhottaa minua, mutta kumma kyllä: en soisi millään muotoa, ett'en minä olisi hänelle mieliin. Siitä olisin niin kovin levoton".

— "Kuinka luulette, Maria Ivanovna: oletteko hänelle mieliin vai ettekö?"

Maria Ivanovna punastui.

— "Luulisin..." sanoi hän, "kyllä se niin taitaa olla".

— "Mistä sen päätätte?"

— "Hän on kosinut minua".

— "Kosinut? Hänkö kosinut teitä? Milloin?"

— "Viime vuonna, pari kuukautta ennen teidän tuloanne".

— "Ja te kielsitte?"

— "Näettekös, kyllähän Aleksei Ivanitsh on viisas mies ja suurta sukua ja varakas; mutta kun ajattelen, että minun tulisi vihkimisen jälkeen suudella häntä kaikkien nähden ... niin en! en tässä maailmassa!"

Maria Ivanovnan sanat avasivat silmäni ja selittivät monta seikkaa. Minä ymmärsin nyt, minkätähden Shvabrin alinomia oli puhunut pahaa hänestä. Nähtävästi oli hän huomannut meidän molempien puolisen myötätuntoisuutemme ja koetti eroittaa meitä. Hänen sanansa, joista me olimme riitaantuneet, näyttivät minusta nyt entistä ilkeämmille, ne kun eivät olleet pelkkää törkeätä ja sopimatonta ivaa, vaan ennakolta mietittyä parjausta. Entistä palavammaksi kävi haluni saada rangaista julkeata parjaajaa, ja maltittomana odottelin vaan sopivaa tilaisuutta.

Kauan minun ei huolinut odottaa. Samana päivänä, sepitellessäni elegiaa ja pureskellessäni kynää, loppusointua odotellen, kolkutti Shvabrin akkunaan. Minä heitin pois kynän, otin miekkani ja läksin ulos.

— "Mitäpä viivyttelimestä?" sanoi Shvabrin minulle; "nyt ei meitä kukaan huomaa. Lähtekää joen rannalle, siellä ei meitä häiritä".

Me läksimme sanaakaan puhumatta. Laskettuamme alas jyrkkää polkua, pysähdyimme aivan joen rannalle ja vedimme miekat. Shvabrin oli taitavampi minua, — minä sitä vastoin väkevämpi ja rohkeampi. Monsieur Beaupré, joka ennen oli ollut sotamiehenä, oli antanut minulle muutamia tunteja miekkailussa, ja nepä nyt käytin hyödykseni. Shvabrin ei ollut luullut saavansa minussa niin ankaraa vastustajaa. Pitkään aikaan emme saaneet tehneeksi toisillemme mitään vahinkoa; viimein, huomattuani Shvabrinin rupeavan väsymään, aloin minä kovemmin ahdistaa ja pakoitin hänet jo melkein veteen. Samassa kuulin kovasti lausuttavan nimeäni. Minä katsahdin taakseni ja huomasin Saveljitshin, joka juoksi luokseni polkua myöten... Samassa tunsin kipeän piston rinnassani, alapuolella oikeata olkapäätä; minä kaaduin hermotonna maahan.

VIIDES LUKU.

Rakkaus.

Oi sä tyttö, tyttö kaunoinen!
Älä nuorra mene miehelään;
Kysy, tyttönen, isält, äidiltä,
Isält', äidiltä, sukulaisilta;
Hanki ymmärrystä ja taitoa,
Hanki taitoa, myötäjäisiä.

Kansanlaulu.

Mua paremman jos saat, unohdat mun,
Mua huonomman jos saat, mua muistat.

Samoin.

Toinnuttuani en saanut hyvään aikaan ajatuksiani kokoon enkä ymmärtänyt kuinka laitani oli. Minä makasin vuoteella oudossa kamarissa ja tunsin olevani hyvin heikko. Edessäni seisoi Saveljitsh kynttilä kädessä. Joku päästeli varovasti siteitä, jotka olivat pingoitettut rinnan ja olkapään yli. Vähitellen tulin tuntoihini. Muistin kaksintaistelun ja arvasin saaneeni haavan. Samassa narahti ovi.

— "Kuinka on?" kuiskasi ääni, joka saattoi minut vapisemaan.

— "Aina vaan kuin ennenkin", vastasi Saveljitsh huoaten; "tunnotonna vaan nyt jo viidettä vuorokautta".

Yritin kääntyä, mutten jaksanut.

— "Missä olen? ketä täällä on?" sain töin tuskin kysyneeksi.

Maria Ivanovna tuli vuoteeni ääreen ja kumartui ylitseni.

— "Kuinka jaksatte?" kysyi hän.

— "Kiitoksia", vastasin heikolla äänellä. "Tekö siinä, Maria Ivanovna? Sanokaas..."

En jaksanut muuta. Saveljitsh parkasi ilosta, joka kuvautui hänen kasvoillaankin.

— "Tointuipas, tointuipas!" toisteli hän. "Kiitos taivaan suurelle Luojalle! Voi Pietari Andreitsh! kylläpä säikäytit sä minua! Onkos laitaa: nyt jo viides vuorokausi!"

Maria Ivanovna keskeytti hänet.

— "Älä puhele paljoa sairaan kanssa", sanoi hän. "Hän on vielä heikkona". Sen sanottuaan Maria Ivanovna läksi, sulkien hiljalleen oven mennessänsä.

Ajatukseni aaltoilivat sinne tänne, Niin muodoin olin kapteenin huoneessa; Maria Ivanovna kävi minua katsomassa. Minä yritin kysyä jotakin Saveljitshilta, mutta ukko rupesi pyörittämään päätänsä ja tukki korvansa. Minä harmissani ummistin silmäni ja pian nukuin.

Herättyäni kutsuin Saveljitshia, mutta sen sijaan näin edessäni Maria Ivanovnan; hänen enkelinomainen äänensä minua tervehti. En osaa kuvailla suloista tunnetta, joka minut tässä silmänräpäyksessä valtasi. Minä otin hänen kätensä ja nostin sen huulilleni, vuodattaen liikituksen kyöneleitä. Masha ei ottanut kättään pois ... ja yht'äkkiä hänen huulensa kajasivat poskeeni ja minä tunsin niiden palavan, raikkaan suudelman. Suoneni kuohahtivat.

— "Armas Maria Ivanovna", lausuin hänelle; "tule vaimokseni, tee minut onnelliseksi".

— "Rauhoittukaa, herran tähden!" sanoi hän äkkiä, irroittaen kätensä. "Tilanne on vielä vaarallinen: haava saattaa aueta. Säästäkää itseänne edes minun tähteni".

Sen sanottuansa meni hän pois, jätettyään minut riemun hurmoksiin. Onni herätti minut henkiin. Hänet saan omakseni! hän rakastaa minua! Tämä ajatus oli nyt koko maailmani.

Siitä pitäin lisääntyivät voimani päivä päivältä. Lääkärinäni oli linnueen parran-ajaja, sillä muuta lääkäriä linnassa ei ollut. Nuoruus ja luonto jouduttivat paranemistani. Koko kapteenin perhe hoiteli minua. Maria Ivanovna ei poistunut luotani.

Arvattavasti otin ensimmäisessä sopivassa tilaisuudessa jatkaakseni keskeynyttä tunnustustani, ja Maria Ivanovna kuunteli puhettani kärsivällisesti loppuun asti. Hän teeskentelemättä tunnusti lempivänsä minua ja sanoi vanhempainsa tulevan iloisiksi hänen onnestaan.

— "Mutta mieti tarkoin", lisäsi hän; "eivätköhän sinun vanhempasi pane vastaan?"

Minä vaivuin ajatuksiini. Äitini hellyyttä en epäillyt; mutta, tuntiessani isäni luonteen ja mielipiteet, tiesin jo ennakolta, ettei rakkauteni häntä suuresti liikuta ja että hän on pitävä sitä nuoren miehen kevytmielisyytenä. Minä ilmoitin ajatukseni vilpistelemättä Maria Ivanovnalta, mutta päätin kumminkin kirjoittaa isälleni niin kauniilla sanoilla kuin mahdollista ja pyytää häneltä isällistä siunausta. Minä näytin kirjeeni Maria Ivanovnalta, ja hänen mielestänsä se oli niin liikuttava ja niin vakuuttava, ett'ei sen vaikutusta ensinkään ollut epäileminen. Kaikella nuoruuden ja rakkauden luottamuksella antautui hän helläin tunteittensa valtaan.

Shvabrinin kanssa sovimme me paranemiseni ensi päivinä. Ivan Kusmitsh, nuhdellen minua kaksintaistelusta, sanoi:

— "Voi, Pietari Andreitsh! Oikeutta myöten pitäisi minun panna sinut arestiin, mutta oletpa jo saanut tarpeeksi rangaistusta. Mutta Aleksei Ivanitsh se yhä istuu jyvääitassa vartioituna, ja hänen miekkansa on Vasilisa Jegorovnan huostassa lukon takana. Tehköön nyt siellä katumusta ja parannusta".

Minä olin liian onnellinen, saattaakseni kantaa sydämmessäni vihaa. Minä rupesin pyytämään, että Shvabrin päästettäisiin vapaaksi, ja hyväntahtoinen kapteeni, vaimonsa suostumuksella, täytti pyyntöni. Shvabrin tuli luokseni ja lausui olevansa hyvin pahoillaan siitä, mitä oli tapahtunut; hän tunnusti olevansa yksinään syypää ja pyysi minua unohtamaan tämän tapauksen. Minä kun luonnostani en ole pitkävihainen, niin annoin hänelle anteeksi riitamme ja haavani, jonka olin saanut häneltä. Hänen parjauksensa selitin loukatun itserakkauden ja hylätyn rakkauden suuttumukseksi ja jalomielisesti puolustin onnetonta riitaveljeäni.

Pian paranin ja muutin omaan majapaikkaani. Kärsimätönnä odottelin vastausta kirjeeseeni, uskaltamatta toivoa ja koettaen karkoittaa surullisia aavistuksia. Vasilisa Jegorovnalle ja hänen miehensä en ollut vielä puhunut mitään, mutta siitä olin vakuutettu, ett'ei ilmoitukseni olisi heitä kummastuttanut. Me emme koettaneet salata heiltä tunteitamme ja olimme jo ennakolta vakuutetut heidän suostumuksestansa.

Kerran aamulla tuli Saveljitsh luokseni, tuoden kirjeen. Minä sieppasin sen vavisten käteeni. Päällekirjoitus oli isäni käsialaa. Tämä jo tiesi jotain merkillistä, sillä äiti se minulle tavallisesti kirjoitti; isä vaan liitti loppuun muutamia rivejä. Pitkään aikaan en avannut kirjettä; lukemistani lukien juhlallista päällekirjoitusta: "Pojalleni Pietari Andrejevitsh Grinev'ille Orenburgin kuvernementtiin, Belogorin linnahan". Koetin käsi-alasta arvata, millä tuulella isä oli ollut kirjettä kirjoittaessaan; viimeinkin päätin avata sen, ja jo ensi riveistä huomasin, että asia oli mennyt aivan päin mäntyyn. Kirje kuului näin:

"Poikani Pietari! Kirjeesi, jossa pyydät vanhempiesi siunausta ja suostumusta avioliittoosi Maria Ivanovna Mironovin kanssa, saimme tämän kuun 15 p:nä. Minä en anna sinulle siunaustani enkä suostumustani, vieläpä aion tulla kimppuusi ja rangaista sinua kujeistasi kelpo lailla, kuin poika nulikkaa konsanaankin, huolimatta, ettäs olet upseeri, sillä sinä olet osoittanut olevasi mahdollon kantamaan miekkaa, jonka olet saanut isänmaan puolustusta varten etkä suinkaan tappeluja varten samallaisten tyhjäntoimittajain kanssa kuin itsekin olet. Viipymättä olen kirjoittava Andrei Karlovitshille ja pyytävä, että sinut muutettaisiin Belogorin linnasta jonnekin kauemmas, jossa hulluus haihtuisi päästäsi. Äitisi, saatuaan tietää taistelustasi ja siitä, että olet haavoitettu, kääntyi surusta tautivuoteelle. Mitähän sinustakin tulee? Rukoilen Jumalaa, että vielä parantaisit itsesi, vaikk'en uskalla toivoakaan niin suurta armoa.

Isäsi A. G."

Tämä kirje nostatti minussa erilaisia tunteita. Kovat sanat, joita isä oli liiaksikin käyttänyt, kipeästi loukkasivat minua. Halveksiminen, jolla hän mainitsi Maria Ivanovnaa, oli mielestäni yhtä sopimatonta kuin vääräkin. Minua kauhisti, ajatellessani, että minut muutetaan toisaalle Belogorin linnasta; mutta kaikista enemmän oli mieleni paha äitini sairastumisesta. Minä olin vihoissani Saveljitshille, sillä olin vakuutettu vanhempain saaneen hänen kauttansa tietoa taistelustani. Astuen edes takaisin ahtaassa huoneessani, pysähdyin hänen eteensä ja virkoin, tuimasti katsahtaen häneen:

— "Eikö siinä kylläksi, että minä sinun tähtesi sain haavan ja olin koko kuukauden haudan partaalla; tahdotko vielä äitinikin hautaan?"

Saveljitsh hämmästyi kuin olisi ukon nuoli iskenyt häneen.

— "No, mutta", sanoi hän, melkein itkien, "mitäs ihmeitä puhutkaan? Minäkö syynä siihen, ettäs haavan sait! Minä, totta Jumaliste, juoksin luoksesi suojellakseni omalla rinnallani sua Aleksei Ivanitshin miekalta, mutta vanha ja kömpelö kun olen, niin en ennättänyt. Mutta mitäs minä sitten olen tehnyt äidillesi?"

— "Mitäkö olet tehnyt?" vastasin. "Kuka käski sinun kannella päälleni? oletko asetettu vakojaksi ympärilleni?"

— "Minäkö kantelin?" huudahti Saveljitsh itkusilmin. "Herrainen aika! Luepas sitten, luepas mitä minulle vanha herra kirjoittaa, siinä näet kuinka olen kannellut".

"Häpeäisit, vanha koira, ettes ole ilmoittanut minulle mitään pojastani Pietari Andrejevitshistä, vaikka olen sinulle sen ankarasti käskenyt; minun täytyy muitten ihmisten kautta saada tietoja hänen vehkeistään. Niinkö sinä täytät velvollisuutesi ja isäntäsi käskyn? Minä panen sinut, vanhan koiran, totuuden salaamisesta ja huonosta hoidosta sikoja paimentamaan. Saatuaasi tämän kirjeen, pitää sinun heti kohta kirjoittaa minulle, miten hänen terveytensä nyt on, jonka sanotaan jo olevan paremman, kuin myöskin mihin kohtaan hän haavotettiin ja onko haava kunnon lailla parannettu".

Nähtävästi oli Saveljitsh oikeassa; minä olin loukannut häntä nuhteellani ja epäilemiselläni. Minä pyysin häneltä anteeksi, mutta ukko ei leppynyt.

— "Vai piti minun elävän tämmöiseen päivään asti", voivotteli hän; "vai tämmöisen pahan saan nyt esivallaltani! Minä se vaan olen vanha koira ja sikopaimen ja minä se myös olen syypää sun haavaasi? Ei maar, Pietari Andrejevitsh! en ole minä siihen syypää, vaan yksinään tuo kirottu munsyöri: hän sinua opetti pitelemään rautaisilla vartailla ja polkemaan, niinkuin pistelemisellä ja polkemisellä häijystä ihmisestä pääsisi! Pitipäs vaan palkata munsyöriä ja kuluttaa rahoja turhan päiten!"

Mutta keltäs sitten oli isäni saanut tietoa minun käytöksestäni. Kenraaliltako? Tuskin, sillä hän nähtävästi ei juuri suurta lukua minusta pitänyt. Ivan Kusmitsh puolestaan ei suinkaan olisi pitänyt

tarpeellisenä ilmoittaa isälleni kaksintaistelua. Minä arvelin sinne ja tänne. Vihdoin pysähtyivät epäluuloni Shvabriniin. Hänellä yksin oli etua kantelemisesta, joka vaikuttaisi lähtöni linnasta ja eroni kapteenin perheestä. Minä menin kertomaan kaikki Maria Ivanovnalle. Hän tuli kuistilla vastaan.

— "Mikä teitä vaivaa?" kysyi hän, nähtyään minut. "Olette niin kalpea!"

— "Kaikki on lopussa!" vastasin minä ja annoin hänelle isäni kirjeen.

Hän kalpeni vuorostansa. Luettuansa kirjeen hän antoi sen takasin ja sanoi vapisevalla äänellä:

— "Kaiketi ei minun ole sallittu... Sukulaisenne eivät tahto minua perheeseen. Tapahtukoon kaikessa Jumalan tahto! Jumala paremmin tietää, mikä meille on hyödyllistä. Ei auta, täytyy tyytyä kohtaloon, Pietari Andreitsh; olkaa edes te onnellinen..."

— "Niin ei saa käydä!" huudahdin, ottaen häntä kädestä; "sinä rakastat minua; minä olen valmis kaikkeen. Tule, menkäämme vanhempiesi luokse; he ovat hyväntahtoisia ihmisiä eivätkä kovasydämmisiä ja ylpeitä... He siunaavat meitä ... me astumme vihille ... ja sitten, aikaa voittaen, saamme, siitä olen vakuutettu, isäni lepytetyksi; äitini tulee meidän puolellemme; isä kyllä antaa anteeksi..."

— "Ei, Pietari Andreitsh", vastasi Masha; "minä en lähde sinun kanssasi vihille ilman vanhempiesi siunausta. Ilman heidän siunaustaan et ole onnellinen. Nöyryytäkäämme itsemme Jumalan tahdon alle. Jos joskus maailmassa löydät olennon, johon rakastut, niin Jumala kanssasi, minä sitten teidän molempain edestä..."

Masha purskahti itkuun ja meni kamariinsa; minä yritin mennä hänen perässänsä, mutta tunsin, ett'en voisi itseäni hillitä ja senvuoksi läksin kotiani.

Minä istuin syvissä mietteissäni, kun äkkiä Saveljitsh keskeytti minut.

— "Kas tässä, hyvä herra", sanoi hän, näyttäen minulle kirjoitetun paperin. "Katso nyt, olenko oman herrani kannustaja ja koetanko kylvää eripuraisuutta isän ja pojan välille".

Minä otin paperin: se oli Saveljitshin vastaus isäni kirjeeseen. Se kuului sanasta sanaan näin:

"Herrani Andrei Petrovitsh, armollinen isämme!"

"Teidän armollisen kirjeenne olen saanut, jossa moittitte minua, orjaanne, jotta muka häpeäisin, kun en ole esivaltani käskyjä täyttänyt; mutta minä en olekaan vanha koira, vaan uskollinen palvelijanne ja noudatan esivaltani käskyjä ja olen aina uutterasti teitä palvellut aina harmaapäiseksi asti. Pietari Andrejevitshin haavasta en kirjoittanut mitään siitä syystä, jotta en teitä turhan päiten pelästyttäisi ja, niinkuin kuulen, rouva, äitimme Avdotja Vasiljevna, muutoinkin on jo pelästyksestä tullut sairaaksi, ja hänen terveytensä edestä minä rukoilen Jumalaa. Mutta Pietari Andreitsh sai haavan rintaan, oikean olkapään alapuolelle, aivan luun alle, ja se oli kaksi tuumaa syvä, ja hän makasi komendantin talossa, jonne me hänet kannoimme rannalta, ja häntä paransi tšekäläinen parran-ajaja Stepan Paramonov. Mutta nyt on Pietari Andreitsh, Jumalan kiitos, terve, eikä hänestä muuta osaa kirjoittaa kuin hyvää. Päälliköt, niinkuin olen kuullut, ovat häneen tyytyväiset; Vasilisa Jegorovna pitää häntä kuin omaa poikaansa. Mutta että hänelle semmoinen temppu sattui, niin se on vaan niin paljon kuin että ihminen on aina heikko ihminen: kompastuu hevonenkin, neljän jalan juostuansa. Ja sitten te vielä sanotte lähettävänne minut sikoja paimentamaan; siihenkin on teillä oikeus, koska olette isäntäni. Ja lopuksi sanon kaikkein alamaisimmat terveiset.

Teidän uskollinen palvelijanne.
Arhip Saveljitsh".

Minä en saattanut olla pari kertaa naurahtamatta, lukiessani hyväntahtoisen ukon kirjettä. Minä itse en kyennyt vastaamaan isälle; äidin rauhoittamiseksi oli mielestäni Saveljitshin kirjeessä kylliksi.

Siitä saakka tilani muuttui. Maria Ivanovna ei enää paljoa puhunut minun kanssani ja koetteli kaikin tavoin kartella minua. Linnanpäällikön talo tuntui minusta nyt kylmältä. Vähitellen totuin istumaan kotona yksinäni. Vasilisa Jegorovna ensi alussa nuhteli minua siitä, mutta huomaten itsepäisyyteni, jätti minut rauhaan. Ivan Kusmitshiä kohtasin ainoastaan virkatoimissa; Shvabriniin kanssa tulin yhteen hyvin harvoin ja vastenmielisesti, sitä enemmän kuin huomasin hänessä salaista vihaa minua kohtaan, joka vielä enemmän vahvasti epäluuloani. Elämä tuntui minusta raskaalta. Minä vaivuin synkkämielisyys, jota edistivät yksinäisyys ja tyttöni. Rakkauteni tuli kiihtyi kiihtymistään yksinäisyydessäni ja tuli hetki hetkeltä yhä tuskallisemmaksi. Halu lukemiseen ja kirjallisiin harrastuksiin minulta katosi. Henkeni oli uuvuksissa. Minä pelkäsin joutuvani joko mielipuoleksi tai

hukkateille. Mutta äkkiä tuli tapauksia, joilla oli suuri vaikutus koko elämäni ja jotka pakottivat sieluni voimat uuteen vireyteen.

KUODES LUKU.

Pugatshevin kapina.

Kuulkaa te, miehet nuoret, nyt,
Mitä kertoellemme me vanhukset.

Laulu.

Ennenkuin ryhdyn kertomaan omituisia tapauksia, jotka minä sain omin silmin nähdä, tulee minun sanoa muutama sana Orenburgin kuvernementin tilasta 1773 vuoden lopulla.

Tässä avarassa ja viljavassa kuvernementissa asui koko joukko puolivillejä kansoja, jotka vasta vähän aikaa sitten olivat tunnustaneet Venäjän keisarien ylivallan. Heidän alituiset kapinoimisensa, tottumattomuus lakeihin, ja yhteiskunnalliseen elämään, kevytmielisyys ja julmuus vaativat hallituksen puolelta alituista silmällä pitoa. Sopiviin paikkoihin rakennettiin linnoja ja niihin lähetettiin asumaan kasakoita, jotka ammoisista ajoista saakka olivat asuneet Uralin (Jaik-virran) rannoilla. Mutta Uralin kasakat, joiden olisi tullut voimassa pitää rauhaa ja turvata näitä seutuja, rupesivat itsekin jonkun ajan kuluttua kapinoitsemaan. Vuonna 1772 nostivat he pääkaupungissaan ilmi-kapinan. Siihen oli syynä ankaruus, jolla kenraali-majori Traudenberg koetti saada sotajoukkoonsa kurissa-pidetyksi. Seurauksena tästä oli, että Traudenberg murhattiin julmalla tavalla ja hallitus muutettiin. Kapina saatiin viimein tukahdutetuksi kartesseilla ja kovilla rangaistuksilla.

Tämä oli tapahtunut joku aika ennen minun tuloani Belogorin linnaan. Kaikki oli jo tyyntynyt; siltä ainakin näytti. Hallitus oli liian pian uskonut kavalain kapinoitsijain katumusta: nämä yhä vaan toimivat salaisuudessa, odotellen sopivaa tilaisuutta, nostaaksensa uudelleen melua.

Palajan kertomukseeni.

Kerran illalla, lokakuun alussa v. 1773, istuin yksinäni kotona, kuunnellen syksyisen tuulen ulvomista ja katsellen pilviä, jotka kiitelivät kuun alatse. Tultiin kutsumaan minua linnanpäällikön luokse. Minä läksin paikalla. Siellä olivat Shvabrin, Ivan Ignatjitsh ja kasakkain ala-upseeri. Huoneessa ei ollut Vasilisa Jegorovnaa eikä Maria Ivanovnaakaan. Kapteeni tervehti minua huolestuneen näköisenä. Hän sulki ovet, käski kaikkien istua, paitsi kasakkaa, joka seisoj ovella, otti taskustaan paperin ja sanoi meille:

— "Herrat upseerit! Tärkeä uutinen! Kuulkaas mitä kirjoittaa kenraali".

Hän pani silmälasit silmilleen ja luki seuraavan kirjeen:

"Herra komendantille Belogorin linnassa.
Kapteeni Mironoville.
Salaista.

Täten ilmoitan teille, että vartijoiltansa karannut Donin kasakka ja lahkolainen Emeljan Pugatshev, suurella julkeudella ottaen itselleen keisari vainajan Pietari III:n nimen, on koonnut rosvojoukon, nostattanut väkeä kapinaan Uralin tienoilla ja on jo valloittanut sekä hävittänyt muutamia linnoja, ryöstäen niitä ja murhaten ihmisiä. Senvuoksi, saatuanne tämän, tulee teidän, herra kapteeni, viipymättä ryhtyä asianmukaisiin toimiin mainitun pahantekijän ja petturin vastustamiseksi ja kenties täydelliseksi kukistamiseksi; jos hän tulisi teille uskottua linnaan ahdistamaan".

— "Ryhtyä asianmukaisiin toimiin!" virkkoi kapteeni, ottaen pois silmälasit ja käärien paperin kokoon. "Helppo, näet, tuo on sanoa. Pahus näkyy olevan väkevä; meillä taasen on kaikkiansa sata kolmekymmentä miestä, lukematta kasakoita, joihin ei juuri paljoa käy luottaminen, älä ota onkeesi tätä sinä, Maksimitsh" (Kasakka naurahti). "Mutta mikäs auttaa, herrat? Olkaa vireät! Asettakaa vartijat ja yöpatrullit; jos vihollinen tulee, pankaa portit kiinni. Pidä tarkalla silmällä kasakoita, Maksimitsh. Tykki on tarkastettava ja puhdistettava. Mutta ennen kaikkea, pitäkää asia aivan salassa, ettei linnassa kukaan saisi tästä ennen aikoja tietoa".

Nämä käskyt annettuaan, Ivan Kusmitsh päästi meidät menemään. Minä läksin yhdessä Shvabrinin kanssa, haastellen siitä, mitä olimme kuulleet.

— "Mitähän tästä tulee; mitä arvelet?" kysyin häneltä.

— "Kuka sen tietää", vastasi hän; "saa nyt nähdä. Mitään erinomaista tästä minun mielestäni ei vielä ole. Jos taas..."

Hän vaikenä ja rupesi viheltämään jotakin franskalaista ariaa.

Huolimatta varovaisuudestamme, levisi kumminkin tieto Pugatshevin tulosta piankin koko linnaan. Ivan Kusmitsh, vaikka kunnioittikin suuresti vaimoansa, ei olisi millään muotoa uskonut hänelle virallisesti saamaansa salaisuutta. Saatuansa kirjeen kenraalilta, oli hän varsin taitavasti lähettänyt Vasilisa Jegorovnan pois kotoa, sanoen, että isä Gerasimille muka kuului tulleen Orenburgista kummallisia uutisia, joita hän pitää syvänä salaisuutena. Vasilisa Jegorovnan oli kohta ruvennut tekemään mieli pappilaan, jonne hän, Ivan Kusmitshin kehoituksesta, oli mukaansa ottanut Mashankin, jott'ei tälle tulisi ikävä kotona yksin.

Ivan Kusmitsh, jäätyään tällä lailla yksikseen kotiansa, oli heti lähettänyt meitä kutsumaan ja pannut Palashkan lukon taakse liiteriin, jott'ei tämä pääsisi kuuntelemaan.

Vasilisa Jegorovna palasi kotia, saamatta minkäänkokoisia uutisia, ja kuuli, että hänen poissa ollessaan oli Ivan Kusmitshin luona pidetty neuvottelua ja että Palashka oli ollut lukon takana. Hän huomasi nyt miehensä pettäneen hänet ja läksi ahdistamaan häntä kysymyksillä. Mutta Ivan Kusmitsh oli varustautunut rynnäköön varalta. Hän ei vähäkään käynyt hämille, vaan rohkeasti vastasi uteliaalle vaimolleen.

— "Niin näetkös, mammaseni, muijat täällä rupesivat uuneja lämmittämään oljilla, mutta kun siitä saattaa tulla tapaturmia, niin minä annoin kovan kiellon sitä vastaan ja käskin ämmäin lämmittää risuilla ja hakopuilla".

— "Mitäs varten sitten Palashka pantiin lukon taakse?"

Tämmöistä kysymystä Ivan Kusmitsh ei ollut ajatellutkaan; hän takertui sanoihinsa ja sanoi jotakin, joka ei ollut sitä eikä tätä. Vasilisa Jegorovna huomasi miehensä kavaluuden, mutta tietäen, ettei häneltä nyt mitään saisi urkituksi, lakkasi kyselemästä ja rupesi puhelemaan kurkuista, joita Akulina Pamfilovna suolaa aivan toisella tavalla. Vasilisa Jegorovna ei saanut koko yönä unta silmäänsä, eikä voinut suureksi surmaksensaakaan arvata, mitä kummia se semmoinen asia mahtoi olla, jota ei hänelle ole uskottu.

Seuraavana päivänä, palaten kirkosta, näki hän Ivan Ignatjitshin, joka oli kiskomassa tykistä riepua, kiviä, laskuja ynnä muuta soraa, jota lapset olivat sinne työnnelleet.

— "Mitähän nuo sotaiset varustukset tietävät?" arveli kapteenin rouva. "Eivätköhän vaan odota Kirgisien päällekkarkausta? Mutta olisikohan Ivan Kusmitsh ruvennut salaamaan minulta semmoisia vähäpätöisiä asioita?"

Hän kutsui luokseen Ivan Ignatjitshin ja päätti lujasti saada selvän salaisuudesta, joka jo niin kauan oli vaivannut hänen uteliaisuuttansa.

Vasilisa Jegorovna lausui hänelle ensin pari sanaa taloudesta, niinkuin tuomari, joka aloittaa tutkintonsa sivuasioista heikontaakseen syytetyn varovaisuutta. Sitten, oltuaan hetkisen vaiti, hän huokasi syvään ja sanoi päätään heiluttaen:

— "Herra Jumala! Vai semmoista nyt kuuluukin! Mitähän tuostakin tulee?"

— "Älkää pelätkö, Vasilisa Jegorovna!" vastasi Ivan Ignatjitsh; "Jumala on armollinen; sotaväkeä meillä on tarpeeksi, ruutia yltä kyllin, tykin olen juuri puhdistanut. Kyllä me Pugatshevin rynnäköön kestämmme".

— "Mikäs mies se Pugatshev sitten on?" kysyi kapteenin rouva.

Nyt vasta huomasi Ivan Ignatjitsh puhuneensa liikoja ja vaikenä. Mutta nyt oli jo liian myöhäistä. Vasilisa Jegorovna pakotti hänet ilmoittamaan koko asian, luvattuansa, ettei puhuisi siitä kellenkään.

Vasilisa Jegorovna pitikin sanansa eikä virkkanutkaan asiasta kellenkään, paitsi papin rouvalle, ja tällekin hän sen ilmoitti vaan siitä syystä, että pappilan lehmä oli arolla, jossa se helposti olisi saattanut joutua pahantekijäin käsiin.

Pian puhuttiin kaikkialla Pugatshevistä. Jutut olivat erillaisia. Kapteeni lähetti kasakkain alaupseerin hankkimaan tarkkoja tietoja ympäristöiltä ja läheisistä linnoista. Kasakka palasi kolmantena päivänä ja toi sen tiedon, että arolla noin kuudenkymmenen virstan päässä linnasta oli näkynyt suunnattoman paljon tulia ja että Bashkirit olivat kertoneet hirmuisen vihollisjoukon olevan tulossa. Muutoin ei hän saattanut sanoa mitään varmaa, hän kun ei ollut uskaltanut lähteä kauemmas.

Linnan kasakoissa huomattiin tavatonta liikettä; kaikilla kaduilla kokoontui heitä joukkoihin, joissa hiljaa keskusteltiin, mutta jotka heti hajosivat, kun rakuuna tai linnue-sotamies tuli näkyviin. Heidän joukkoonsa lähetettiin vakoojia. Julai, kristin-uskoon kastettu kalmukki, teki linnanpäällikölle tärkeän ilmoituksen. Kasakkain alapseeri oli, Julain puheen mukaan, tuonut vääriä tietoja; palattuuan tiedustusretkeltään oli kavala kasakka ilmoittanut tovereilleen käyneensä kapinallisten luona, olleensa heidän päämiehensäkin puheilla, joka oli sallinut hänen suudella kättänsä ja kauan aikaa haastellut hänen kanssaan. Kapteeni pani alapseerin heti kohta kiinni ja määräsi Julain hänen sijaansa. Tämä tieto synnytti ilmeistä tyytymättömyyttä kasakoissa. He nureksivat ääneensä, ja Ivan Ignatjitsh, päällikön käskyjen toimeenpanija, oli omin korvin kuullut heidän sanovan: "Maltas, kyllä vielä muistat, linna-rotta!" Kapteeni aikoi jo samana päivänä ottaa vangin tutkittavaksensa, mutta alapseeri karkasi, luultavasti toveriensa avulla.

Sattui uusi seikka, joka vieläkin lisäsi linnanpäällikön levottomuutta. Oli saatu kiinni muuan Bashkiri, jolla oli ollut kapinaan yllyttäviä kirjoituksia. Sen johdosta päätti hän uudestaan kutsua kokoon upseerinsa ja jälleen toimittaa Vasilisa Jegorovnan pois kotoa jollakin sopivalla tekosyillä. Mutta kun Ivan Kusmitsh oli aivan suora ja vilpitön mies, niin ei hän löytänyt muuta keinoa kuin sen, jota hän jo kerran oli käyttänyt.

— "Niin, näethän, Vasilisa Jegorovna", sanoi hän vaimolleen, yskien; "isä Gerasim kuuluu saaneen kaupungista..."

— "Älä valehtele, Ivan Kusmitsh", keskeytti puoliso hänet; "sinä, näen mä, taas aiot kutsua kokoon sotaneuvoston, puhellaksenne siinä Emeljan Pugatshevistä; minua et petä enää, ukkoseni".

Ivan Kusmitsh äimästy.

— "Vai niin", sanoi hän; "no kun kerran asian tiedät, muija kulta, niin saat jäädä sitten; puhutaan sitten sinun kuullesi".

— "Sepä se, ukkoseni", vastasi vaimo; "ei sinusta kavalaksi; kutsuta vaan upseerit tänne".

Me kokoonnuimme uudelleen, Ivan Kusmitsh vaimonsa läsnäollessa luki meille Pugatshevin julistuksen, jonka oli huononpäiväisesti kirjoittanut joku kasakka. Ryöväri ilmoitti aikomuksensa rynnätä linnaamme vastaan; kehoitti kasakoita ja sotamiehiä yhtymään joukkoonsa ja uhkasi linnanpäällikköä rangaistuksella, jos tämä tekisi vastarintaa. Julistus oli kirjoitettu karkein, mutta ankarin sanoin ja oli sitä laatua, että se suuresti vaikutti yksinkertaisiin ihmisiin.

— "Katsos tuota pahusta!" huudahti kapteenin rouva. "Mimmoisia ehdotuksia ilkeää tehdä! Vai pitäisi meidän vaan mennä herraa vastaan ja laskea liput hänen jalkainsa juureen! Sen mokoma! Eikös hän tiedä, että olemme jo neljäkymmentä vuotta olleet sotapalveluksessa ja ennättäneet jo sillä ajalla nähdä jos jotakin? Onkohan tosiaankin ollut semmoisia päälliköitä, jotka ovat totelleet tuota rosvoa?"

— "Eipä luulis tuota", vastasi Ivan Kusmitsh. "Mutta kuuluupa rosvo valloittaneen jo monta linnaa".

— "Nähtävästi hänellä tosiaankin on suuri sotajoukko", arveli Shvabrin.

— "Siitä me kohta saamme tiedon", sanoi kapteeni, "Vasilisa Jegorovna, annas tänne jyvä-aitan avain. Ivan Ignatjitsh, tuopas tänne Bashkiri ja käske Julain tuota tänne ruoskia".

— "Maltas, Ivan Kusmitsh", virkkoi rouva, nousten ylös. "Jahka vien Mashan jonnekin pois kotoa, muutoin kuulee huudon ja säikähtää. Eikä minuakaan tutkinto huvita. Hyvästi, hyvät herrat".

Piinatutkinto oli ennen vanhaan niin juurtunut tapa oikeudenkäynnissä, että lempeä sääntö, joka määräsi sen poistettavaksi, pysyi vielä kauan aikaa voimaton. Ajateltiin, että syytetyn oma tunnustus on välttämätön hänen täydelliseen syylliseksi julistamiseen, — perätön ajatus, joka sitä paitsi sotii juridillista käsitystä vastaan, sillä jos syytetyn kieltoa ei pidetä todistuksena hänen viattomuudestansa, niin sitä vähemmin saattaa hänen tunnustustansa pitää hänen syyllisyytensä todistuksena. Nykyjäänkin olen vielä vanhain tuomarien kuullut valittelevan piinatutkinnon poistamista. Siihen aikaan ei kukaan epäillyt sen tarpeellisuutta, ei tuomari, eikä syytetytkään. Senpävuoksi kapteenin käsky ei meitä ketään kummastuttanutkaan. Ivan Ignatjitsh meni hakemaan Bashkiria aitasta, jonka avain oli ollut Vasilisa Jegorovnan hallussa, ja muutaman minuutin kuluttua tuotiin vanki eteiseen. Kapteeni käski hänet saattaa sisään.

Bashkiri astui vaivalla kynnyksen yli (hän oli raudoissa) ja otettuaan päästään korkean lakkinsa, jäi seisomaan oven suuhun. Minä katsahdin häneen ja säpsähdin. En milloinkaan unohda tuota miestä. Hän näkyi olevan kahdeksattakymmentä vuotta vanha. Hänellä ei ollut nenää eikä korvia; hivukset olivat ajatut pois; parran sijassa törroitti muutamia harmaita karvoja; hän oli lyhyt kasvultaan, laiha ja

kyyrässä, mutta hänen vinot silmänsä vilkkuivat vielä tulisina.

— "Aha!" sanoi kapteeni, tunnettuaan hänet noista hirveistä tuntomerkeistä yhdeksi niitä kapinallisia, jotka oli rangaistu v. 1741. "Näytpä olevan vanha susi; tunnet jo meidän sudenrautoja. Et olekaan ensi kertaa kapinoimassa, koska leukasi on noin sileäksi höylätty. Astupas lähemmäksi; puhu, ken on sinut lähettänyt?"

Vanha Bashkiri loi kapteeniin aivan mielettömän katseen ja oli vaiti.

— "Miks'et puhu?" jatkoi Ivan Kusmitsh; "vai etkö ymmärrä i:täkään venettä? Julai, kysypäs häneltä teidän kielellä, kuka hänet on lähettänyt meidän linnaamme".

Julai toisti tatarinkielellä kapteenin kysymyksen. Mutta Bashkiri katsoi vaan yhä typerästi kuin ennenkin eikä vastannut.

— "Kyllä minä saan sinut puhumaan", sanoi kapteeni. "Riisukaas mieheltä tuo kirjava narrikaapu ja mitatkaapas vähän hänen selkäänsä. Julai, kelpo lailla!"

Kaksi invalidia rupesivat riisumaan Bashkiriä. Onnettoman kasvot osoittivat levottomuutta. Hän vilkkui joka haaraalle kuin ketunpoika, jonka lapset ovat saaneet kiinni. Mutta kun toinen invalideista pani hänen kätensä kaulaansa ja nosti ukon selkäänsä ja Julai jo nosti ruoskan — silloin rupesi Bashkiri valittamaan heikolla rukoilevalla äänellä ja päätään viskellen avasi suunsa, jossa kielen asemasta oli vaan pieni tynkä.

Muistaissani tämän tapahtuneen tällä vuosisadalla ja tietäessäni nyt eläväni keisari Aleksanderin lempeän hallituksen aikana, en saata olla ihmettelemättä sivistyksen nopeita edistyksiä ja ihmis-oikeuksien leviämistä. Nuorukainen! Jos muistelmani sattuvat käsiisi, muista, että paraimpia ja hyödyllisimpiä muutoksia ovat ne, jotka seuraavat tapain parannuksesta, ilman mitään väkinäisyyttä.

Kaikki olivat hämmästyneet.

— "No", sanoi kapteeni, "hänestä emme mitään tolkkua saa. Julai' vie Bashkiri takaisin aittaan. Meillä, hyvät herrat, on jotakin vielä juttelemista".

Me rupesimme keskustelemaan tilastamme, mutta äkkiä juoksee Vasilisa Jegorovna sisään, hengästyneenä ja kovin levotonna.

— "Mitäs nyt on tapahtunut?" kysyi kummastellen kapteeni.

— "Voi hyvät ihmiset!" vastasi Vasilisa Jegorovna. "Alajärven linna on valloitettu tän'aamuna. Isä Gerasimin renki palasi sieltä vast'ikään. Hän näki, kuinka se valloitettiin. Linnanpäällikkö ja kaikki upseerit on hirtetty. Kaikki sotamiehet on otettu vangiksi. Rosvo saattaa olla heti kohta täälläkin".

Tämä odottamaton tieto hämmästytti minua suuresti. Alajärven linnan päällikkö, hiljainen ja sievä nuori mies, oli minun tuttavani; pari kuukautta sitten oli hän, matkalla Orenburgista, nuoren vaimonsa kanssa poikennut Ivan Kusmitshin luona. Alajärven linna oli noin puolenkolmatta peninkulman päässä meiltä. Meidän oli joka hetki odottaminen Pugatshevin tuloa. Maria Ivanovnan kohtalo muistui heti mieleeni, ja minä kauhistuin.

— "Kuulkaas, Ivan Kusmitsh", sanoin minä kapteenille. "Meidän on velvollisuus puolustaa linnaa viimeiseen hengenvetoon saakka, siitä ei siis puhuttakaan. Mutta täytyy pitää huolta siitä, että naiset pääsisivät turvaan. Lähettäkää heidät Orenburgiin, jos tie on vielä turvallinen, tahi kaukaiseen, enemmän luotettavaan linnaan, jonne rosivot eivät pääse".

Ivan Kusmitsh kääntyi vaimoonsa ja sanoi:

— "Niin, näethän, mamma, eiköhän tosiaankin ole parasta, että lähetämme teidät kauemmas, kunnes olemme suorinneet kapinallisista?"

— "Mitä joutavia!" sanoi kapteenin rouva. "Missä se semmoinen linna, jonne ei luodit pääse? Ja minkätähden Belogorin linna ei olisi luotettava? Olemmehan, Jumalan kiitos, asuneet tässä jo kolmattakymmentä vuotta. Olemme nähneet sekä Bashkirejä että Kirgisejä; kenties kestämme Pugatshevinkin rynnäkön".

— "No niin, mamma", vastasi Ivan Kusmitsh; "jää sinä tänne, jos tahdot, koskas luotat meidän linnaamme. Mutta kuinkas Mashan on laita? Hyvä on, jos kestämme, tai jos saamme apua; mutta aatteles, että pahukset valloittavat linnan?"

— "Niin no, silloin..."

Vasilisa Jegorovna vaikenä ja näytti hyvin levottomalta.

— "Ei maar, Vasilisa Jegorovna", jatkoi kapteeni, huomattuaan, että sanansa olivat vaikuttaneet, kenties ensi kertaa elämässä. "Masha ei saata jäädä tänne. Me lähetämme hänet Orenburgiin ristiäitinsä luokse: siellä on sotaväkeä sekä tykkejä yltäkyllyin, muurikin on kivistä. Paras olisi, että sinäkin lähtisit hänen kanssaan sinne; ämmä sinä tosin jo olet, mutta saatpa nähdä, miten sulle käy, jos linna valloitetaan rynnäköllä".

— "Olkoon sitten niin", sanoi kapteenin rouva; "lähetetään vaan Masha Orenburgiin. Mutta minua älä unissasikaan pyydä: en lähde. Mitä minä enää vanhoilla päivilläni eroaisin sinusta ja menisin hautaani muualla hakemaan. Yhdessä-elo, yhdessä-kuolokin".

— "Sopii sekin", sanoi kapteeni. "Mutta on aika rientää. Vene valmistamaan Mashaa matkaan. Huomenna päivän koittaessa hän saa lähteä; annan hänelle saatto-miehetkin, vaikk'ei meillä väkeä ole liiaksi. Mutta missäs Masha on?"

— "Akulina Pamfilovnan luona", vastasi rouva. "Hän rupesi voimaan pahoin, kuultuaan Alajärven linnan valloituksesta; kunhan vaan ei tyttö sairastuisi. Herra Jumala, mimmoisiin aikoihin olemmekaan eläneet!"

Vasilisa Jegorovna meni puuhailemaan tyttären lähdön varustuksia. Keskustelua kapteenin luona vielä jatkettiin, mutta minä en siihen enää sekaantunut enkä mitään kuullutkaan. Maria Ivanovna tuli illallispöytään kalpeana, silmät itkusta punaisina. Me aterioitsimme sanaakaan puhumatta ja nousimme pöydästä tavallista pikemmin; sanottuamme jäähyväiset koko perheelle, läksimme kukin kotiamme. Minä olin tahallani unohtanut miekkani sinne ja palasin sitä hakemaan; minä aavistin kohtaavani Maria Ivanovnan yksinään. Hän tulikin ovessa vastaani ja antoi minulle miekkani.

— "Hyvästi, Pietari Andreitsh!" sanoi hän kyönelet silmissä; "minua lähetetään Orenburgiin. Olkaa onnellinen; kenties sallii Jumala meidän vielä kohdata toisiamme; jollei, niin..." hän purskahti itkemään.

Minä painoin hänet rintaani vastaan.

— "Hyvästi, enkelini", sanoin minä; "hyvästi armaani, toivomani! Tapahtukoon minulle mitä tahansa; viimeinen ajatukseni olet oleva sinä, viimeinen rukoukseni on oleva sinun edestäsi".

Masha nyyhki, painaen päänsä rinnalleni. Minä suutelin häntä palavasti ja läksin kiirein askelin pois.

SEITSEMÄS LUKU.

Rynnäkö.

Pääni, pääni, sinä poloinen,
Pääni palvelemaan altis ain'!
Olet palvellut, sä päähyt jo,
Umpeen vuotta kolmeneljättä:
Etkä saanut ole, päähyt oi,
Kunniata etkä mainetta,
Etkä korkea arvoa.
Et ole saanut hyvää sanaakaan
Sait sä, päähyt parka, ainoastaan
Kaksi korkeata pylvästä
Sekä vaahteraisen poikkipuun,
Vielä paulan silkinuoraisen.

Kansanlaulu.

Tänä yönä en nukkunut, en edes riisunutkaan, Olin päättänyt aamun koittaessa mennä linnan portille, josta Maria Ivanovnan oli määrä lähteä; siellä tahdoin hänelle sanoa viimeiset jäähyväiset. Tunsin itsessäni suuren muutoksen: sieluni rauhattomuus ei tuntunut minusta niin raskaalle, kuin tuo alakuloisuus, joka minua vielä joku aika sitten oli rasittanut. Eron katkeruuteen liittyi epäselviä, mutta suloisia toiveita sekä maltiton vaarain odottaminen ja jalon kunnianhimon tunteita. Yö kului. Olin lähtemäisilläni ulos, kun ovi avaantui ja korpraali tuli ilmoittamaan, että kasakat olivat yöllä lähteneet

linnasta, vieden väkisin mukaansa Julain, ja että linnan edustalla liikkuu tuntemattomia ihmisiä. Minä kauhistuin, ajattellessani, ettei Maria Ivanovna ennätäkään lähteä linnasta; minä annoin kiireesti muutamia käskyjä korpraalille ja riensin kapteenin taloon.

Aamu koitti. Kiirehtiessäni katua pitkin, kuulin äkkiä mainittavan nimeäni. Minä kysyin:

— "Minnes te menette?" kysyi Ivan Ignatjitsh, juosten perässäni. "Ivan Kusmitsh on jo vallilla ja lähetti minut teitä hakemaan. Pugatsh on tullut jo".

— "Läksikö Maria Ivanovna", kysäsin sydämmen ahdistuksella.

— "Ei ennättänyt", vastasi Ivan Ignatjitsh, "tie Orenburgiin on katkaistu; linnaa piiritetään. Kamala juttu, Pieta Andreitsh!"

Me menimme vallille, s.o. luonnolliselle ylennykselle, joka oli vahvistettu paaluilla. Sinne oli keräynnyt koko linnan väestö. Sotaväki seisoj aseissa. Tykki oli muutettu sinne jo eilen. Kapteeni käveli vähäisen joukkonsa edessä. Vaaran läheisyys teki vanhan sotilaan tavattoman reippaaksi. Arolla, vähän matkan päässä linnasta, ajeli parikymmentä ratsumiestä. Näköjään olivat ne kasakoita, mutta heidän joukossaan oli Bashkirejakin, joita oli helppo tuntea heidän karvalakeistaan ja nuoliviinistään. Kapteeni kulki sotaväkensä ympäri, ja sanoi heille:

— "Nyt, lapset, pankkaamme kaikki voimamme altiiksi keisarinna, äitimme, suojelukseksi; näyttäkäämme maailmalle, että olemme kunnan sotilaita!"

Sotamiehet ilmoittivat korkea-äänisesti suostumuksensa. Shvabrin seisoj vieressäni ja tarkasteli vihollista. Ratsumiehet arolla, huomattuaan liikettä linnassa, yhtyivät yhteen ryhmään ja rupesivat puhelemaan keskenään. Kapteeni käski Ivan Ignatjitshin asettaa tykin heitä kohtaan ja itse pisti sytyttimen reiän kohdalle. Luoti vingahti ja lensi heidän ylitsensä, tekemättä mitään vaaraa. Ratsumiehet hajosivat ja pian katosivat näkyvistä. Aro oli jälleen tyhjä.

Samassa tuli vallille Vasilisa Jegorovna ja hänen kanssaan Masha, joka ei ollut tahtonut jäädä yksin.

— "Kuinka käy?" kysyi kapteenin rouva. "Kuinka on tappelun laita? Missäs vihollinen on?"

— "Ei ole vihollinen kaukana", vastasi Ivan Kusmitsh. "Jumalan avulla käy vielä kaikki hyvin. Hirvittääkö sinua, Masha?"

— "Ei, isäni", vastasi tyttö; "kotona yksin hirvittää enemmän".

Hän katsahti minuun ja väkisin myhähti. Minä ehdottomastikin puristin kädelläni miekan kahvaa, muistaen, että edellisenä päivänä olin sen saanut hänen kädestään, ikäänkuin armaani puolustukseksi. Sydämmeni sykki. Kuvailin itseäni hänen ritarikseen. Minä halusin saada osoittaa olevani ansiollinen hänen luottamukseensa ja odotin maltittomana ratkaisevaa hetkeä.

Sillä välin rupesi noin puolen virstan päästä linnasta olevan mäen takaa ilmaumaan uusia ratsuparvia, ja pian oli aro täynnä sotajoukkoja, keihäillä ja joutsilla varustettuja. Heidän keskellensä, valkoisen ratsun selässä, ajeli mies punainen viitta päällä ja paljastettu miekka kädessä: se oli itse Pugatsh. Hän pysähtyi; muut keräytyivät hänen ympärilleen, ja nähtävästi hänen käskystänsä, erosi neljä miestä, jotka täyttä laukkaa kiitivät aivan linnan edustalle. Me tunsimme heissä omat petturimme. Yksi heistä piti päänsä päällä paperiliuskaa; toisella oli keihään nenässä Julain pää, jotka hän heitti vallin yli meidän luoksemme. Kalmukki paran pää putosi kapteenin jalkain juureen. Petturit huusivat:

— "Älkää ampuko; tulkaa ulos keisarin luokse! Keisari on täällä!"

— "Kyllä minä teidät keisaroin!" huusi Ivan Kusmitsh. "Pojat! Ampukaa!"

Sotamiehemme laukasivat pyssyinsä. Kasakka joka oli pitänyt paperia, horjahti ja kaatui hevosen selästä. Muut läksivät kiireesti takaisin. Minä katsahdin Maria Ivanovnaan. Kauhistuneena Julain verisestä päästä, huumauneena laukauksesta, hän näkyi olevan aivan tunnoton. Kapteeni käski korpraalin ottaa paperin kaatuneen kasakan kädestä. Korpraali astui kedolle ja palasi heti, taluttaen kaatuneen hevosta. Hän antoi paperin kapteenille. Tämä luki sen itsekseen ja repäsi sitten palasiksi. Sillä välin kapinalliset varustelivat itseänsä rynnäkköön. Pian rupesi luoteja vinkumaan ympärillämme ja muutamia nuolia lensi maahan lähelle meitä sekä valliin.

— "Vasilisa Jegorovna!" sanoi kapteeni. "Tässä ei ole akkavaen paikka. Vie pois Masha: näethän että tyttö parka on puolikuollut".

Vasilisa Jegorovna, joka oli tullut hyvin hiljaiseksi, katsahti aroлле, jossa näkyi suuri liike; sen jälkeen kääntyi hän mieheensä ja sanoi: "Ivan Kusmitsh! Jumala on elämän ja kuoleman Herra: siunaa tytärtäsi. Masha, astu isäsi luo!"

Masha, kalpeana ja vavisten; astui Ivan Kusmitshin luo ja lankesi polvilleen. Vanha kapteeni teki kolmasti ristinmerkin hänen ylitsensä, nosti hänet sitten ja, suudeltuaan tytärtänsä, sanoi hänelle muuttuneella äänellä:

— "Ole onnellinen Mashani! Rukoile Jumalaa: hän ei sinua hylkää. Jos kohtaat kelpo miehen, niin antakoon teille Jumala siunauksensa! Eläkää niinkuin mekin Vasilisa Jegorovnan kanssa. Hyvästi nyt Masha! — Vasilisa Jegorovna, viepäs hänet pikemmin täältä pois".

Masha heittäytyi hänen kaulaansa ja purskahti itkemään.

— "Anna suuta minunkin", sanoi itkien kapteenin rouva. "Hyvästi nyt, hyvä Ivan Kusmitsh! Anna anteeksi, jos olen mieltäsi joskus pahoittanut".

— "Hyvästi, hyvästi, mammaseni!" puhui kapteeni, likistäen eukkoaan syliinsä. "Kas niin! Menkää nyt vaan kotia; jos ennätät, niin pane Masha sarasaniin".[4]

Kapteenin rouva tyttäreineen menivät. Minä katsoin Maria Ivanovnan jälkeen; hän katsahti taakseen ja nyökkäsi päällään. Ivan Kusmitsh kääntyi meidän puoleemme, ja koko hänen huomionsa kiinnittyi viholliseen. Kapinalliset ajelivat päällikkönsä ympärillä ja rupesivat äkkiä astumaan aina hevosten selästä.

"Pysykää nyt lujina", sanoi kapteeni; "nyt tulee rynnäkö..."

Samassa kajahti hirvuinen kiljunta ja huuto; viholliset tulivat juoksujalassa linnaa kohti. Tykkimme oli ladattu kartesseilla. Kapteeni odotti, kunnes he olivat tulleet aivan lähelle ja laukasi sitten. Kapinalliset syöksähtivät kummallekin puolelle ja peräytyivät. Heidän johtajansa jäi yksinään paikalleen. Hän viittoi miekalla ja näköjään innollisesti kehoitti heitä seuraamaan. Huuto ja kiljunta, jotka hetkiseksi olivat tau'onneet, kajahtivat uudelleen.

— "Nyt pojat", huusi kapteeni; "portit auki, lyö rumpua. Pojat eteenpäin, tehdään hyökkäys. Seuratkaa!"

Kapteeni, Ivan Ignatjitsh ja minä olimme silmänräpäyksessä vallin ulkopuolella; mutta säikähtynyt linnan-väki ei liikahtanut paikaltaan.

— "Mitäs te seisotte?" huusi Ivan Kusmitsh. "Kuollaan kuin oikeat sotamiehet!"

Samassa kapinalliset hyökkäsivät meidän päällemme ja syöksivät linnaan. Rumpu vaikenä; linnaväki heitti aseensa; minut olivat vähällä tallata jalkoihinsa, mutta minä nousin ja yhdessä kapinallisten kanssa menin linnaan.

Kapteeni oli saanut haavan päähänsä ja seiso nyt keskellä vihollisia, jotka vaativat häneltä avaimia. Minä olin rientää hänelle avuksi, mutta muutamat rotevat kasakat ottivat minut kiinni ja sitoivat vöillään, sanellen: "Älkääpäs huoliko, te keisarin kieltäjät!" Meitä kuljetettiin pitkin katuja; asukkaat tulivat Pugatsheville vastaan, kantaen leipää-suolaa.[5] Kirkonkellot soivat. Äkkiä kuului huuto, että keisari odottaa torilla vankeja ja vastaan ottaa valaa. Kansa läksi torille; meidätkin ajettiin sinne.

Pugatshev istui nojatuolilla kapteenin talon kuistilla. Hänen yllään oli kaunis kasakan kauhtana, kullalla kirjattu, korkea soopelin nahkainen ja kultatupsuilla varustettu lakki oli vedetty hänen säkenöiville silmilleen. Hänen kasvonsa näyttivät minusta tutuille. Hänen ympärillään seisoivat kasakkain vanhimmat. Isä Gerasim, kalpeana ja vavisten, seiso kuistin vieressä, pitäen kädessään ristiä ja ikäänkuin ääneti rukoillen häntä tulevain uhrien puolesta. Torille asetettiin hätä-pikaa hirsipuuta. Meidän lähestyessämme, ajoivat Bashkirit väkijoukon hajalleen, ja meidät tuotiin Pugatshevin eteen. Kirkonkellojen ääni vaikenä; syvä hiljaisuus vallitsi ympärillä.

"Kuka näistä on linnanpäällikkö?" kysyi Pugatshev.

Linnan entinen kasakkain alapuseeri astui joukosta esiin ja osoitti Ivan Kusmitshia. Pugatshev katsahti vihaisesti ukkoon ja sanoi:

— "Kuinka uskalsit sinä vastustaa minua, keisariasi?"

Kapteeni, nääntymäisillään veren vuodatuksesta, kokosi viimeiset voimansa ja vastasi lujalla äänellä:

— "Sinä et ole keisari; olet vaan näethän rosvo ja petturi!"

Pugatshev rypisti kulmakarvojansa ja viittasi valkoisella liinalla.

Muutamit kasakat tarttuivat vanhukseen ja rupesivat raastamaan häntä hirsipuun luo. Poikkipuulle ilmaantui sama nenätön ja korvaton Bashkiri, jota edellisenä iltana olimme tutkineet. Hän piti kädessään nuoraa, ja tuokion kuluttua näin poloisen Ivan Kusmitshin riippuvan hirsipuussa.

Sen jälkeen tuotiin Pugatshevin eteen Ivan Ignatjitsh.

— "Tee vala", sanoi hänelle Pugatshev; "tee vala keisarille Pietari Feodorovitshille!"

— "Sinä et ole keisari", vastasi Ivan Ignatjitsh, toistaen kapteenin sanat. "Sinä olet rosvo ja petturi!"

Pugatshev viittasi jälleen liinallaan ja hyväntahtoinen luutnantti sai sijansa vanhan päällikkönsä viereen.

Tuli minun vuoroni. Minä katsoin rohkeasti Pugatsheviin, ollen valmis antamaan saman vastauksen kuin jalot toverinikin. Silloin huomasin, suureksi ihmeekseni, kapinallisten vanhimpain joukossa. Shvabrinin, jonka tukka oli leikattu pyöriöön ja jonka päällä oli kasakan kauhtana. Hän astui Pugatshevin luo ja kuiskasi hänelle jotain.

— "Hirteen!" sanoi Pugatshev, katsahtamattakaan minuun.

Paula viskattiin kaulaani. Minä rupesin rukoilemaan Jumalaa, sydämmestäni katuen kaikkia syntejäni ja rukoillen Häntä kaikkien puolesta, jotka olivat sydämmelleni kalliit. Minut tuotiin hirsipuun alle. "Älä pelkää, älä pelkää!" puhelivat minulle hirttäjät, tahtoen, kenties todenperästäkin, rohkaista minua. Äkkiä kuuluu huuto:

— "Pidättäkää, sen vietävät; pidättäkää!"

Pyövelit pysähtyivät. Minä käännyn ympäri ja huomaan Saveljitshin ryömivän Pugatshevin jalkain juuressa.

— "Isä armas!" puheli ukko parka; "mitäpä hyötyä sulla herrasväen lapsen surmaamisesta? Päästä hänet; hänestä maksetaan lunnaat; saathan muille esimerkiksi ja peloitukseksi hirtättää minut, vanhan ukon!"

Pugatshev antoi merkin; minut päästettiin heti irti.

— "Sinulle antaa isä armon!" puhuttiin minulle.

En saata sanoa, että minä olisin ihastunut vapautumisesta; mutta enpä saata sanoa, että siitä oli paha mielenikään. Tunteeni olivat liian hämävät. Minut tuotiin uudestaan petturin luo ja asetettiin polvilleni. Pugatshev ojensi minulle suonikkaan kätensä.

— "Suutele kättä! Suutele kättä!" kehoiteltiin minua. Mutta minä olisin kernaammin kuollut minkä kovan kuoleman tahansa, kuin alentanut itseäni niin inhoittavasti.

— "Hyvä Pietari Andreitsh!" kuiskutteli minulle Saveljitsh takaapäin, lykkien minua. "Älä ole itsepäinen! Pianhan tuo on tehty. Sylkäise ja suutele kättä tuolta pahuks ... (hyi!) muiskauta nyt vaan!"

Minä en liikahdanut paikaltani. Pugatshev otti kätensä pois ja sanoi naurahtaen:

— "Herra näkyy olevan puolipyöryksissä ilosta. Nostakaa hänet!"

Minut nostettiin ja päästettiin vapaaksi. Jäin katselemaan hirveän näytelmän jatkoa.

Asukkaat rupesivat tekemään valaa. He astuivat vuorotellen esiin, suudellen ristiä ja kumartaen Pugatsheville. Siinä seisoivat myös linnan sotamiehet. Komppanian räätäli leikkaeli tylsillä saksillaan heiltä palmikkoja pois. He astuivat sitten suutelemaan Pugatshevin kättä, joka julisti heille anteeksiannon ja otti heidät omaan joukkoonsa. Tätä kesti noin kolme tuntia. Pugatshev nousi viimein nojatuolista ja astui kuistilta alas vanhimpainsa seurassa. Hänen eteensä talutettiin valkoinen hevonen, koristettu kalliilla päitsillä. Kaksi kasakkaa nosti hänet satulaan. Hän ilmoitti isä Gerasimille tahtovansa syödä päivällistä hänen luonaan. Samassa kuului naisen huutoja. Muutamit rosvot raastivat kuistille Vasilisa Jegorovnan, joka oli hajolla hapsin ja melkein alastonna. Yksi rosvoista oli jo ennättänyt pukeutua hänen röijyynsä. Toiset kiskoivat ulos patjoja, arkkuja, astioita, vaatteita ynnä muuta.

— "Armahtakaa", huusi eukko parka. "Armahtakaa! Viekää minua Ivan Kusmitshin luo!" Äkkiä katsahti hän hirsipuuhun ja huomasi siellä miehensä.

— "Konnat!" kiljasi hän vimmoissaan. "Mitä olette tehneet hänelle? Oi armas ukkoseni, kunnan sotamies! Eivät kajonneet sinuun Preussin pajonetit eikä Turkkilaisten luodit; et kaatunut sotatanterelle, vaan karannut pahantekijä sinut on surmannut!"

— "Saakaa vanha noita vaikenemaan!" käski Pugatshev.

Nuori kasakka löi häntä miekalla päähän; hän kaatui kuolijana kuistin portaille. Pugatshev läksi eteenpäin; väkijoukko hänen peräänsä.

KAHDEKSAS LUKU.

Kuokkavieras.

Kuokkavieras on parempi Tatarilaista.

Venäläinen sananlasku.

Tori tyhjjeni. Minä vaan seisoin samalla paikalla, kykenemättä järjestämään niin kauheiden liikutusten tärisyttämiä ajatuksiani.

Maria Ivanovnan kohtalo minua kaikista enemmän huoletti. Missä hän on? kuinka hänen on käynyt? Ennätkö hän päästä piiloon? Onko hänen piilopaikkansa turvallinen?... Levottomana astuin kapteenin taloon. Kaikkialla oli siellä tyhjää; tuolit, pöydät, arkut kaikki pirstoina, astiat palasina; kaikki oli huiskin haiskin. Minä juoksin portaita ylös, ja ensi kerta astuin Maria Ivanovnan kamariin. Minä näin hänen vuoteensa, jonka rosvot olivat hajoittaneet, kaappi oli rikottu ja rosvottu; lamppunen paloi vielä nurkassa tyhjän kuvakaapin edessä. Väliseinällä oli pieni peilikin säilynyt. Missä oli tämän hiljaisen immen-asunnon emäntä. Kauhea ajatus iski mieleeni: mitähän jos hän on rosvojen käsissä... Sydämmeni säpsähti... Minä purskahdin katkeraan itkuun ja lausuin kovasti armaani nimen... Samassa kuului kahinaa, ja kaapin takaa tuli esille Palashka, kalpeana ja vavisten.

— "Voi Pietari Andreitsh!" sanoi hän; lyöden kätensä yhteen. "Onpas tämä kauhun päivä!"

— "Missä Maria Ivanovna?" kysäsin kärsimättömästi. "Missä Maria Ivanovna?"

— "Kyllä hän on elossa", vastasi Palashka; "hän on piilossa Akulina Pamfilovnan luona".

— "Pappilassako!" huudahdin kauhistuen. "Taivas! Siellähän on Pugatshevkin".

Minä syöksin ulos huoneesta ja juoksin huimasti pappilaan, näkemättä, tuntematta tiellä mitään. Pappilasta kuului huutoja, naurua, lauluja... Pugatshev piti kemuja tovereineen. Palashkakin juoksi sinne perässäni. Minä lähetin hänet kutsumaan salaa Akulina Pamfilovnaa puheilleni. Hetken kuluttua papin rouva tuli ulos kuistille, tyhjä viinapullo kädessä.

— "Herran tähden! missä on Maria Ivanovna?" kysäsin minä sanomattomalla levottomuudella.

— "Meillä hän on, kyyhkyläinen; väliseinän takana vuoteellani makaa", vastasi papin rouva. "Voi, Pietari Andreitsh, kyllä oli vaara lähellä, mutta kaikki kävi sentään, Jumalan kiitos, hyvin. Pahus oli juuri istunut päivällispöytänsä, kun Masha heräsi ja rupesi valittamaan! Minä olin pudota säikähdyksestä. Hän kuuli sen ja kysyi: 'Ämmä! kuka täällä voivottelee?' Minä rosvolle kumarsin: 'veljeni-tytär, hyvä herra, sanoin minä; hän se siellä sairaana on maannut jo toista viikkoa'. — 'Onko hän nuori?' — 'Nuori on, herraseni'. — 'Näytäs, ämmä, mulle tyttöä!' — Tuntui kuin olisi puukolla pistetty sydämmeeni. 'Kyllä herra; mutta tyttöpä on kovin heikko eikä jaksa tulla luoksesi'. 'Mitä se tekee; minä menen itse'. — Ja niin meni pahus väliseinän taa, aatteles nyt! Meni ja veti uutimet sivulle, katsahti sitten tulisilla silmillään, mutta sitten, Jumalan olkoon kiitos, meni taas pois. Mutta minä, tiedätkös, valmistin jo itseäni piinaan ja kuolemaan. Onneksi Masha ei tuntenut häntä. Laupias suuri Jumala! onpas vaan tullut kauheita aikoja! Poloinen Ivan Kusmitsh! kukapa olisi tuota voinut luulla!... Entäs Vasilisa Jegorovna? Ja Ivan Ignatjitsh sitten? Mistäs syystä hänet hirttivät?... Milläs tavalla te sitten pääsitte vapaaksi? Mutta aika poika on vaan tuo Shvabrin, Aleksei Ivanitsh! Niin vaan leikkuuttikin hiuksensa ja mässä tuolla nyt par'aikaa muitten kanssa. Aika poika! Ja kun mainitsin minä veljeni

tyttärestä, niin katsahti hän minuun, kuin olisi puukolla pistänyt; mutta ei sentään ilmoittanut asiaa, ja siitä häntä kiitän".

Samassa kuului päihtyneitten vieraiden huutoa ja isä Gerasimin ääni. Vieraat vaativat viinaa, isäntä kutsui emäntäänsä. Akulina Pamfilovnalle tuli kiire.

— "Menkää nyt kotianne, Pietari Audreitsh", sanoi hän: "nyt täytyy minun pitää huolta mässäävistä rosvoista. Menkää, muutoin saavat nähdä teidät. Jumala varjelkoon! Hyvästi, Pietari Andreitsh, käyköön nyt kuinka käyneekään; eihän Jumala meitä hylkää".

Hän meni. Vähän levollisempänä läksin asuntooni. Torin poikki kulkiessani, näin muutamia Bashkireja tunkeilemasta hirsipuun luona; he raastivat saappaita hirtettyjen jaloista. Töin tuskin sain hillityksi vimmastukseni, huomattuani kuinka hyödytöntä minun sekaantumiseni olisi. Linnassa juoksenteli rosvoja, ryöstelemässä upseerien asuntoja; kaikkialla kuului juopuneiden pahantekijäin huutoja. Minä tulini kotiani. Saveljitsh oli kynnyksellä.

— "Jumalan kiitos, ettäs tulet", huudahti hän, minut nähtyään. "Luulin jo pahusten taaskin ottaneen sinut kiinni. Voi hyvä Pietari Andreitsh! Meiltä ovat hitot vieneet kaikki: vaatteet ja kalut ja kapineet ja kaikki. Mutta kiitos Luoja, että edes sinut hengissä päästivät. Mutta tunsitkos rosvojen päällikköä?"

— "En tuntenut; kuka hän on sitten?"

— "Etkö tuntenut? Etkö muistakaan juoppolallia, joka viekötti sinulta turkin kestikievarissa? Tuon jäniksen-nahkaisen, aivan uuden uutukaisen; saman, jonka tuo konna vielä ratkoi, päälleen saadaksensa!"

Minä hämmästyin. Tosiaankin oli Pugatshevin ja entisen oppaani välillä paljon yhtäläisyyttä. Nyt huomasin Pugatshevin ja oppaan samaksi mieheksi ja ymmärsin myös syyn, minkä tähden minua oli armahdettu. En saattanut olla ihmettelemättä omituista sattumusta: kuljeksijalle lahjoitettu turkki pelastaa minut hirrestä, ja kestikievareita myöten kuljeksiva juoppo piirittää linnoja ja uhkaa keisarikuntaa.

— "Etkö tahtoisi syödä jotakin?" kysyi tavoistaan luopumaton Saveljitsh, "kotona ei ole mitään, mutta pistäynpä ulos, ehkä sattuis jotain saamaan".

Jäätyäni yksin, vaivuin ajatuksiin. Mitä tuli minun tehdä? Jäädä linnaan, joka oli vihollisen hallussa, tai seurata hänen joukkoansa oli sopimatonta upseerille. Velvollisuuteni vaati minua menemään sinne, missä minusta vielä olisi hyötyä isänmaalle nykyisinä pulmallisina aikoina... Rakkaus sitä vastoin kehoitti minua jäämään Maria Ivanovnan luokse, puolustaakseni ja suojellakseni häntä. Vaikka nykyisissä oloissa olikin pikainen muutos silmännähtävästi odotettavana, en kumminkaan saattanut olla vapsematta, ajatellessani kuinka vaarallista hänen tilansa oli.

Mietteeni keskeytti eräs kasakka, joka tuli ilmoittamaan, että "suuri keisari vaatii minua luoksensa".

— "Missä hän on?" kysyin, valmiina tottelemaan.

— "Linnanpäällikön talossa", vastasi kasakka. "Päivällisen jälkeen meni hän saunaan ja nyt on pannut levolle. Voi, hyvä herra, kaikesta huomaa, että hän on kokea persona: päivällispöydässä suvaitsi hän syödä kaksi paistettua porsasta, ja kylpee niin kuumassa löylyssä, ettei itse Taras Kurotshkinkaan kestänyt, vaan antoi vastan Fomka Bikbaeville ja töin tuskin sai sitten itsensä kylmällä vedellä virvoitetuksi... Täytyy sanoa, että kaikki hänen manierinsa ovat niin noopelia... Saunassa kuului näyttäneen keisarillisia merkkejä rinnastaan: toisella puolella oli kaksipäinen kotka, toisella hänen personansa".

Minä en pitänyt tarpeellisena ruveta väittelemään näistä asioista kasakan kanssa, vaan läksin hänen kerallaan kapteenin taloon, tiellä koettaen ennakoita kuvailla mielessäni kohtaustani Pugatshevin kanssa ja arvata miten se päättyisi. Minä tietysti en saattanut olla aivan levollisella mielellä.

Tullessani kapteenin talolle oli jo hämärä. Hirsipuu uhreinensa haamoitti kaukaa hirveänä aaveena. Kapteenin rouvan ruumis oli yhä vielä kuistin vieressä; ovella oli kaksi kasakkaa vartioimassa. Kasakka joka oli minut tuonut, meni minua ilmoittamaan ja, palattuaan heti kohta, saattoi minut samaan huoneeseen, jossa edellisena iltana olin sanonut niin hellät jäähyväiset Maria Ivanovnalle.

Omituinen näky oli edessäni. Pöydän ympärillä, joka oli katettu pöytäliinalla ja täynnä pulloja ja laseja, istui Pugatshev ja kymmenkunta kasakkain vanhimpia, päässä lakit ja yllä kirjavat paidat, kiihtyneinä viinasta, kasvot punaisina ja säikkyvin silmin. Heidän joukossaan ei ollut Shvabrinia eikä meidän kasakkain alaupseeriakaan, noita uusia pettureita.

— "Ahaa, herra upseeri!" sanoi Pugatshev, nähtyään minut. "Terve tultuunne! Painakaa puuta!"

Pöytäkumppanit väistivät. Minä istahdin sanaakaan sanomatta tuolin reunalle. Naapurini, nuori kasakka, kaunis ja solakka mies, kaasi minulle lasin paloviinaa, johon en kajonnutkaan. Uteliaana rupesin katselemaan seuraa. Pugatshev istui kunniasijalla, kyynäspäät pöydällä ja nojaten leveään nyrkkiin mustapartaista leukaansa. Hänen kasvonsa piirteet, säännölliset ja jotenkin miellyttävät, eivät osoittaneet mitään julmuutta. Hän kääntyi usein erään noin viisikymmentä vuotta vanhan miehen puoleen, sanoen häntä milloin kreiviksi, milloin Timofejitshiksi, toisinaan vaariksikin. Kaikki kohtelivat toisiansa kuin toverit, osoittamatta mitään erinomaista kunnioitusta päälliköillensä. Puhuttiin tän'aamuisesta rynnäköstä, kapinan levenemisestä ja tulevista toimista. Jokainen kerskaili, sanoi mielipiteensä ja vastusti ujostelematta Pugatshevia. Tässä kummallisessa sotaneuvostossa päätettiin mennä Orenburgia vastaan, — rohkea hanke, joka sittemmin oli vähällä onnistuakin! Huomenna oli määrä lähteä liikkeelle,

— "Nyt pojat", sanoi Pugatshev; "pistetään lauluksi; lauletaan minun lempilauluni! Tihumakov! ala sinä!"

Naapurini aloitti hienolla äänellä surumielisen viisun, jota muut kuorissa säestivät:

Sinisalo, sinisalo, älä humaja,
Älä miettimästä estä nuorta miestä nyt.
Aamun koittaessa tutkintohon mull' on tie,
Roman tuomarin, niin itse keisarimme luo.
— Sitten keisari käy multa kyselemään:
Sano, sano, sinä maalta tullut poikanen,
Kenen kera kävit varkahissa, rosvoilit;
Kuinka paljon sulla kumppaneita ollut on?
— Sulle virkan, suuri keisari ja toivoni,
Sanon todet valehettomat ja vakaiset,
Oli tovereita mulla neljä kaikkiaan:
Tover' ensimmäinen — sepä oli synkkä yö,
Toinen toverini — puukko oli välkkyvä,
Mutta kolmas — oli vaimen kelpo ratsuni,
Vielä neljäskin ja se oli jäykkä joutseni.
Oli airueitakin: ne nuolet nopeat.
— Silloin lausuu suuri keisari ja toivoni:
Terve, terve, sinä maalta tullut poikanen!
Hyvin varkahissa kävit, hyvin vastailit.
Siitä palkinnoksi, poikaseni, meiltä saat:
Kedoll' avaralla asunnon sä korean,
Joss' on pystyputa kaks' ja yksi poikkipuu.

Mahdoton on kuvailla mimmoisen vaikutuksen minuun teki tuo kansanlaulu hirsipuusta, juuri hirsipuun ansainneitten laulamana. Heidän totiset muotonsa, raikkaat äänensä, surumielinen lausunto sanoille, muutoinkin jo huomiota vetäville, — kaikki tuo synnytti minussa jonkinlaista runollista kauhistusta.

Vieraat joivat vielä lasillisen viinaa, nousivat sitten pöydästä ja sanoivat Pugatsheville jäähyväiset. Minä yritin seurata heidän esimerkkiään, mutta Pugatshev sanoi minulle: "Istu, minulla olisi puhumista sinun kanssasi". Me jäimme kahden kesken.

Tuokion olimme kumpikin ääneti. Pugatshev katsoi minuun tarkasti, joskus sirristäen vasenta silmäänsä sanomattoman viekkaasti ja pilkallisesti. Viimein hän rupesi nauramaan niin teeskentelemättömän iloisesti, että minä, katsoen häneen, rupesin myöskin nauramaan, tietämättä itsekään miksi.

— "No, herra upseeri!" sanoi hän minulle. "Taisitpa säikähtyä, kun meidän pojat panivat paulan kaulaasi? Musteni kai maailma silmissäsi, vai mitä?... Ja olisitpa kuin olisitkin saanut riippua maan ja taivaan välillä, jollei palvelijasi olisi tullut väliin. Minä tunsin heti kohta vanhan ukko-rahjuksen. Olisitkohan osannut aavistaakaan, että mies, joka opasti sinut kestikievariin, oli itse suuri keisari". (Hän otti päällensä salaperäisen, mahtavan katsannon). "Sinä olet syypää edessäni", jatkoi hän, "mutta minä armahdin sinua hyvän tekosi tähden, siitä, että osoitit minulle palveluksen silloin kuin minun täytyi piillä vihollisiani. Saatpa vielä nähdä kummempiakin! Saatpa vielä enemmän tuta armoani, jahka vaan saan oman valtakunnan. Lupaatko palvella minua uskollisesti?"

Rosvon kysymys ja julkeus olivat mielestäni niin hassumaisia, etten saattanut olla naurahtamatta.

— "Mikä sinua naurattaa?" kysäsi hän, rypistäen kulmakarvojaan. "Vai etkö usko, että olen suuri keisari? Vastaa suoraan!"

Minä kävin hämille. Mahdotonta minun oli sanoa rosvoa keisariksi: se olisi ollut kelvotonta pelkuriutta. Sanoa häntä suoraan petturiksi, olisi ollut syöstä itseni surman suuhun, ja se, mihin olin ollut valmis hirsipuun juurella koko kansan läsnäollessa, ensimmäisessä vihan vimmassa, näytti minusta nyt hyödyttömältä kerskaamiselta. Minä epäilin. Synkkänä odotteli Pugatshev vastaustani. Vihdoin (ja vielä nytkin mielihyvällä muistelen tuota hetkeä) velvollisuuden tunto voitti inhimillisen heikkouden. Minä vastasin Pugatsheville:

— "Kuules, sanonpa sulle suoran totuuden. Päätä itse, saatanko tunnustaa sinut keisariksi? Olethan järkevä mies, huomaisithan kyllä minun vilpistelevän".

— "Mikäs minä olen mielestäsi?"

— "Jumala sen tietää: mutta kuka lienetkään, niin vaarallista leikkiä sinä vaan leikit".

Pugatshev katsahti minuun äkkiä.

— "Vai et usko", sanoi hän, "vai et usko minua keisariksi Pietari Feodorovitshiksi? Olkoon niinkin! Mutta muistathan sananpartta: rohkea rokan syö! Nousihan ennen vanhaan Grishka Otrepjev'kin hallitus-istuimelle? Ajattele minusta mitä tahdot, älä vaan luovu minusta. Mitäpä sinä muusta! Palvele minua uskossa ja totuudessa, niin koroitan sinut sotamarskiksi sekä ruhtinaaksi. Mitä arvelet?"

— "Ei", vastasin minä lujasti. "Minä olen synnyltäni aatelismies, olen tehnyt valan keisarinnalle: sinua en saata palvella. Jos tosiaankin suot minulle hyvää, niin päästä minut Orenburgiin".

Pugatshev rupesi ajattelemaan.

— "Ja jos päästän", virkkoi hän sitten, "lupaatko edes, ettes sodi minua vastaan?"

— "Kuinka minä saattaisin luvata semmoista?" vastasin minä. "Tiedäthän itsekin, että minun asiani on totella; jos käsketään menemään sinua vastaan, niin menen, ei auta. Olethan itsekin päällikkö ja vaadit alamaisiltasi kuuliaisuutta. Miltä tuo näyttäisi, jos luopuisin palveluksestani, kuu palvelustani kumminkin tarvitaan? Henkeni on sinun vallassasi; jos päästät minut, niin kiitos; jos otat pääni, niin Jumala sinua tuomitkoon: minä puolestani olen sinulle puhunut totta".

Suoruuteni hämmästytti Pugatshevia.

— "Olkoon menneeksi", sanoi hän, lyöden minua olalle. "Keltä hirmu, siltä armo. Mene sitten minne mielit ja tee mitä tahdot. Tule huomenna luokseni jäähyväisille; mutta nyt saat mennä maata; nukuttaa jo minuakin".

Minä läksin ulos. Yö oli hiljainen ja kylmä. Kuu kumotti ja tähdet välkkyivät, valaisten toria ja hirsipuuta. Linnassa oli kaikki hiljaa ja pimeätä. Kapakassa paloi valkea, ja siellä kajahteli myöhäisten mässäjäin melu. Minä katsahdin pappilaan. Luukut ja portit olivat kiinni. Kaikki siellä näytti lepäävän.

Tullessani kotia tapasin Saveljitshin rauhatonna viipymisestääni. Tieto vapaudestani saattoi hänet ihastukseen.

— "No Jumalan kiitos", sanoi hän, silmiänsä ristien. "Aamun koittaessa jätämme linnan ja lähdemme minne silmä vie. Olenpa valmistanut sinulle jotakin; syöpäs nyt, herraseni, ja makaa makeasti huomisaamuun asti, kuni Jumalan kainalossa".

Minä seurasin hänen neuvoansa ja, syötyäni suurella ruokahalulla, nukuin paljaalla lattialla, väsyneenä ruumiillisesti sekä hengellisesti.

YHDEKSÄS LUKU.

Ero.

Suloist' oli kohtaalla
Sua oma armahain:

Nyt kun eron hetki lyöpi,
Särkee suru rintoain.

Heraskov.

Rummun ääni herätti minut varhain seuraavana aamuna. Minä menin torille. Pugatshevin joukkoja tunkeili lähellä hirsipuuta, jossa vielä eiliset uhrit olivat riippuamassa. Kasakat olivat hevosten selässä, sotamiehet kivääreissä. Liput liehuivat. Muutamia tykkejä, joiden joukossa tunsin meidänkin tykkimme, oli asetettu siirtolaveteille. Kaikki linnan asukkaatkin olivat kokouneet tänne, odotellen Pugatshevia. Kapteenin-asunnon portaiden edessä piti kasakka suitsista kaunista valkoista hevosta, kirgisiläistä rotua. Minä hain silmilläni kapteenin rouvan ruumista. Se oli viety sivummalle ja katettu niinimatolla. Viimein astui Pugatshev porstuasta. Väki otti lakit päästä pois. Hän pysähtyi kuistille ja tervehti kaikkia. Yksi vanhimmista toi hänen eteensä pussillisen vaskirahoja, joita Pugatshev sitten rupesi kahmaloittain viskelemään kansan sekaan. Väki huutaen riensi niitä poimimaan, ja tulipa siinä kolauksia niin saaduiksi kuin annetuiksikin. Pugatshevin ympärille kokoontuivat hänen päällittolaisensa; niiden joukossa näin Shvabrininkin. Meidän katseemme kohtasivat toisiansa; minun katseessani oli hänellä luettavana inhoa, hän kääntyi minusta pois, luotuaan minuun silmäyksen täynnä tulisinta vihaa ja teeskeltä iavaa. Pugatshev, nähtyään minut väen joukossa, nyykäytti minulle päätään ja kutsui minut luoksensa.

— "Kuules", sanoi hän, "mene heti kohta Orenburgiin ja ilmoita minun nimessäni kuvernöörille ja kaikille kenraaleille, että odottaisivat minua sinne viikon päästä. Kehoita heitä ottamaan minua vastaan lapsellisella rakkaudella ja kuuliaisuudella; muutoin uhkaa heitä kova rangaistus. Onnea matkallesi, herra upseeri!"

Kääntyen sitten kansan puoleen ja osoittaen Shvabrinia, hän lausui:

— "Tässä on teille, lapset, uusi päällikkö. Totelkaa häntä kaikissa, hän puolestaan vastaa teistä ja linnasta".

Minä kauhistuin: Shvabrin on tehty linnanpäälliköksi; Maria Ivanovna jää hänen valtaansa! Taivas, mitenkä hänen käy! — Pugatshev astui kuistilta alas. Hevonen talutettiin hänen luoksensa. Hän hyppäsi nopeasti satulaan, odottamatta kasakoita, jotka yrittivät nostaa häntä.

Samassa huomasin, että väen joukosta astuu esiin Saveljitsh, menee Pugatshevin luokse ja antaa hänelle paperin. Minä en saattanut ymmärtää, mitä tuo olisi, — "Mitäs tämä on?" kysyi Pugatshev mahtavasti. — "Suvaitsepas lukea, kyllä se siinä seisoo", vastasi Saveljitsh.

Pugatshev otti paperin ja katseli sitä kauan aikaa hyvin painavan näköisenä.

— "Sinä kirjoitat niin kummallisesti", sanoi hän viimein. "Meidän kirkkaat silmämme eivät saa tästä mitään selvää. Missä ylimmäinen sihteeri?"

Nuori sukkela mies korpraalin univormussa riensi Pugatshevin luo.

— "Lue ääneen", sanoi valekeisari, antaen hänelle paperin.

Minä olin kovin utelias saamaan tietoa siitä, mitä ukolla oli kirjoittamista Pugatsheville. Ylimmäinen sihteeri rupesi ääneensä lukemaan tavaten:

— "Kaksi aamunuttua, toinen pumpulinen, toinen kirjava silkkinen, — 6 ruplaa".

— "Mitäs tämä merkitsee?" kysäsi Pugatshev, rypistäen kulmakarvojaan.

— "Suvaitsepa luettaa edemmäs", vastasi Saveljitsh tyyneesti.

Ylimmäinen sihteeri jatkoi:

— "Univormu hienosta viheriästä verasta — 7 ruplaa".

— "Valkoiset verkkahousut — 5 ruplaa".

— "Kaksitoista paitaa Hollannin palttinasta manshettien kanssa — 10 ruplaa".

— "Tee-serviisi — 2 ruplaa 50 kopekkaa..."

— "Mitä loruja?" keskeytti Pugatshev. "Mitä nuo tee-serviisit ja housut manshettien kanssa minua liikuttavat?"

Saveljitsh rykäsi ja rupesi selittelemään.

— "Se on näethän, luettelo herran tavaroista, jotka nuo rosvot ovat varastaneet..."

— "Mitkä rosvot?" kysäsi Pugatshev suuttuneena.

— "Ai, suo anteeksi", vastasi Saveljitsh. "Rosvoja ne eivät olleetkaan, vaan sinun väkeäsi. Ne ne meiltä ovat vieneet kaikki tyyni. Älä suutu: kompastuu hevonenkin neljän jalan juostessa. Suvaitse kuulla loppuun asti".

— "Lue loppuun", käski Pugatshev.

Sihteeri jatkoi:

— "Kattuunainen peite, toinen peite villainen ja pumpulilla topattu — 4 ruplaa."

— "Ketunnahkainen turkki, päällyys sinertävästä ratinista, — 40 ruplaa."

— "Ja sitten vielä jäniksen-nahkainen turkki, joka lahjoitettiin kestikievarissa sinun armollesi, — 15 ruplaa."

— "Mitä hittoja!" kiljasi Pugatshev ja hänen silmänsä säihkyivät tulta.

Minä säikähdin Saveljitsh paran tähden. Hän yritti ruveta tarkempiin selityksiin, mutta Pugatshev keskeytti hänet.

— "Kuinka sinä rohkenet tulla eteemme mokomilla turhilla asioilla!" kiljasi hän, siepaten paperin sihteerin käsistä ja heittäen sen Saveljitshin silmille. "Tuhma ukko! Tavarat on otettu: suuri vika! Sinun pitäisi, sen vanha kanto, iki-päiväsi rukoilla minun ja väkeni edestä Jumalaa siitä, ett'ei sinua herroinesi ole vedetty samaan hirsipuuhun, missä muutkin uppiniskaiset roikkuvat... Jäniksen-nahkainen turkki! Tiedätkös, että minä nyljetän sinut elävältä turkikseksi?"

— "Kuinka suvaitset vaan", vastasi Saveljitsh, "mutta minä olen palvelija, minä, ja minun tulee vastata isäntäni tavaroista".

Pugatshev oli nähtävästi jalomielisellä tuulella. Hän kääntyi ja läksi pois sanaakaan enää sanomatta. Shvabrin ja vanhimmat seurasivat häntä. Joukko astui ulos linnasta järjestyksessä. Väki meni saattamaan Pugatshevia.

Minä jäin torille kahden kesken Saveljitshin kanssa. Ukko piteli vielä käsissään luetteloansa, katsellen sitä syvimmällä surumielisyydellä.

Nähtyään kuinka hyvissä kirjoissa minä olin Pugatsheville, oli hän päättänyt käyttää tätä seikkaa hyödykseen; mutta ukon älykäs tuuma ei onnistunut. Minä yritin ruveta torumaan häntä liiallisesta utteruudesta, mutta purskahdin nauramaan.

— "Naura vaan, herra", sanoi Saveljitsh, "naura vaan, mutta kun taas pitää ruveta uutta taloutta kuntoon panemaan, niin saas nähdä, naurattaakohan silloin".

Minä riensin pappilaan, tavatakseni Maria Ivanovnaa. Papin rouva tuli vastaani, tuoden surullisia sanomia. Yöllä oli Maria Ivanovna sairastunut kovaan kuumeeseen. Hän makasi tautivuoteella ja houraili. Papin rouva saattoi minut hänen huoneesensa. Minä astuin hiljaa hänen vuoteensa viereen ja hämmästyin, nähtyäni kuinka hänen kasvonsa olivat muuttuneet. Sairas ei tuntenut minua. Kauan seisoin hänen edessänsä; en kuullut isä Gerasimia enkä hänen hyväntahtoista vaimoansakaan, jotka lienevät koettaneet lohdutella minua. Synkkiä ajatuksia aaltoeli mielessäni. Köyhän turvattoman orvon tila, keskellä raakoja kapinallisia, oma voimattomuuteni, — ne minua peloittivat. Shvabrin, Shvabrin se enemmän harmitti minua. Saatuaan vallan Pugatshevilta, päästyään päälliköksi linnaan, jossa oli tämä tyttö parka, hänen vihansa viaton esine, hän saattoi tehdä mitä hyvänsä. Mitä minun oli tekeminen? Miten saatoin auttaa häntä? Miten saisin hänet pelastetuksi pahan miehen käsistä? Yksi keino oli jäljellä: minä päätin heti lähteä Orenburgiin, jouduttaakseni Belogorin linnan vapauttamista ja mahdollisuutta myöten, itsekin olla siinä osallinen. Minä sanoin jäähyväiset papille ja Akulina Pamfilovnalle, hartaasti pyytäen heitä pitämään huolta hänestä, jota jo pidin vaimonani. Minä otin tyttö paran käden ja suutelin sitä, kastellen sitä kyynelilläni.

— "Hyvästi", sanoi minulle papin rouva, saattaen minua; "hyvästi, Pietari Andreitsh. Kenties tapaamme toisiamme parempina aikoina. Älkää unohtako meitä, kirjoittakaa meille useammin. Maria Ivanovna paralla ei nyt enää ole mitään muuta lohdutusta eikä muuta suojeelijaa kuin te".

Tultuani torille pysähdyin hetkiseksi, katsahdin hirsipuuhun, kumarsin sille ja läksin linnasta Orenburgin tietä myöten, luopumattoman Saveljitshin seurassa.

Minä kuljin ajatuksissani, kun äkkiä kuulin takanani kovan töminän. Katsahdin taakseni ja näin kasakan ajavan linnasta, pitäen bashkirilaista hevosta suitsista ja viittoen minulle. Minä pysähdyin ja tunsin hänessä kohta entisen kasakkaimme ala-upseerin. Tultuaan kohdalleni, hyppäsi hän alas hevosensa selästä ja annettuaan toisen hevosen suitset minun käteeni, sanoi:

— "Herra upseeri! Meidän isämme lahjoittaa teille hevosen ja oman turkkinsa", (satulaan oli sidottu lammasnahkainen turkki). "Ja sitten vielä", lisäsi hän, änkyttäen, "lahjoittaa hän teille ... puoli ruplaa rahoja ... mutta minä pudotin ne tielle ... suokaa anteeksi".

Saveljitsh katsahti häneen karsaasti ja jupisi:

— "Pudotit tielle! Mikäs sitten povessasi kilisee? Hävytön!"

— "Jaa niin povessaniko?" vastasi kasakka, vähääkään hämmästyttäen. "Mitäs nyt, ukko kulta, ajatteletkaan? Marhaminta siellä vaan on eikä rahat".

— "Hyvä se", sanoin minä, lopettaen toran. "Kiitä puolestani sitä, joka sinut lähetti; koeta nyt löytää kadottamasi rahat tieltä ja ota ne vaivoistasi".

— "Suuri kiitos, paljo kiitoksia!" vastasi kasakka, kääntäen hevonsensa. "Ikäni rukoilen Jumalaa puolestanne".

Hän läksi ajamaan takaisin linnaan, pidellen toisella kädellä poveansa, ja oli hetken kuluttua kadonnut näkyvistä. Minä panin turkin päälleni, nousin hevosen selkään, asettaen Saveljitshin taakseni.

— "Näes nyt", puhui ukko, "enpäs turhan päiten antanutkaan anomuskirjaa rosvolle: omatunto lie ruvennut kalvamaan. Bashkirilainen tamman rämä ja lammasnahkainen turkki tosin eivät maksa puoltakaan sitä, mitä konnat meiltä veivät ja mitä sinä itse hänelle annoit, mutta lisänähän rikka rokassa".

KYMMENES LUKU.

Piiritys.

Hän laaksot vuoret oli valtoihinsa saanut.
Vuorelta kaupunkia katsomast' ei laannut.
Hän ukkos' pilvet käski laittaa kiirehin
Ja yöllä viedä nuolineen luo kaupungin.

Heraskov.

Lähestyessämme Orenburgia näimme joukon vankeja, joilta tukka oli ajettu pois ja joiden kasvot olivat ty pistetyt pyövelin pihdeillä. He tekivät työtä varustusten luona, linnan invalidien vartioimina. Muutamat kuljettivat käsirattailla ulos soraa vallihaudasta, toiset kaivoivat; vallilla kantoivat muuraajat tiiliä ja korjailivat kaupungin muuria. Portilla pysäyttivät meitä vartijat, vaatien meiltä passejamme. Kersantti, kuultuansa tulleeeni Belogorin linnasta, saattoi minut suoraan kenraalin asuntoon.

Minä tapasin hänet puutarhassa. Hän tarkasteli syksytuulten paljastamia omenapuita ja vanhan puutarhurin avulla kietoi niitä lämpimiin olkiin. Hänen kasvonsa osoittivat levollisuutta, terveyttä ja hyväntahtoisuutta. Hän tuli iloiseksi, nähtyään minut, ja rupesi tiedustelemaan kauheita tapauksia, joissa minä olin ollut läsnä. Minä kerroin hänelle kaikki. Ukko kuunteli minua tarkasti, karsien puista kuivia oksia.

— "Mironov parka!" sanoi hän, kun olin lopettanut surulliset uutiseni. "Sääli minun on häntä: hän oli hyvä upseeri; madame Mironov oli myöskin hyvä rouva, ja osasi suolata sieniä niin vallan mainiosti! Entäs Masha, kapteenin tytär!"

Minä vastasin hänen jääneen linnaan papin rouvan hoitoon.

— "Ai, ai, ai!" arveli kenraali. "Se on paha, oikein paha. Rosvojen disciplini ei ole luotettava. Mitenkähän käy siellä tyttö paran?"

Minä virkoin, että Belogorin linnaan on lyhyt matka ja että herra kenraali arvattavasti viipymättä

lähettää sinne sotaväkeä pelastamaan poloisia asukkaita. Kenraali pyöritteli päätään epäileväisen näköisenä.

— "Saa nähdä, saa nähdä", sanoi hän. "Kyllä on aikaa meillä vielä siitä haastella. Tulepas tänään meille juomaan teetä: tänään pidetään luonani sotaneuvottelu. Sinä saatat antaa meille varmoja tietoja Pugatshev roistosta ja hänen sotaväestään. Nyt saat mennä lepäämään".

Minä menin minulle toimitettuun asuntoon, jossa Saveljitsh jo oli puuhailemassa, ja maltittomana odottelin määrättyä aikaa. Lukijan on helppo arvata, etten suinkaan saattanut jäädä pois neuvottelusta, joka niin läheisesti koski kohtaloani. Määrätyinä hetkenä olin kenraalin luona.

Siellä tapasin erään kaupungin-virkamiehen, muistaakseni tullin hoitajan, lihavan punaposkisen ukon, kiiltävässä kauhtanassa. Hän rupesi minulta kyselemään Ivan Kusmitshista, sanoen häntä kummikseen, [6] ja usein keskeytti puhettani täydentävillä kysymyksillä ja opettavaisilla muistutuksilla, jotka osoittivat, että hän, vaikk'ei ollutkaan taitava sota-asioissa, kumminkin oli älykäs ja huomaavainen mies. Sillä välin tulivat muutkin kutsutut. Sittenkuin kaikki olivat istuneet ja saaneet kupillisen teetä, ilmoitti kenraali selvästi ja tarkasti, mikä asia hänellä oli.

— "Nyt, hyvät herrat", jatkoi hän, "täytyy päättää, mihin asemaan meidän on asettuminen kapinallisten suhteen: ahdistavaanko vai puolustavaanko. Kumpaisellakin on omat etunsa ja hankaluutensa. Ahdistuksen on meillä enemmän toivoa saada vihollinen pianmiten kukistetuksi; puolustava asema sen sijaan on varmempi ja turvallisempi. Ruvetkaamme äänestämään laillisessa järjestyksessä, se on: alkaen virka-arvotansa nuorimmasta. Herra vänrikki!" sanoi hän, kääntyen minuun; "suvaitkaa lausua mielipiteenne".

Minä nousin ja, kuvattuani lyhyesti Pugatshevin ja hänen joukkonsa, lausuin vakuutuksella, että valekeisarin olisi mahdoton kestää säännöllistä ahdistusta.

Minun mielipiteeni herätti virka-miehissä ilmeistä tyytymättömyyttä. Heidän mielestään se oli nuoren miehen huimapäisyyttä ja julkeutta. Nousi nurinaa ja kuulin selvään, kuinka joku puoli-ääneen lausui: "poikanulikka". Kenraali kääntyi minuun ja sanoi myhähtäen:

— "Herra vänrikki! Sotaneuvotteluissa tavallisesti ensiksi puolustetaan ahdistus-asemaa: se on laillinen järjestys. Jatkakaamme äänestystä. Herra kollegin-neuvos! Mitä te sanotte?"

Ukko kiiltävässä kauttanassa joi kiireesti loppuun lasinsa, johon oli ollut sekoitettu jommoinenkin määrä rommia, ja vastasi kenraalille:

— "Minä arvelen, teidän ylhäisyytenne, ett'ei meidän pitäisi ottaa ahdistavaa asemaa eikä puolustavaakaan".

— "Mitenkäs sitten, herra kollegin-neuvos?" kysyi kummastuen kenraali. "Sota-taktiikeissa ei ole muita keinoja: joko ahdistetaan tai puolustetaan..."

— "Teidän ylhäisyytenne, toimikaa lahjomalla".

— "Hi-hi-hi! Tuumanne on kyllä älykäs. Lahjominen on taktiikissa sallittu, ja me koetamme käyttää hyödyksi teidän neuvoanne. Saattaa luvata rosvon päästä noin 70 ruplaa, kenties satakin ... sekreeti-summasta".

— "Ja silloin", keskeytti tullinhoitaja, "tahdon olla kirgisiläinen pässi enkä kollegin-neuvos, jos nuo ryövärit eivät tuo päällikköänsä, kätet ja jalat nuorissa".

— "Siitä sopii vielä tuumailla ja keskustella", vastasi kenraali. "Mutta täytyy, kaikissa tapauksissa ryhtyä sotatoimiinkin. Hyvät herrat, lausukaa ajatuksenne laillisessa järjestyksessä!"

Kaikki mielipiteet olivat ihan ristiriitaisia minun ajatukseni kanssa. Kaikki virkamiehet puhuivat kuinka sotajoukko oli epäluotettava, kuinka pitäisi olla varovainen ynnä muuta sellaista. Kaikki olivat yksimielisiä siinä, että viisaampaahan on pysyä tykkien suojassa kivisen muurin takana kuin hakea aseitten onnea avonaisella kentällä. Kenraali, kuultuaan kaikkien lausunnot, puhalsi tuhan pois piipustaan ja sanoi:

— "Hyvät herrat! Minun täytyy sanoa, että minä puolestani yhdyn kaikin puolin herra vänrikin mielipiteeseen: sillä se ajatus perustakse kaikkiin taktiikin sääntöihin, ja taktiiki se melkein aina pitää ahdistus-asemaa parempana kuin puolustus-asemaa".

Hän pysähtyi ja rupesi panemaan piippuunsa. Itserakkauteni riemuitsi. Ylpeästi katsahdin virkamiehiin, jotka kuiskuttelivat keskenään, nähtävästi tyytymättöminä ja rauhattomina.

— "Mutta, hyvät herrat", jatkoi hän, huoaten ja puhaltaen samassa sakean savupilven, "minä en uskalla yksinäni ottaa päälleni niin suurta edesvastausta, koska asia koskee Hänen Keisarillisen Majesteetin, Armollisen Keisarinnani minulle uskottujen maakuntain turvallisuutta. Minä niin muodoin suostun enemmistön mielipiteeseen, jonka mukaan on päätetty, että kaikista viisainta ja turvallisinta on odottaa kaupungin sisässä piiritystä ja torjua vihollisen rynnäkköä tykistöllä ja uloshyökkäyksillä".

Virkamiehet vuorostansa katsahivat minuun pilkallisesti. Neuvosto hajosi. Minä en saattanut olla surkuttelematta kunnioitettavaa sotilasta, joka, vastoin omaa vakuutustansa, päätti seurata tietämättömyyden ja kokemattomien mielipiteitä.

Muutamia päiviä tämän merkillisen neuvottelun jälkeen saimme tietää, että Pugatshev, lupauksensa mukaan, läheni Orenburgia. Minä näin kapinallisten sotajoukon kaupungin muurilta. Minun mielestäni oli se kasvanut kymmenkertaiseksi sitten viime rynnäköön, jonka minä olin nähnyt. Heillä oli myös tykistö, jonka Pugatshev oli ottanut pienistä valloittamistensa linnoista. Muistaen neuvoston päätöstä, saatoin ennustaa pitkälistä piiritystä, ja olin vähällä itkeä harmista.

En rupea kuvailemaan Orenburgin piiritystä, joka on historian tehtävä eikä perheellisten muistelmien. Sanon vaan lyhyesti, että tämä piiritys, paikkakunnan päällystön varomattomuudesta, oli turmiollinen kaupungin väestölle, joka sai kärsiä nälkää ja kaikenlaista kurjuutta. Helppo on arvata, että elämä Orenburgissa oli mitä tukalinta. Kaikki alakuloisina odottelivat ratkaisevaa hetkeä; kaikki valittivat kalleutta, joka olikin kauhea. Asukkaat tottuivat tykin luoteihin, joita putoeli heidän pihoilleen; eivätpä enää Pugatshevin rynnäkötkään kiihoittaneet yleisön uteliaisuutta. Minä olin nääntynyt ikävästä. Aika kului. Kirjeitä Belogorin linnasta en saanut. Kaikki tiet olivat suljetut. Eroni Maria Ivanovnasta rupesi tuntumaan kovin tuskalliselta. Epätietoisuus hänen kohtalostansa vaivasi minua. Ainoana huvituksenani olivat partioiretket. Minulla oli Pugatshevin lahjoittama hevonen, joka sai osan vähäisestä ruoastani ja jonka selässä joka päivä läksin kedolle vaihtamaan laukauksia Pugatshevin partiolaisten kanssa. Näissä ampuilemisissä tavallisesti pääsivät voitolle rosvot, jotka olivat hyvin syötetyitä, hyvin juotetuita ja hyvillä hevosilla varustettuja. Kaupungin heikko ratsuväki ei voinut heitä kukistaa. Joskus läksi ulos myöskin meidän näljistänyt jalkaväkemme; mutta lumen paljous esti sitä menestyksellä toimimasta hajallaan olevia partiolaisia vastaan. Turhaan pauhasi tykistö kaupungin valleilta; kedolla se taas vaipui lumeen, josta nääntyneitten hevosten oli vaikea saada sitä liikkeelle. Semmoista oli meidän sodankäyntimme. Ja tätä sanoivat Orenburgin virkamiehet varovaisuudeksi ja viisaudeksi!

Kerran, kun minun oli onnistunut hajoittaa ja ajaa pakosalle jotenkin suuri joukko, tapasin kasakan, joka oli jäänyt tovereistansa jäljelle; olin jo lyödä häntä turkkilaisella sapelillani, kun hän äkkiä otti lakin pois päästään ja huudahti:

— "Hyvää päivää, Pietari Andreitsh! Mitä kuuluu?"

Minä katsahdin häneen ja tunsin hänessä entisen kasakkaimme ala-upseerin. Minä ihastuin suuresti.

— "Hyvää päivää, Maksimitsh", vastasin minä. "Milloinika Belogorista?"

— "Vasta eilen läksin sieltä, Pietari Andreitsh. Minulla on teille kirje".

— "Missä se on?" huusin säpsähtäen.

— "Täällä se on", vastasi Maksimitsh, pistäen kätensä poveen. "Lupasin Palashkalle toimittaa sen teille tavalla tai toisella".

Hän antoi minulle kokoon käärityn paperin, kannusti samalla hevostansa ja ajoi pois. Vavisten avasin kirjeen ja luin seuraavat rivit:

"Jumala näki hyväksi ottaa minulta yht'aikaa isän ja äidin: maailmassa ei ole minulla sukulaisia eikä ystäviä. Käännyn senvuoksi teidän puoleenne, tietäen teidän aina harrastaneen parastani ja olevan valmis auttamaan jokaista. Suokoon Jumala, että tämä kirje jollakin tavoin tulisi käsiinne! Maksimitsh on luvannut sen toimittaa teille. Palashkalle oli Maksimitsh myös kertonut, näkevänsä teitä usein uloshyökkäyksillä ja että te ette ollenkaan säästä itseänne ettekä muistele niitä, jotka kyyneliä vuodattaen rukoilevat edestänne Jumalaa. Kauan aikaa olin tautivuoteella, mutta kun olin parantunut, niin Aleksei Ivanitsh, joka on täällä päällikkönä isä vainajani sijassa, pakoitti isä Gerasimin antamaan minut hänen huostaansa, uhaten Pugatshevin rangaistuksella. Minä asun meidän talossamme vartioituna. Aleksei Ivanitsh vaatii minua vaimoksensa. Hän sanoo pelastaneensa henkeni, salattuaan Akulina Pamfilovnan petoksen, tämä kun oli sanonut heille, että minä olen hänen veljensä tytär. Mutta minä mielummin kuolen kuin menen semmoiselle miehelle kuin Aleksei Ivanitsh on. Hän kohtelee minua hyvin kovasti ja uhkaa, jos en muuta päätöstäni ja suostu tulemaan hänen vaimoksensa, viedä minut leiriin Pugatshevin luo, ja silloin, sanoo hän, käy

teille niinkuin Lisaveta Harlovallekin. Minä pyysin Aleksei Ivanitshilta ajatus-aikaa. Hän lupasi odottaa vielä kolme päivää, mutta jos en minä kolmen päivän perästä ole hänen vaimonsa, niin ei minun ole mitään armoa odottaminen. Hyvä Pietari Andreitsh! Te olette ainoa ystäväni; auttakaa minua! Pyytäkää kenraalia ja kaikkia päälliköitä, että lähettävät tänne pian puolustusväkeä ja tulkaa itsekin, jos mahdollista.

Teille aina nöyrä orpo parka

Maria Mironov".

Luettuani tämän kirjeen olin vähällä tulla hulluksi. Minä läksin kaupunkiin, armottomasti kannustaen hevostani. Tiellä koettelin keksiä jos jotakin keinoa, pelastaakseni tyttö parkaa, mutta en voinut keksiä mitään. Tultuani kaupunkiin, menin heti kohta kenraalin luo ja syöksyin hänen kamariinsa.

Kenraali käveli edes takaisin huoneessaan, poltellen merenvahaista piippuaan. Nähtyään minut, hän pysähtyi. Ulkonäköni kaiketi hämmästytti häntä; hän kysyi osaa-ottavasti, mikä oli syynä minun äkilliseen ilmaumiseeni.

— "Teidän ylhäisyytenne", sanoin hänelle; "minä tulen teidän luoksenne kuin oman isäni; Jumalan tähden älkää hylätkö pyyntöäni: asia koskee koko elämäni onnea".

— "Mitä nyt?" kysyi ukko hämmästyen. "Mitä minun pitää tehdä? Puhu!"

— "Teidän ylhäisyytenne, antakaa minulle komppania sotamiehiä ja viisikymmentä kasakkaa ja päästäkää minut puhdistamaan Belogorin linnaa".

Kenraali katsoi minuun tarkasti, luullen kai minun tulleen hulluksi (ja tuskinpa hän niin aivan väärässä olikaan).

— "Mitenkä? Puhdistaako Belogorin linnaa?" sanoi hän viimein.

— "Minä takaan, että se onnistuu", vastasin minä kiihkeänä. "Sallikaa vaan minun mennä".

— "Ei maar, nuori mies", sanoi hän, päättään pyöritellen. "Kun on näin pitkä distanssi, niin vihollinen saattaa helposti katkaista teidän kommunikationinne strategillisen pääpunktin kanssa ja voittaa teidät kokonaan. Katkaista kommunikationi..."

Minä säikähdin, huomattuani hänen kiintyneen sotaselityksiin, ja kiirehdin keskeyttämään hänet.

— "Kapteeni Mironovin tyttäreltä", sanoin, "olen vast'ikään saanut kirjeen; hän pyytää apua. Shvabrin pakoittaa häntä tulemaan vaimoksensa".

— "Tosiaankin! Oh, tuo Shvabrin on oikein suuri Schelm (lurjus), ja jos hän puuttuu käsiini, niin käsken tuomita hänet 24:ssä tunnissa, ja me ammusme hänet linnan rinta-varustuksella! Mutta siksi malttia, malttia!..."

— "Malttia!" huusin raivoissani. "Hän sillä välin nai Maria Ivanovnan!..."

— "Hoo!" vastasi kenraali. "Se ei ole vaarallista: parempi on hänen toistaiseksi olla Shvabrinin vaimona, Shvabrin saattaa suojella häntä; sitten kuin Shvabrin on ammuttu, niin Jumala antaa hänelle toisia sulhasia. Kauniiden leskien ei tarvitse kauan odottaa tyttöinä, se on minä tarkoitan, että nuori leski saa miehen pikemmin kuin tyttö".

— "Ennen menen kuolemaan", kiljasin vimmastuneena, "ennen kuolen kuin annan hänet Shvabrinille!"

— "Ta-ta-ta!" sanoi ukko. "Nyt minä ymmärrän: sinä, näen mä, olet rakastunut Maria Ivanovnaan. No, se on aivan toinen asia. Mies parka! Mutta minä en kumminkaan saata antaa sinulle komppaniaa ja 50 kasakkaa. Tämä ekspeditioni olisi varomattomuutta; minä en voi ottaa siitä edesvastausta päälleni".

Minä olin muserrettu; minä jouduin epätoivoon. Äkkiä iski ajatus mieleeni; mikä se oli, sen saa lukija tietää seuraavasta luvusta, kuten vanhat romaanin kirjoittajat sanovat.

YHDESTOISTA LUKU.

Rauhaton kylä.

Oli siihen aikaan jalopeura kylläinen.
— "Sä mitä tulet luolahani, poikanen?"
Hän kysyi lempeästi.

A. Sumarokov.

Kenraalin luota läksin kiireesti kortteeriini. Saveljitsh tervehti minua tavallisella murinallaan.

— "On sinulla vaan halua mennä juopuneitten rosvojen kimppuun! Onkos tuo nyt herrasmiehelle sopivaa? Sattuu paha hetki — olet mennyt mies. Enkä minä puhuisikaan, jos tappelisit Turkkilaisten tai Ruotsalaisten kanssa; mutta näistä ei viitsis puhuakaan".

Minä keskeytin hänet, kysyen, kuinka paljon minulla oli rahaa.

— "Kyll' on tarpeeksi", vastasi hän tyytyväisenä. "Kyllähän ne pahukset nuuskivat joka paikan, mutta sain minä sentään säilöön". Ja ukko otti taskustaan pitkän kudotun kukkaron täynnä hopearahoja.

— "No, Saveljitsh", sanoin minä; "anna minulle puolet, toisen puolen saat itsellesi. Minä lähden Belogorin linnaan".

— "Voi armas Pietari Andreitsh!" puhui ukko vapisevalla äänellä. "Älä kiusaa Jumalaa. Mikä pakko sinulla on lähteä matkaan tämmöisenä aikana, jolloin ei rosvoilta pääse ei niin mihinkään? Sääli sinä edes vanhempiasi, jos et itsestäsi huolikaan. Ja mitä sinä lähdet? Mitä hakemaan? Odota pikkuruisen: tulee sotaväkeä, rosivot otetaan kiinni, silloin saat mennä Jumalan nimeen vaikka minne".

Päätökseni oli järkähtämätön.

— "Ei auta enää keskustelut", vastasin ukolle. "Minun täytyy lähteä; minä en saata olla lähtemättä. Älä sure, Saveljitsh; Jumala on armollinen, kenties tapaamme vielä toisiamme! Älä nyt ole itara. Osta, mitä tarvitset, vaikka kolminkertaisesta hinnasta. Nämä rahat annan sinulle lahjaksi. Jos ei minua kolmen päivän perästä..."

— "Mitä nyt haasteletkaan", keskeytti Saveljitsh. "Ettäkö minä laskisin sinut yksinäsi! Älä unissakaan semmoista pyydä. Jos olet kerran päättänyt lähteä, niin minä menen myös, vaikka jalkapatikassa, mutta kas sinua vaan en jätä. Mitä minä täällä muurin takana yksinäni tekisin? Olenko minä ihan hullu? En mar, ja sano mitä sanot, mutta sinusta minä en luovu".

Saveljitshin kanssa ei ollut väittelemistä; minä sallin hänen varustautua matkaan. Puolen tunnin kuluttua nousin hevoseni selkään; Saveljitsh oli ilmaiseksi saanut eräältä kaupunkilaiselta laihan, ontuvan hevosen, jota isäntänsä ei enää jaksanut elättää. Niin tulimme kaupungin portille; vahdit päästivät meidät menemään, me läksimme Orenburgista.

Rupesi hämärtämään. Tieni kulki Berdin kylän ohitse, jossa Pugatshevillä oli asuntonsa. Suora tie oli tukossa; mutta arolla näkyi kaikkialla tuoreita kavion jälkiä. Minä ajoin kovaa ravia. Saveljitsh tuskin jaksoi pysyä perässäni ja alinoma huuteli minulle:

— "Älä aja niin kovin! Herran tähden älä aja niin kovin! Eihän tämä kirottu koni pysy tuon pitkäkoipisen pahuksen perässä. Ja minnes sitä on kiiru? Olisipa pitoihin matka, niin sitten olisi toinen juttu, mutta suoraa tietähän tämä on surman suuhun... Pietari Andreitsh! Kultainen Pietari Andreitsh ... auta hyvä Jumala! hukkaanhan joutuu lapsi tuolla tavalla!"

Pian rupesi välkkymään valkeita Berdin kylästä. Me saavuimme kaivoksille, kylän ainoille varustuksille. Saveljitsh pysyttelihe perässä, taukoomatta vaikeroiden. Minä luulin pääseväni onnellisesti kylän ohitse, mutta äkkiä huomasin edessäni viisi talonpoikaa, nuijat kädessä. Nämä olivat Pugatshevin kortteerin etuvartijoita. Meiltä kysyttiin keitä olimme. Tunnussanaa tuntematta aioin ääneti ajaa heidän ohitsensa, mutta he piirittivät minut heti kohta ja yksi heistä tarttui hevoseni suitsiin. Minä tempasin miekkani ja löin häntä päähän; lakki pelasti hänen henkensä, hän horjahti kumminkin ja päästi suitset käsistään. Muut pelästyivät ja juoksivat pakoon; tätä hetkeä käytin hyödykseni ja ajaa karautin eteenpäin.

Lähenevän yön pimeydessä olisinkin saanut vaarat vältetyiksi, mutta äkkiä katsahdin taakseni ja huomasin, ett'ei Saveljitshia ollutkaan perässä. Ukko parka ei ollut päässyt ontuvalla hevosellaan pakoon. Mitä oli tekeminen? Odoteltuani hetkisen, käännyn häntä pelastamaan.

Kaivosta lähestyessäni kuulin kaukaa melua, huutoja ja Saveljitshin äänen. Minä joudutin hevoseni juoksua ja tapasin uudestaan äsköiset vartijat. Saveljitsh oli heidän keskellensä. Kiljaisten he syöksivät

kimppuuni ja samassa vetivät minut hevosen selästä maahan. Yksi heistä, nähtävästi johtaja, ilmoitti vievänsä meidät heti kohta keisarin luokse ja lisäsi:

— "Hänellä sitten on valta määrätä: hirtetäänkö teidät koht'sillään, vai odotetaanko Jumalan päivää".

Minä en vastustanut, Saveljitsh noudatti esimerkkiäni, ja niinpä läksivät vartijat juhlallisesti kuljettamaan meitä.

Kaivoksen yli päästyämme tulimme kylään. Kaikissa tuvissa paloi valkea. Huutoa ja melua kuului kaikkialta. Kadulla oli paljo kansaa; mutta pimeässä ei meitä kukaan huomannut eikä tuntenut minussa Orenburgilaista upseeria. Meidät vietiin tien risteyksissä olevaan taloon. Portilla oli muutamia viinatynnyreitä ja kaksi tykkiä.

— "Täss' on hovi", sanoi yksi talonpojista; "heti kohta ilmoitetaan teidät". Hän meni tupaan. Minä katsahdin Saveljitshiin: ukko luki rukouksia, silmiänsä ristien. Pitkän ajan perästä tuli talonpoika takaisin ja sanoi:

— "Tule, keisari käski tuota upseerin sisään".

Minä astuin tupaan eli hoviin, joksi sitä talonpojat nimittivät. Pöydällä paloi kaksi talikynttilää; seinät oli koristettu kultapaperilla; muutoin oli kaikki niinkuin talonpoikaisessa tuvassa on tavallista: lavitsat, pöytä, katosta nuorassa riippuva pesukannu, naulassa pyyhin, nurkassa hiilikoukku, leveällä uunin arinalla savi-astioita. Pugatshev istui jumalan-kuvain alla, käsi mahtavasti puuskassa. Hänen yllään oli punainen kauhtana ja korkea lakki päässä.

Hänen lähellään seisoivat muutamia hänen päätovereistaan, teeskennellen matelevaa nöyryyttä. Tieto Orenburgilaisen upseerin tulosta oli nähtävästi herättänyt kapinoitsijoissa suuren uteliaisuuden; he olivat päättäneet vastaan ottaa minut hyvin mahtavasti.

— "Aha, herra upseeri!" sanoi Pugatshev vilkkaasti. "Mitä kuuluu? Mikä on asiasi?"

Minä sanoin olevani omilla asioillani ja että hänen väkensä oli pysäyttänyt minut.

— "Millä asioilla?" kysyi hän.

Minä en tiennyt mitä vastata. Pugatshev, luullen, etten minä tahdo ilmoittaa asiaani muitten kuullen, kääntyi seuralaisiinsa ja käski heidän astua ulos. Kaikki tottelivat, paitsi kahta, jotka eivät liikahtaneet paikaltaan.

— "Puhu rohkeasti näiden kuullen", sanoi Pugatshev; "heiltä en salaa mitään".

Minä vilkasin valakeisarin suosikkeihin. Toisella heistä, joka oli kivulloinen, kyyristynyt ja harmaapartainen ukko, ei ollut mitään merkillistä ulkomuodossaan, paitsi sinistä nauhaa, joka oli kiinnitetty yli rinnan harmaalle takille. Hänen toveriansa sitä vastaan en unohda milloinkaan. Hän oli iso, tukeva ja harteava mies, noin 45 vuoden iässä. Sakea punertava parta, harmaat välkkyvät silmät, nenä ilman sieraimia ja punaiset täplät otsassa ja poskilla antoivat sanomattoman oudon lauseen hänen rokon-arpisille, leveille kasvoillensa. Hänen yllään oli punainen paita, kirgisiläinen pitkä-nuttu ja jalassa kasakan roimahousut, Ensimmäinen (niinkuin sittemmin sain tietää) oli karannut korpraali Beloborodov; toinen oli Afanasii Sokolov (liikanimeltänsä Hlopusha) rangaistu pahantekijä, jo kolmasti karannut Siperian kaivoksista. Huolimatta tunteista, jotka yksinomaisesti valtasivat minua, veti tämä seura, johon näin äkkiä olin tullut, suurissa määrin huomiotani puoleensa. Pian saattoi minut taas entiselleni Pugatshevin kysymys:

— "Puhu: mille asialle läksit Orenburgista?"

Omituinen ajatus iski mieleeni: minusta näytti, että Sallimus, joka toistamiseen oli saattanut minut Pugatshevin luokse, antoi minulle tilaisuutta aikomukseni toimeenpanemiseen. Minä päätin käyttää sitä hyödykseni ja, ennättämättä oikein punnitakaan päätöstäni, vastasin Pugatsheville:

— "Olin matkalla Belogorin linnaan, pelastamaan orpoa, jolle tehdään pahaa siellä".

Pugatshevin silmät iskivät tulta.

— "Kuka minun väestäni uskaltaa tehdä orvolle pahaa?" kiljasi hän.

"Olkoon hän herra tai narri, hän tuomitaan. Sano, kuka se on?"

— "Shvabrin se on", vastasin minä. "Hän pitää vankeudessa tyttöä, jonka sinä näit pappilassa sairaana, ja tahtoo väkisinkin naida hänet".

— "Kyllä minä Shvabrinin opetan!" sanoi Pugatshev vihaisesti. "Hän saa katua omankäden-

oikeuttansa ja pahaa käytöstänsä ihmisiä kohtaan! Minä hirtätän hänet".

— "Salli minun sanoa sananen", virkkoi Hlopusha käheällä äänellä. "Sinä kiirehdit panemaan Shvabrinia linnan päälliköksi ja nyt kiirehdit häntä hirtättämään. Sinä olet jo loukannut kasakoita, panemalla aatelismiehen heidän päällikökseen; älä nyt peloita aatelisia, rangaisten heitä ensimmäisestä syytöksestä".

— "Ei maksa mokomia sääliä eikä armahtaa", sanoi sininauhainen ukko. "Shvabrinia kyllä sopii rangaista, mutta eipä haittaisi tutkistella herra upseeriakin kelpo lailla: millä asialla hän oikeastaan on. Jos hän ei tunnusta sinua keisariksi, niin mitäpä hän oikeuttakaan sinulta hakisi; jos taasen tunnustaa, niin miksikäs hän tähän päivään saakka on ollut Orenburgissa vihollistesi kanssa? Etköhän käskisi viedä häntä kansliahnoneeseen ja virittää siellä valkea; niin vaan minusta näyttää, että hän on Orenburgin päällikköjen lähettämä".

Vanhan hirtehisen logiiki näytti minusta hyvin vakuuttavalle. Pintaani karmi, ajatellessani kenen käsissä minä olin. Pugatshev huomasi hämmästykseni.

— "No, herra upseeri?" sanoi hän minulle silmää iskien. "Sotamarskini taitaa vaan puhua totta. Mitä arvelet?"

Pugatshevin leikillisuus rohkaisi minua uudelleen. Tyyneesti vastasin, että olen hänen vallassaan ja että hän saa tehdä minun kanssani mitä tahtoo.

— "Hyvä", sanoi Pugatshev. "Virkas nyt, millaisessa tilassa teidän kaupunkinne on".

— "Jumalan kiitos", vastasin; "kaikki hyvin."

— "Vai hyvin?" toisti Pugatshev. "Ja kansa kuolee nälkään!"

Hän puhui totta, mutta minä, valani mukaan rupesin vakuuttaman, että tuo on perätöntä huhua ja että Orenburgissa on kyllältä muonaa.

— "Kas niin", puuttui sininauhainen puheeseen; "näethän itsekin, että hän pettää sinua. Kaikki karkulaiset todistavat yksimielisesti, että Orenburgissa on hätä ja nälkä, että syödään kaatuneita eläimiä, kiittäen, että edes semmoistakaan saavat; ja kumminkin vakuuttaa herra upseeri, että muonaa on kyllältä. Jos hirtätät Shvabrinin, niin hirtätä tämäkin herra samaan puuhun, jott'ei toisen olisi paha mieli".

Pahuksen sanat saivat nähtävästi Pugatshevin horjumaan. Onneksi rupesi Hlopusha vastustamaan kumppaniansa.

— "Älähän nyt, Naumitsh!" sanoi hän ukolle. "Aina sinä vaan kuristaisit ja leikkaisit. Mikähän sankari sinä oikeastaan olet? Itsessäsikään ei enää henkeä pitkälle piisaa. Itsekin haudan partaalla käyt ja toisia vaan työntelet surman suuhun. Vähäkös on verta omalla-tunnollasi?"

— "Mikäs pyhimys sinä sitten olet?" vastasi Beloborodov. "Mistä se sääli sinuun on tullut?"

— "No niin", vastasi Hlopusha; "syntinen ihminen minäkin olen ja" (hän puristi luista nyrkkiänsä ja, vetäen hihansa ylös, paljasti karvaisen kätensä) "on tämäkin käsi vuodattanut paljon kristittyä verta. Mutta minä surmasin vihollisia, enkä vieraita; avonaisella tiellä ja synkässä metsässä, enkä kotona, istuen uunin nurkassa; lingolla ja kirveellä, vaan en ämmän juoruilla".

Ukko kääntyi pois ja jupisi: "repale-nenä!..."

— "Mitä höpiset siellä, vanha rujo?" huusi Hlopusha. "Kyllä minä annan sinulle repale-neniä; älä huoli, tulee sinunkin aikasi; jahka Jumala suo, saat sinäkin haistaa pihtejä. Mutta varo sillä välin, etten nyhtäisi tuota parran pahaistasi".

— "Herrat kenraalit!" julisti Pugatshev mahtavasti; "älkää riidelkö! Vähät siitä, vaikka kaikkikin Orenburgin koirat nytkisivät saman poikkipuun alla; mutta paha jos omatkin koirat rupeavat hampaitaan toisillensa irvistämään. Sopikaa pois!"

Hlopusha ja Beloborodov eivät sanoneet sanaakaan, vaan vihaisesti katselivat toisiaan. Minä huomasin välttämättömäksi kääntää toisaalle puheen, joka olisi saattanut päättyä minulle varsin epäedullisella tavalla. Senpä vuoksi kääntyen Pugatsheviin, sanoin hänelle iloisesti:

— "Niin! Olin vähällä unohtaa kiittää sinua hevosesta ja turkista. Ilman sinun apuasi en olisi päässytäkään kaupunkiin, vaan olisin paleltunut tielle".

Vehkeeni onnistui. Pugatshev kävi iloiseksi.

— "Maksettuna velka kauniin", sanoi hän, iskien silmää. "Kerropas nyt, mitä se tyttö sinuun koskee, jota Shvabrin kohtelee pahasti? Kunhan vaan ei olisi tuommoinen sydän käpynen, vai mitä?"

— "Hän on morsiameni", vastasin, nähtyäni tuulen kääntyneen ja pitämättä tarpeellisena salata totuutta.

— "Morsiamesi, niinkö?" huudahti Pugatshev. "Miks'etkäs ole ennen sanonut sitä? Hei, me naitamme teidät ja juomme häissänne!" Kääntyen sitten Beloborodoviin, hän jatkoi: "Kuules, sotamarski! Me ollaan herra upseerin kanssa vanhoja ystäviä, käydäänpäs illalliselle; aamu iltaa viisahampi. Huomenna saamme sitten nähdä, mitä on tehtävä".

Mielelläni olisin kieltänyt tästä tarjotusta kunniasta, mutta se ei käynyt laatuun. Kaksi nuorta kasakkatarta, talon isännän tyttäriä, kattoivat pöydän valkoisella liinalla; toivat sitten leipää, kalalientä ja muutamia viina- ja olutpulloja, ja niin olin toistamiseen samassa pöydässä Pugatshevin ja hänen hirveiden kumppaniensa kanssa.

Mässämistä, jota minun vastoin tahtoonikin täytyi olla katsomassa, kesti myöhäiseen yöhön. Viimeinkin rupesi päihtymys saamaan valtaa. Pugatshev nukkui istualleen, hänen kumppaninsa nousivat ja viittasivat minulle jättämään hänet. Minä läksin ulos heidän kanssaan. Hlopushan käskystä vei vartija minut kansliahuoneeseen, jossa tapasin Saveljitshin ja jonne meidät jätettiin lukon taakse. Ukko oli niin hämmästynyt kaikesta siitä, mitä oli tapahtunut, ettei kysynyt minulta mitään. Hän pani maata pimeässä ja kauan aikaa vielä huokaili ja voivotteli; viimein rupesi hän kuorsaamaan. Minä vaivuin ajatuksiini, jotka eivät sallineet minun silmäänikään ummistaa koko yössä.

Aamulla tultiin minua kutsumaan Pugatshevin luo. Minä läksin. Hänen portillansa seisoi kuomi, jonka eteen oli valjastettu kolme tatarilaista hevosta. Kansa tunkieli kadulla. Porstuvassa tuli Pugatshev vastaan; hän oli matkapuvussa, turkit yllä ja kirgisiläinen lakki päässä. Eiliset kumppalit olivat hänen ympärillään, nöyrinä ja matelevina, — vastakohta asianlaidalle eilen illalla. Pugatshev tervehti minua iloisesti ja käski istua viereensä kuomiin.

Me istuimme.

— "Belogorin linnaan!" sanoi Pugatshev leveä-harteiselle Tatarilaiselle, joka seisoen ohjasi hevosia.

Sydämmeni sykähti. Hevoset läksivät liikkeelle, aisakello soi, kuomi kiiti nopeasti.

— "Seis! Seis!" kuului ääni, minulle hyvinkin tuttu, ja minä näin Saveljitshin juoksevan vastaamme. Pugatshev käski pysäyttää hevoset.

— "Armas Pietari Andreitsh!" huusi ukko, "älä jätä minua vanhoilla päivilläni yksikseni keskelle näitä rosv..."

— "Kas vanhaa vaaria!" sanoi Pugatshev! "Yhtehen yhdyttiin taas! Istu nyt kuskilaudalle".

— "Kiitos, hyvä herra, kiitos ja kunnia, isä armas!" puheli Saveljitsh, käyden istumaan. "Suokoon sinulle Jumala onnea ja pitkää ikää siitä, ettäs olit niin hyvä minulle, vanhalle äijälle! Ikäni rukoilen nyt Jumalaa puolestasi, enkä enää puhu jäniksen-nahkaisesta turkista sanaakaan".

Nuo alituiset muistutukset jäniksen-nahkaisesta turkista olisivat saattaneet viimeinkin suututtaa Pugatshevin aika lailla. Onneksi hän ei kuullut ukon sopimatonta viittausta tahi ei viitsinyt vastata siihen. Hevoset läksivät juoksemaan; kansa kaduilla seisahteli ja kumarsi syvään. Pugatshev nyykäytteli päätään kummallekin puolelle. Tuokion kuluttua olimme jättäneet kylän ja kiidimme nyt sileätä tietä myöten.

Helppo on arvata, mimmoiset tunteet minut tällä hetkellä valtasivat. Muutaman hetken perästä olin näkevä sen, jonka jo luulin kadottaneeni. Minä kuvailin mielessäni yhtymisemme hetkeä ... ajattelin myös sitä miestä, jonka käsissä minun kohtaloni oli ja jonka kanssa olin tullut salaiseen yhteyteen kummallisten sattumusten kautta. Minä muistin, kuinka huimapäinen, julma ja verenhimoinen oli hän, joka nyt tahtoi pelastaa armaani! Pugatshev ei tiennyt hänen olevan kapteeni Mironovin tyttären; Shvabrin vihoissaan saattaa ilmoittaa hänelle kaikki; saattaapa Pugatshev muullakin tavoin saada asiasta selon ... kuinka silloin Maria Ivanovnan käy? Pintaani karmi ja hiukset nousivat päässäni pystyyn...

Pugatshev keskeytti äkkiä miettimiseni, kysyen minulta:

— "Mitäs aattelet, herra upseeri?"

— "Onpa tässä ajattelemista kyllä", vastasin. "Minä olen upseeri ja vapasukuinen; eilen vielä taistelin

sinua vastaan, ja tänään istun kanssasi samassa reessä, ja koko elämäni onni riippuu sinusta".

— "Peloittaako sua?" kysyi Pugatshev.

Minä vastasin, että kun kerran ennenkin olin saanut armon, niin toivon nytkin samaa, vieläpä hänen apuansakin.

— "Ja oikeassa oletkin, Jumal'auta!" sanoi hän. "Näithän kuinka meidän miehet karsaasti katsoivat sinuun; vanha ukko väitti vielä tänä aamunakin, että sinä olet vakoja ja että ensin pitäisi sinua tutkia ja sitten hirttää sinut; mutta minä en suostunut", lisäsi Pugatshev matalammalla äänellä, jott'eivät Saveljitsh ja kuski kuulisi, "minä en suostunut, muistaen sinulta saamaani viinaryyppyä ja jäniksen-nahkaista turkkia. Näethän, etten minä ole niin verenhimoinen, kuin teikäläiset minusta puhuvat".

Minä muistin Belogorin linnan valloitusta, mutta en pitänyt tarpeellisena vastustaa häntä; minä en sanonut mitään.

— "Mitä minusta Orenburgissa arvellaan?" kysäsi hän hetken perästä.

— "Arvelevat vaan sinua kovaksi mieheksi, jota on vaikea voittaa".

Valekeisarin kasvot ilmoittivat tyytyväistä itserakkautta.

— "Niin!" sanoi hän iloisesti. "Kyllä minä osaan sotaa käydä. Onko teille Orenburgiin tullut tietoja Jusejevin tappelusta? Neljäkymmentä kenraalia on kaatunut, neljä armeijaa on otettu vangiksi. Mitäs arvelet: kestäisiköhän Preussin kuningas minua vastaan?"

Rosvon kerskaaminen huvitti minua.

— "Mitäs itse arvelet", sanoin hänelle, "luuletko voivasi vetää vertoja Fredrikille?"

— "Feodor Feodorovitshilleko? Mikäs siinä olisi? Voitathan minä teidän kenraalejakin ja nämähän ovat häntäkin voittaneet. Tähän saakka on aseillani ollut onnea. Annas vaan, kun lähden tästä itse Moskovatakin vastaan".

— "Aiotko tosiaankin Moskovata vastaan?"

Pugatshev kävi totiseksi ja sanoi puoli-ääneen:

— "Jumala tien. Ahdas on tieni: valtaa vähän. Meidän pojat rupeavat viisastelemaan. Varkaita he ovat. Minun on pitäminen silmät auki, ensimmäisen onnettomuuden kohdatessa he pelastavat kaulansa minun päälläni".

— "Sepä se!" sanoin minä. "Eiköhän olisi paras, jos itse jo ajoissa luopuisit heistä ja turvautuisit keisarinnan armoon?"

— "Ei!" vastasi hän; "myöhäistä on jo katua. Armoa minä en enää saa.

Jatkan niinkuin olen alkanutkin, ken tietää? Ehkä onnistunkin?

Hallitsihan Grishka Otrepjevkin Moskovassa?"

— "Niin, mutta tiedätkös, mikä hänen loppunsa oli? Hän heitettiin akkunasta, pistettiin kuolijaksi ja poltettiin; hänen tuhkinsa pantiin tykkiin ja ammuttiin".

— "Kuulepas!" sanoi Pugatshev oudolla innostuksella. "Juttelenpa sinulle tarinan, jonka lapsena kuulin vanhalta Kalmukkilaiselta eukolta. Kerran kysyi kotka korpilta: sanos, korppi, mistä se tulee, että sinä elät kolmesataa vuotta, mutta minä ainoastaan kolmekymmentä kolme? — Siitä se tulee, vastasi korppi, että sinä juot tuoretta verta, minä raadoista elän. — Kotka tuosta miettimään ja päätti kuin päättikin ruveta hänkin syömään raatoja. Lensivät he sitten yhtenä, kotka ja korppi. Huomasivat maassa hevosen raadon ja laskeutuivat sen ääreen. Korppi heti nokkimaan ja kiittelemään. Kotka nokkasi kerran, nokkasi toisen, mutta viittasi sitten siivellään ja sanoi: ei ole raadosta kotkan syötäväksi; paras on kerrankin juoda kylläkseen tuoretta verta; kävi sitten kuinka kävikään! — Miltä sinusta näyttää kalmukkilainen satu?"

— "Huvittavahan se on", vastasin. "Mutta elää murhalla ja rosvouksella on mielestäni juuri raadon syömistä".

Pugatshev katsahti minuun kummastellen, sanaakaan sanomatta. Me olimme vaiti, kumpainenkin ajatuksiinsa vaipuneena. Tatarilainen rupesi laulamaan surumielistä laulua; Saveljitsh, torkkuen, heilui kuskilaudalla. Reki luisti tasaisella talvitiellä... Pian näkyi Jaik-virran jyrkällä äyräällä pienen kylän valli ja kirkon torni; neljänneksen kuluttua ajoimme Belogorin linnaan.

KAHDESTOISTA LUKU.

Orpo.

Kuinpa meidän omenapuulla
Ei ole latvaa eikä haaroja,
Niinpä meidän hovin neidolla
Ei ole isää eikä äitiä,
Ei, joka varustaisi impyen
Ei, joka siunajaisi impyen.

Häälaulu.

Reki pysähtyi linnanpäällikön asunnon eteen. Kansa tunsu Pugatshevin aisakellon; ja suurissa parvissa juoksi perässämme. Shvabrin tuli kuistille vastaan. Hän oli kasakan puvussa ja oli kasvattanut itselleen parran. Petturi auttoi Pugatshevia reestä ja iljettävällä tavalla lausui hänelle ilonsa ja uskollisuutensa. Nähtyään minut hän kävi hämille, mutta tointui pian jälleen ja ojensi minulle käden.

— "Vai olet sinäkin meidän?" sanoi hän. "Sepä hauskaa!"

Minä käännyn hänestä pois enkä vastannut mitään.

Sydäntäni särki, astuissamme vanhaan tuttuun huoneeseen, jossa seinällä vielä riippui kapteeni vainajan upseerin-kirja, ikäänkuin hautakirjoituksena menneistä ajoista. Pugatshev istui samaan sohvaan, jossa Ivan Kusmitshilla oli ollut tapana nukkua, puolisonsa kotiripitysten tuudittamana. Shvabrin itse tarjosi hänelle viinaa. Pugatshev joi ryyppyn ja sanoi hänelle, viitaten minuun:

— "Tarjoa herra upseerille myös".

Shvabrin tuli luokseni tarjotin kädessä, mutta minä käännyn hänestä toistamiseen. Hän näytti olevan hämillään. Hänen terävä silmänsä oli heti kohta huomannut, että Pugatshev oli häneen tyytymätön. Shvabrin pelkäsi häntä ja katseli minuun epäilevin silmin. Pugatshev tiedusteli linnan tilaa, vihollisia koskevia huhuja ynnä muuta sellaista ja kysyi sitten äkkiä:

— "Sanopas, mitä tyttöä sinä täällä vartioituna pidät? Näytäpä hänet minulle!"

Shvabrin muuttui kalman vaaleaksi.

— "Teidän majesteetinne", sanoi hän vapisevalla äänellä, "hän ei ole vartioituna... Hän on sairas... Hän makaa ylhäällä".

— "Mennään sinne", sanoi Pugatshev, nousten istualtaan.

Shvabrinin oli mahdoton kieltää; hän saattoi Pugatshevin ylös Maria Ivanovnan kamariin. Minä kuljin heidän perässänsä.

Rappusilla pysähtyi Shvabrin.

— "Teidän Majesteetinne", sanoi hän. "Teillä on valta vaatia minulta mitä hyvänsä; mutta älkää salliko vieraan astua vaimoni makuukammioon".

Minä säpsähdin.

— "Olet siis nainut!" huusin Shvabrinille, valmiina repimään hänet.

— "Hiljaa!" keskeytti minut Pugatshev. "Se on minun asiani. Ja sinä", jatkoi hän, kääntyen Shvabrinin, "älä mutkistele äläkä viisastele: olkoon hän vaimosi tai kuka hyvänsä; minä vaan vien sinne kenet tahdon. Herra upseeri, seuraa minua!"

Kammion ovella pysähtyi Shvabrin ja änkytti:

— "Teidän majesteetinne, minä huomautan teille ennakolta, että hän on kuumetaudissa ja on hourailnut kolmatta vuorokautta lakkaamatta".

— "Avaa ovi!" käski Pugatshev.

Shvabrin rupesi etsimään taskustaan ja sanoi unohtaneensa avaimen. Pugatshev potkasi ovea jalallaan; lukko hyppäsi sijoiltaan, ovi aukeni ja me astuimme sisään.

Minä katsahdin ja — kauhistuin. Lattialla, repaleisissa talonpoikaisvaatteissa istui Maria Ivanovna, kalpeana, laihana, hiukset hajallaan. Hänen edessään oli vesiastia ja sen päällä palanen leipää. Nähtyään minut hän säpsähti ja parkasi. Mitä silloin tein — en muista.

Pugatshev katsahti Shvabriniin ja sanoi, katkerasti naurahtaen:

— "Kelpo sairashuonehan sinulla onkin!" Sitten astui hän Maria Ivanovnan luokse ja virkkoi: "Sanos, tyttäreni, mistä syystä miehesi sinua rankaisee? Mitä pahaa olet tehnyt?"

— "Miehenikö!" kertoi Maria Ivanovna. "Hän ei ole mieheni; enkä minä koskaan tule hänen vaimoksensa! Olen päättänyt ennen kuolla, ja minä kuolenkin, jos ei minua pelasteta".

Pugatshev iski Shvabriniin ankaran katseen.

— "Uskalsitko pettää minua!" kiljasi hän. "Tiedätkös, kelvoton, mitä olet ansainnut?"

Shvabrin lankesi polvilleen... Silloin ylönkatse tukautti minussa kaikki vihan tunteet. Inholla katselin vapasukuista miestä ryömimässä karkulaisen kasakan jaloissa. Pugatshev leppyi.

— "Annan anteeksi tällä kertaa", sanoi hän Shvabrinille, "mutta muista, että jos vähänkin pahaa vielä teet, niin otetaan tämäkin lukuun". Kääntyen sitten Maria Ivanovnan puoleen sanoi hän lempeästi:

— "Tule ulos, sorja neiti; minä lahjoitan sinulle vapauden. Minä olen keisari".

Maria Ivanovna katsahti häneen ja arvasi näkevänsä edessään isänsä murhaajan. Hän kätki kasvot käsiinsä ja kaatui pyörtyneenä lattialle. Minä riensin hänen luokseen, mutta samassa tuli rohkeasti sisään vanha tuttavani Palashka ja rupesi hääreilemään emäntänsä ympärillä. Pugatshev läksi ulos ja me astuimme kolmen kesken ulos vierashuoneeseen.

— "Kas niin, herra upseeri!" sanoi Pugatshev nauraen. "Saatiinpas kaunis impi pelastetuksi! Emmeköhän lähetä pappia hakemaan? Pannaanpas hän vihkimään lankonsa tytärtä, vai mitä? kyllä minä rupean isän-sijaiseksi, Shvabrin teltapojaksi; ja sitten juomme häitä!"

Mitä olin pelännyt, se tapahtui nyt. Shvabrin, kuultuaan Pugatshevin ehdotuksen, vimmastui.

— "Teidän Majesteetinne!" huusi hän raivoissaan. "Minä teidät petin, minä teille valehtelin; mutta pettääpä Grinevkin teitä. Tämä tyttö ei ole tšekäläisen papin langon tytär: hän on Ivan Mironovin tytär, saman miehen, joka hirtettiin linnan valloittamisen jälkeen".

Pugatshev kiinnitti minuun säihkyvät silmänsä.

— "Mitäs tämä merkitsee?" kysyi hän kummastellen.

— "Shvabrin on puhunut totta", vastasin lujasti.

— "Sitäpä et ole minulle sanonutkaan", virkkoi Pugatshev, ja hänen kasvonsa synkistyivät.

— "Mutta päätään itse", sanoin hänelle, "olisinko saattanut väkesi kuullen ilmoittaa, että Mironovin tytär oli elossa. He olisivat hänet repineet. Häntä ei olisi voinut mikään pelastaa".

— "Niinpä niinkin", arveli Pugatshev ja naurahti. "Eivätpä juopuneet tosiaankaan olisi säästäneet tyttö parkaa. Hyvinpä tekikin papin muori, että petti heidät".

— "Kuulepas", sanoin hänelle, nähtyäni hänen olevan hyvällä tuulella, "en tiedä miksikä sinua nimittäisin, mutta enpä tuota tahdo tietääkään... Mutta Jumala näkee, että hengelläni tahtoisin maksaa sinulle kaiken sen, mitä olet minulle tehnyt. Älä vaan vaadi sitä, mikä sotii kunniani ja omaa-tuntoani vastaan. Sinä olet hyväntekijäni. Päätä aloitettu työ: päästä minut lähtemään orpo paran kanssa minne meille Jumala tien osoittaa. Ja, ohjatkoon sitten sinua kohtalosi minne hyvänsä, käyköön sinulle kuinka käyneekään, me rukoilemme joka päivä Jumalaa sinun syntisen sielusi pelastuksesta..."

Pugatshevin jäykkä sydän näkyi liikahtaneen.

— "Olkoon niin!" sanoi hän. "Keltä hirmu, siltä armo: se mielilauseeni. Ota kaunosesi ja vie hänet minne mielit, ja antakoon Jumala teille sopua ja rakkautta!"

Hän käski sitten Shvabrinin antaa minulle pääsökirjan kaikkiin linnoihin ja kaikkien tullien lävitse hänen valloittamallansa alalla. Shvabrin, täydellisesti muserrettuna, seisoi kuin huumaunut. Pugatshev läksi tarkastamaan linnaa. Shvabrin meni häntä saattamaan; mutta minä jäin, sanoen rupeavani varustaamaan matkaan.

Minä juoksin ylös. Ovi Maria Ivanovnan kammioon oli lukossa. Minä kolkutin.

— "Kuka siellä?" kysyi Palashka.

Minä sanoin nimeni.

Silloin kuulin Maria Ivanovnan suloisen äänen:

— "Odottakaa, Pietari Andreitsh. Olen pukeumassa. Menkää Akulina Pamfilovnan luokse: minäkin tulen heti kohta sinne".

Minä tottelin ja menin pappilaan. Isä Gerasim ja hänen vaimonsa tulivat minua vastaan. Saveljitsh oli jo ilmoittanut heille tuloni.

— "Tervetultuanne, Pietari Andreitsh!" puhui papin rouva. "Sallihan näet Jumala meidän vielä tulla yhteen, Kuinka olette voineet? Mekös täällä teitä joka päivä muistelimme! Entäs Maria Ivanovna sitten! Kuinka paljon hän on saanut kärsiä teidän poissa-ollessanne! Voi poloista!... Mutta sanokaas, hyvä ystävä, kuinkas te niin hyviin kirjoihin olette päässeet Pugatsheville! Ihme, ettei hän teitäkin ole hirttänyt? Hyvä toki; kiitos rosvolle edes siitä!"

— "Älä nyt, muija kulta", keskeytti isä Gerasim. "Ei paljon puhumisella ihminen autuaaksi tule. Hyvä Pietari Andreitsh! Olkaa niin hyvä ja astukaa sisään! Kauan, kauan jo emme ole nähneet toisiamme".

Papin rouva rupesi nyt minua kestitsemään paraalla, mitä oli, alinomaa vaan haastaen. Hän kertoi millä lailla Shvabrin oli heidät pakoittanut antamaan Maria Ivanovnan hänen huostaansa; kuinka Maria Ivanovna oli itkenyt eikä ollut tahtonut erota heistä; kuinka Maria Ivanovnalla ja hänellä aina kumminkin oli ollut tietoja toisistansa Palashkan kautta (joka on rohkea tyttö ja saattaa kasakkain alapseerinkin tanssimaan pillinsä mukaan); kuinka hän oli kehoittanut Maria Ivanovnan kirjoittamaan minulle kirjeen ja niin edespäin. Minä puolestani kerroin heille oman historiani. Kerrottuani kuinka Pugatshev oli saanut tietää heidän petoksestaan, rupesivat sekä pappi että papin rouva siunailemaan.

— "Auttakaa taivaan pyhät!" huokasi Akulina Pamfilovna. "Päästä, laupias Jumala, tästäkin pälkähästä! Onpas tuo Aleksei Ivanitsh vaan aika konna!"

Samassa aukeni ovi ja Maria Ivanovna astui sisään, kaunis hymy kalpeilla kasvoillaan. Hän oli pannut pois talonpoikais-vaatteet ja oli jälleen pukeunut entiseen tapaan, yksinkertaisesti ja sievästi.

Minä tartuin hänen käteensä enkä voinut pitkään aikaan sanaakaan puhua. Me olimme kumpikin ääneti, sillä sydämemme olivat niin täynnä. Isäntä-väki huomasi läsnä-olonsa olevan tässä liikaa ja läksi pois. Me jäimme kahden kesken. Kaikki oli unohdettu. Me puhuimme kauan, mutta emme sittenkään voineet tarpeeksemme puhua.

Maria Ivanovna kertoi minulle kaikki, mitä oli tapahtunut linnan valloituksesta saakka, kuvasi minulle koko kauhean tilansa, kaikki koetukset, joilla kunnoton Shvabrin oli häntä rasittanut. Muistui myös mieleemme entiset onnelliset ajat... Me itkimme kumpainenkin... Vihdoin rupesin selittämään hänelle ehdotuksiani. Mahdoton oli jäädä linnaan, joka oli Pugatshevin hallussa ja jonka päällikkönä oli Shvabrin. Orenburgia ei ollut ajatteleminenkaan, se kärsi kaikkia piiritetyn kaupungin onnettomuuksia. Minä ehdotin, että hän menisi minun vanhempaini luokse. Hän epäili ensin: isäni epäsuosio, jonka hän kyllä tiesi, peloitti häntä. Minä rauhoitin hänet. Minä tiesin isäni pitävän kunnianvelvollisuutenansa vastaan-ottaa isänmaan edestä kuolleen sotilaan tyttäretä.

— "Armas Maria!" sanoin viimein. "Minä pidän sinua jo vaimonani. Kummallinen sallimus on meidät yhdistänyt ainaiseksi: ei mikään maailmassa voi meitä eroittaa".

Hän kuunteli minua vilpittömästi, ilman teeskenneltyä kainoutta, ilman keksittyjä verukepuheita. Hän tunsu kohtalonsa olevan yhdistetyn minun kohtalooni. Hän vakuutti kumminkin tulevansa vaimokseni ainoastaan siinä tapauksessa, että vanhempani suostuvat. Minä en vastustanut. Me annoimme suuta toistemme, palavasti, vilpittömästi, ja niin oli välillämme kaikki varmaksi päätetty.

Tunnin kuluttua toi alapseeri minulle pääsökirjan, johon Pugatshev oli piirtänyt harakanjalkansa, ja ilmoitti Pugatshevin kutsuneen minua luoksensa. Sinne tullessani oli hän valmis matkaan. En saata kuvailla, mitä tunsin, erotessani tästä kauheasta miehestä, ilkiöstä, pahantekijästä kaikille, paitsi minulle ainoalle. Miksipä en puhuisi totta? Tällä hetkellä tunsin erinomaista myötätuntoisuutta häntä kohtaan. Minun teki mieleni temmaista hänet pahantekijäin joukosta, joita hän johdatti, ja pelastaa hänen päänsä niin kauan kuin vielä aika oli. Shvabrin ja ympärillämme tunkeileva kansa estivät minua sanomasta kaikkea sitä, mistä sydämeni oli täynnä.

Me erosimme ystävällisesti. Pugatshev, nähtyään väen joukossa Akulina Pamfilovnan, härästi hänelle sormellaan ja iski silmää; sitten istui hän kuomiin ja käski ajaa Berdin kylään. Hevoset olivat jo liikkeellä, kun hän vielä kerran kurottihe kuomista ja huusi minulle:

— "Hyvästi, herra upseeri! Kenties kohtaamme vielä toisiamme joskus!"

Me kohtasimme tosin ... mutta kuinka toista oli silloin!

Pugatshev läksi. Kauan katsoin arolle, jossa hänen kolmivaljakkonsa kiiti. Kansa hajosi. Shvabrin katosi. Minä palasin pappilaan. Kaikki oli valmiina lähtömme varalta; minä en tahtonut enää viipyä. Kaikki tavaramme oli pantu kapteenin vanhaan matkarekeen. Kyytimiehet panivat kiiruimmiten hevoset valjaisiin. Maria Ivanovna meni sanomaan jäähyväiset vanhempainsa haudoille, jotka olivat kirkon takana. Minä tahdoin saattaa häntä, mutta hän pyysi saada mennä yksinään. Tuokion kuluttua tuli hän takaisin, vuodattaen hiljaisia kyyneliä.

Rekemme oli valmiina. Isä Gerasim ja hänen vaimonsa tulivat kuistille meitä saattamaan. Kuomiin istui meitä kolme: Maria Ivanovna Palashkan kanssa ja minä; Saveljitsh kömpi kuskilaudalle.

— "Hyvästi, Maria Ivanovna, oma kyyhkyseni! Hyvästi, Pietari Andreitsh!" puheli papin rouva. "Onnea matkalle! Antakoon teille Jumala siunausta!"

Me läksimme. Linnanpäällikön talon akkunassa seisoivat Shvabrin. Synkkä viha asui hänen kasvoillansa. Minä en tahtonut riemuita voitostani kukistetun viholliseni nähden, vaan käänsin silmäni toisaalle. Vihdoinkin ajoimme ulos linnan portista ja jätimme iki-päiviksi Belogorin linnan.

KOLMASTOISTA LUKU.

Vangitseminen.

Nyt virkan' puolest' — anteeks' suokaatten! —
Mun täytyy teidät viedä vankeutehen.
— Niin, mennään vaan! Mut' ensin toki haluaisin
Ma, että asiasta selityksen saisin.

Knjashnin.

Näin nyt olin yhdessä tuon armaan tytön kanssa, jonka tähden vielä aamulla olin ollut niin kovassa tuskassa, — minä en oikein ottanut tuota uskoakseni ja luulin tuon kaiken olevan unta. Maria Ivanovna katsoi miettävästi milloin minuun, milloin tielle eikä nähtävästi vielä ollut ennättänyt oikein tointua. Olimme vaiti. Tunteemme olivat liaksi rasittuneet. Huomaamattammekin tulimme parin tunnin kuluttua läheiseen linnaan, joka sekin oli Pugatshevin vallassa. Siellä muuttimme hevosia. Katsoen kiiruuden, jolla hevosia valjastettiin sekä linnanpäälliköksi asetetun partasuisen kasakan kohteliaisuuteen, huomasin, että meidän ensimmäinen kyytimiehemme oli liiaksikin ennättänyt piestä kieltään ja että minua pidettiin keisarin suosikkina.

Läksimme eteenpäin. Oli jo hämärä, kun saavuimme lähelle erästä soreata pikku kaupunkia, josta, partasuisen linnanpäällikön puheen mukaan, oli suuri sotavoima tulossa Pugatshevin avuksi. Vahtimiehet pysäyttivät meidät. Kysymykseen: "Kuka siellä?" vastasi meidän kyytimiehemme ylpeästi:

— "Keisarin kummi emäntänsä kanssa".

Samassa piiritti meidät joukko husaareja, sättien ja toruen sanomattomasti.

— "Tule ulos, sinä peiakkaan kummi!" sanoi eräs vanha kersantti. "Äläs huoli, kyllä sinut pian kummitetaan, niin sinut kuin emäntäsikin".

Minä nousin reestä ja vaadin, että minut vietäisiin heidän päällikkönsä luokse. Nähtyään upseerin, lakkasivat sotamiehet sättimästä. Kersantti vei minua majorinsa luokse. Saveljitsh ei luopunut luotani, puhellen itseksensä:

— "Siinäpä se keisarin kummina-olo nyt on! Ojasta allikkoon... Laupias Jumala! Mitenhän vaan tämäkään päättynee?"

Reki kulki perässämme.

Viiden minuutin kuluttua tulimme kirkkaasti valaistun talon eteen. Kersantti jätti minut vahtisotamiehen luokse ja meni ilmoittamaan minua. Hän palasi heti kohta ja ilmoitti, ettei herra

majorilla ole aikaa ottaa minua vastaan, vaan että hän määräsi minut vietäväksi vankihuoneeseen ja emännän käski tuoda luokseen.

— "Mitä se on?" huusin vimmastuen. "Onko majori mieletön?"

— "En suinkaan tiedä, herra vänrikki", vastasi kersantti. "Herra majori sanoi vaan, että herra vänrikki olisi vietävä tyrmään ja että herra vänrikin rouva olisi tuotava herra majorin eteen, herra vänrikki".

Minä syöksin kuistille. Vartijat eivät pidättäneet minua, ja minä juoksin huoneeseen, jossa istui viisi kuusi husaariupseeria lyömässä kortteja. Majori piti pankkia. Kuinka kovin hämmästyinkään, kun, katsahdettuani häneen, tunsin hänessä Ivan Ivanovitsh Surinin, joka ennen vanhaan oli voittanut minulta sata ruplaa Simbirskin ravintolassa.

— "Onko mahdollista?" huudahdin. "Ivan Ivanits!! Sinäkö?"

— "No ihme ja kumma, Pietari Andreitsh! Sepä hauskaa! Mistä matka? Terve, veikkonen! Etkö suvaitsisi pistää korttia sinäkin?"

— "Ei, kiitoksia! Käskepä paremmin toimittaa minulle asuntoa".

— "Mimmoista asuntoa? Jää minun luokseni".

— "Ei sovi; minä en ole yksin".

— "Tuo kumppalisikin tänne!"

— "Minulla on mukamani ... vaimo-ihminen".

— "Hei vaan! Mistä sen olet siepannut? Hi-hi!" Ja Surin vihelsi niin merkitsevästi, että kaikki purskahtivat nauramaan, ja minä kävin aivan hämilleni.

— "No", jatkoi Surin, "olkoon niin! Saat asunnonkin. Vahinko sentään... Olisimme toki pitäneet täällä yhdessä lystiä kuin ennenkin... Hohoi, poika! Miks'ei tänne tuoda tuota Pugatshevin kummiä? vai niskoitteleeko muori? Sano, ettei hänen huoli pelätä, herra muka on varsin sievä, ei tee mitään pahaa".

— "Mitäs ajatteletkaan?" sanoin Surinille. "Mikä Pugatshevin kummi se on? Se on kapteeni Mironov-vainajan tytär, jonka olen pelastanut Pugatshevin rosvoilta ja jota nyt saatan isäni luokse maalle, jonne hänet jätänkin".

— "Kuinka! Sinuako sitten minulle äskön ilmoitettiin? Mitä hulluja tämä merkitsee?"

— "Perästä kerron kaikki. Mutta rauhoita nyt taivaan nimessä tyttöparka, jonka sinun husaarisi ovat peloittaneet pahan-päiväisesti".

Surin ryhtyi heti kohta toimiin. Hän tuli itse ulos pyytämään Maria Ivanovnalta anteeksi vastentahtoista erehdystänsä ja käski kersantin toimittaa hänelle parhaan kortteerin koko kaupungissa. Minä jäin yöksi Surinin luokse.

Päivällisen jälkeen jäätyämme kahden kesken kerroin Surinille tapaukseni. Hän kuunteli hyvin tarkasti. Lopetettuani kertomukseni, pyöritti hän päätään ja sanoi:

— "Kaikki tuo on hyvä, mutta yksi juttu on paha: mikä piru sinua naimaan vie? Minä olen rehellinen upseeri enkä tahdo sinua pettää; usko minua, naiminen on sulaa hulluutta. Aatteles nyt mikä tuska vetää vaimoa aina perässään ja kuulla lapsi-kakarain huutoa? Hylkää pois hupsu aikomus! Tottele minua: luovu sinä ajoissa kapteenin tyttärestä! Tie Simbirskiin on turvallinen, vast'-ikään olen sen puhdistanut rosvoista. Lähetä hänet huomenna yksinänsä vanhempiesi luokse ja jää itse minun joukkooni. — Orenburgiin sinun ei sovi palata. Jos jälleen joudut kapinallisten käsiin, niin tokkopa heistä enää niin helpolla pääset. Sillä lailla haihtuu nuo lempi-houreet itsestäänkin ja kaikki tulee jälleen hyväksi".

Vaikk'en ollutkaan kaikin puolin samaa mieltä hänen kanssaan, tunsin kumminkin, että velvollisuuteni vaati minua olemaan keisarinnan väessä. Minä päätin seurata Surinin neuvoa: lähettää Maria Ivanovna maalle ja jäädä Surinin joukkoon.

Saveljitsh tuli auttamaan minua riisumassa. Minä käskin hänen olla huomenna valmiin lähtemään kotia Maria Ivanovnan kanssa. Hän pani heti vastaan:

— "Älä semmoista ajattele, nuori herra. Ettäkö minä sinut jättäisin? Kukas sinusta sitten huolta pitää? Mitäs vanhemmat sitten sanovat?"

Tuntien hänen itsepäisyytensä, päätin taivuttaa hänet lempeydellä ja sydämmellisyydellä.

— "Ystäväni, Arhip Saveljits!" puhelin hänelle. "Älä nyt kiellä minulta apuasi; palvelijaa minä en tarvitse, mutta minä en saa hetkeksikään rauhaa, jos Maria Ivanovna lähtee ilman sinua. Häntä palvelen, palvelet minuakin, sillä minä olen päättänyt naida hänet, niin kohta kuin asianhaarat sallivat".

Nyt löi Saveljits kätensä yhteen ja näytti sanomattomasti hämmästyneeltä.

— "Naida!" huudahti hän. "Lapsi naimaan menisi, niinkö? Mutta mitäs sanoo pappa ja mamma?"

— "Kyllä he suostuvat, suostuvat aivan varmaan", vastasin minä, "kun vaan oppivat tuntemaan Maria Ivanovnan. Luotanpa sinuunkin. Isä ja äiti uskovat sinua; ajathan meidän asiaamme, ajathan?"

Ukko oli liikutettu.

— "Voi herttainen Pietari Andreitsh!" sanoi hän. "Kovin nuorena sinä naida aiot, mutta onhan Maria Ivanovna niin armas ja hyvä, että syntihän olisi ilman ollakin. Olkoon menneeksi! Saatan kuin saatankin hänet, taivaan enkelin, ja uskollisesti kerron ja edespidän, ett'ei semmoiselle morsiamelle myötäjäisiä huoli ollenkaan".

Minä kiitin Saveljitsia ja panin maata samaan huoneeseen Surinin kanssa. Innostuneena kuin olin, puhelin hänelle paljonkin. Surin keskusteli alussa vilkkaasti minun kanssani, mutta vähitellen kävi hänen puheensa yhä harvemmaksi ja sekavammaksi; viimein vastasi hän eräasen kysymykseni korsnauksella. Minä vaikenin ja noudatin kohta hänen esimerkkiänsä.

Huomenna varhain menin Maria Ivanovnan luokse. Minä ilmoitin hänelle aikomukseni. Hän hyväksyi ne kohta, pitäen niitä oikeina. Surinin joukon oli lähteminen kaupungista samana päivänä. Ei käynyt viivyttelemisen. Minä sanoin samassa jäähyväiset Maria Ivanovnalle, jätettyäni hänet Saveljitsin huostaan ja annettuani hänelle kirjeen vietäväksi vanhemmilleni. Maria Ivanovna purskahti itkemään.

— "Hyvästi, Pietari Andreitsh", sanoi hän hiljaisella äänellä. "Jumala yksin tietää, saammeko nähdä toisiamme enää vai emmekö; mutta sinua en unohda milloinkaan; hautaan asti olet sinä pysyvä sydämmessäni".

Minä en voinut vastata mitään. Ihmisiä tuli ympärilleni. Minä en tahtonut heidän nähden antautua tunteitteni valtaan. Maria Ivanovna läksi viimein. Minä palasin Surinin luokse, surullisena, äänetönnä. Hän tahtoi minua huvittaa, minun teki mieleni saattaa ajatukseni toisaalle: me vietimme päivän meluisasti ja läksimme illan suussa liikkeelle.

Tämä tapahtui helmikuun lopulla. Talvi, joka oli tehnyt sotatoimille vastuksia, oli loppumassa, ja meidän kenraalimme varustelivat toimimaan yhteisesti. Pugatshev se aina vielä piiritti Orenburgia. Sillä välin keräytyi lähitienoille yhä enemmän sotajoukkoja, lähestyen kaikilta haaroin rosvojen pesää. Kapinaliset kylät antautuivat heti, nähdessään sotaväkeämme; rosvojoukot pakenivat meitä kaikkialla, ja kaikki ennusti pikaista ja onnellista loppua.

Pian sen jälkeen ruhtinas Golitsin löi Pugatshevin Tatishtshevan linnan luona, hajoitti hänen joukkonsa, vapautti Orenburgin, antaen siten kapinalle nähtävästi viimeisen, ratkaisevan iskun. Surin oli siihen aikaan määrätty kapinallisia Bashkirilais-joukkoja vastaan, jotka hajosivat, ennenkuin saimme heitä nähdäkään. Kevät pakoitti meidät pysähtymään eräasen tatarilaiseen kylään. Joet kävivät tulville ja tiet tulivat mahdottomiksi kulkea. Toimettomuudessamme oli meillä lohdutuksena se ajatus, että piakkoin oli loppuva tämä ikävä vähäpätöinen sota rosvoja ja villejä vastaan.

Pugatshev kumminkin oli päässyt pakenemaan. Hän ilmestyi Siperian kaivannoille, kokosi uusia joukkoja ja läksi jälleen liikkeelle. Pian levisivät tiedot hänen voitoistaan. Pian tuli tieto Kasanin valloituksesta ja Pugatshevin retkestä Moskovaa vastaan ja säikäytti päällikkömme, jotka olivat huolettomasti torkkuneet, luullen halveksittua kapinoitsijaa kokonaan jo muserretuksi. Surin sai käskyn käydä Volgan yli.

En rupea kertomaan sotaretkestämme ja sodan lakkaamisesta. Mainittakoonhan vaan, että kurjuus oli korkeimmillaan. Vallattomuus vallitsi kaikkialla; tilan-omistajat piilivät metsissä. Rosvojoukkoja vilisi kaikkialla; eri joukkojen päälliköt rankaisivat ja armahtivat omavaltaisesti; koko avara seutu, jossa raivosi suuria tulipaloja, oli kauheassa tilassa... Varjele hyvä Jumala näkemästä venäläistä kapinaa, mieletöntä, armotonta!

Pugatshev pakeni. Ivan Ivanovitsh Michelson ajoi häntä takaa. Pian saimme kuulla hänen täydellisestä häviöstään. Viimeinkin tuli Surinille tieto, että Pugatshev oli saatu kiinni, ja samalla myöskin käsky pysähtyä.

Sota oli päättynyt.

Viimeinkin olin siis pääsevä vanhempaini luokse! Ajatus, että saan painaa heitä rintaani vastaan, nähdä Maria Ivanovnan, josta en ollut saanut mitään tietoa, innosti ja riemastutti minua. Minä tanssin ilosta kuin lapsi. Surin nauroi ja olkapäitään nostellen puheli:

— "Ei sinulle kunnian kukko laula; hukkaan, hukkaan joudut naituasi!"

Kummallinen tunto kumminkin häiritsi iloani: ajatus ilkiöstä, joka oli tahrattu niin monen viattoman verellä, ajatus häntä uhkaavasta rangaistuksesta teki minut vastoin tahtoonikin levottomaksi:

— "Emeljan! Emeljan!" ajattelin itsekseni, "miks'et syössyt painettiin tai heittänyt kartessi-tuiskuun? Parempaa et olisi saattanut keksiä".

Mitä taisin minä? Muisto hänestä oli eroittamattomasti yhdistetty muistoon armosta, jonka hän oli minulle osoittanut yhtenä elämänsä kauheimpia hetkiä, ja morsiameni pelastuksesta kunnottoman Shvabrinin käsistä.

Surin antoi minulle virkavapauden. Muutaman päivän perästä olin jälleen tuleva omaisteni luokse, olin näkevä Maria Ivanovnan... Äkkiäpä uusi odottamaton isku kohtasi minut.

Lähtöpäivänä, kun jo olin varustelemassa itseäni matkaan, astui luokseni Surin, peräti huolestuneen näköisenä ja paperi kädessä. Tunsin piston sydämessäni. Minä säikähdin, tietämättäni mitä. Hän lähetti palvelijani ulos, sanoen tahtovansa puhua minun kanssani.

— "Mitä nyt?" kysyin levottomana.

— "Ikävä juttu", vastasi hän, antaen minulle paperin. "Luepas tuo; sen sain vast'ikään".

Minä rupesin lukemaan: se oli salainen käsky kaikille alapäälliköille, ottaa minut kiinni, missä vaan olisin, ja heti kohta lähettää minut vartioituna Kasaniin, tutkintokomiteaan, joka oli asetettu tutkimaan Pugatshevin asiata.

Paperi oli vähällä pudota kädestäni.

— "Ei auta!" sanoi Surin. "Minun täytyy totella käskyä. Luultavasti on huhu tuttavuudestasi Pugatshevin kanssa tavalla tai toisella tullut hallituksen korviin. Minä toivon, ett'ei asiasta tule mitään sen pahempaa, vaan, että saat itsesi puolustetuksi komitean edessä. Älä sure, vaan lähde matkaan!"

Omatuntoni oli puhdas; oikeutta en pelännyt; mutta minua peloitti, ajattellessani, että suloisen kohtaamisen hetki täytyy siirtää tuonnetuksi, kenties useammaksi kuukaudeksikin. Rattaat olivat valmiina. Surin sanoi minulle ystävällisesti jäähyväiset. Minä pantiin rattaille, jonne myös kävi kaksi husaria, miekat paljaina. Niin lähdettiin kulkemaan valta-maantietä.

Minä olin vakuutettu, että syynä kaikkeen oli omavaltainen lähtöni Orenburgista. Sitä syytöstä vastaan oli minun helppo puolustaa itseäni: partioiretket eivät olleet milloinkaan kiellettyjä, vieläpä niihin kehoitettiinkin kaikin tavoin. Minua saatettiin syyttää liiallisesta rohkeudesta, vaan ei tottelemattomuudesta. Ystävällinen seurusteluni Pugatshevin kanssa saattoi tulla todistetuksi monen vieraanmiehen kautta ja oli varmaankin näyttävä hyvin epäluulon-alaiselta. Koko tien ajattelin minä tulevaa tutkintoa, mietin tarkoin vastauksiani ja päätin ilmoittaa Oikeudelle koko asian, pitäen senlaista puolustustapaa kaikkein yksinkertaisimpana ja samalla luotettavimpanakin.

Saavuvin tuosta Kasaniin, hävitettyyn ja poltettuun. Katujen varsilla oli talojen sijassa kekälekasoja; katottomina, akkunattomina seisoivat kärvetyneet seinät. Semmoiset jäljet oli Pugatshev jättänyt!

Minut vietiin linnaan, joka oli säilynyt eheänä. Husaarit antoivat minut vahti-upseerin haltuun. Hän kutsutti sepän. Jalkoihini pantiin raudat. Sitten vietiin minut vankihuoneeseen ja jätettiin yksin ahtaaseen, pimeään kamariin, jossa ei ollut kuin pelkät seinät ja pieni akkuna, varustettu rautaristikolla.

Semmoinen alku ei tietänyt mitään hyvää. En kumminkaan menettänyt rohkeuttani ja toivoani. Minä hain lohdutusta kaikkein murheellisten lohduttajalta ja, maistettuani puhtaasta, mutta sorretusta sydämestä lähteneen rukouksen suloisuutta, nukuin rauhassa, huolimatta siitä, mitä tuleva oli.

Seuraavana aamuna herätti minut vanginvartija, ilmoittaen, että minua vaaditaan Oikeuden eteen. Kaksi sotamiestä veivät minut pihan poikki linnanpäällikön taloon, jäivät itse eteiseen ja laskivat minut yksinani sisään.

Minä astuin jotenkin avaraani saliin. Pöydän takana, joka oli täynnä papereita, istui kaksi henkeä: vanhanpuoleinen kenraali, hyvin kylmän ja ankaran näköinen, ja nuori kaartin kapteeni, noin kahdeksankolmatta vuoden iässä, varsin miellyttävä ulkonäöltään ja liukas käytöksissään. Ikkunan

luona, eri pöydän takana, istui sihteerin, kynä korvan takana, kumartuneena paperin yli ja valmiina kirjoittamaan vastauksiani.

Tutkinto alkoi; kysyttiin nimeäni ja arvoani. Kenraali tiedusti, olinko Andrei Petrovitsh Grinevin poika. Vastattuani myöntämällä, sanoi hän:

— "Sääli, että niin kunnioitettavalla isällä on niin kunnoton poika!"

Minä vastasin levollisesti, että, syytettäköön minua mistä hyvänsä, minä toivon tekeväni syytökset tyhjiksi vilpittömällä selityksellä. Minun vakuutukseni ei ollut hänelle mieleen.

— "Näppärä näyt olevan", sanoi hän, kulmakarvojaan rypistäen; "mutta kyllä on nähty näppärämpiäkin".

Kapteeni kysyi minulta silloin, miten ja milloin minä tulin Pugatshevin palvelukseen ja millä toimilla hän minua oli käyttänyt.

Paheksumisella vastasin, että minä, vapasukuisena ja upseerina, en ole milloinkaan saattanut ruveta Pugatshevin palvelukseen ja ottaa häneltä vastaan toimia.

— "Mistä se sitten tulee," jatkoi tutkija, "että vapasukuinen ja upseeri yksinään on saanut petturilta armon, silloin kuin kaikki hänen toverinsa on julmasti surmattu? Mistä se tulee, että tuo samainen vapasukuinen ja upseeri kaikessa ystävydessä istuu pidoissa kapinallisten kanssa, ottaa heidän päämieheltään lahjoja, turkin, hevosen ja puoliruplaa rahaa? Mitenkä tällainen kummallinen ystävyys on saattanut syntyä ja mihin se perustakse, jollei kavallukseen tahi ainakin kelvottomaan ja rikokselliseen pelkuriuteen?"

Kapteenin sanat loukkasivat minua kipeästi. Suurella innolla aloitin puolustukseni. Minä kerroin kuinka ensin olin tullut Pugatshevin kanssa tuttavaksi lumimyrskyssä, kuinka hän, valloitettuaan Belogorin linnan, oli tuntenut minut ja armahtanut minua. Minä sanoin, ett'en tosiaankaan katsonut häpeäksi ottaa häneltä vastaan turkkia ja hevosta, mutta että olin puolustanut Belogorin linnaa petturia vastaan viimeiseen mahdollisuuteen asti. Lopuksi vetosin kenraaliini, joka saattaisi todistaa uutteruuteni Orenburgin turmiollisen piirityksen aikana.

Vanha kenraali otti pöydältä avonaisen kirjan ja luki ääneensä:

"Teidän ylhäisyytenne kysymykseen vänrikki Grinevistä, jota syytetään osallisuudesta nykyiseen kapinaan ja yhteydestä rosvon kanssa ja niin muodoin luvattomista ja valapattoisista toimista; saan kunnian ilmoittaa: mainittu vänrikki Grinev oli palveluksessa Orenburgissa lokakuun alusta kulunutta vuotta 1773 tämän vuoden helmikuun 24 päivään asti, jolloin hän läksi pois kaupungista eikä ole sen koommin tänne palannut. Karkurien puheen mukaan on hän ollut Pugatshevin luona Berdissä ja käynyt yhdessä hänen kanssaan Belogorin linnassa, jossa hän ennen oli ollut sotapalveluksessa; mitä taas hänen käytökseensä tulee, niin saatan..."

Hän keskeytti lukemisensa ja sanoi minulle tuimasti:

— "Mitäs sanot tähän?"

Minä tahdoin jatkaa kuten olin alkanutkin ja selittää minun ja Maria Ivanovnan väliset suhteet yhtä vilpittömästi kuin muutkin asianhaarat, mutta äkkiä tuntui tuo minusta vastenmieliseltä. Minä ajattelin, että komitea, jos mainitsen Maria Ivanovnan nimen, vaatii hänetkin eteensä, sekoittaa hänen nimensä pahansuopain kelvottomiin syytöksiin ja saattaa hänet heidän eteensä — tuo ajatus oli niin kauhea, että minä kävin hämille ja sekaannuin.

Tuomarini, jotka olivat nähtävästi ruvenneet kuulemaan vastauksiani jollakin hyvänsuopaisuudella, saivat taaskin epäluuloja, nähtyään hämillä-oloni. Kaartin upseeri vaati, että pääsyyttäjä kutsuttaisiin esille. Kenraali käski kutsua "eilisen ilkiön". Minä käännyin nopeasti ovea kohti, odotellen syyttäjääni. Tuokion kuluttua kuului kahleitten kalsketta, ovi antautui, ja sisään astui — Shvabrin. Minä hämmästyin, nähdessäni kuinka hän oli muuttunut. Hän oli kauhean laiha ja kalpea. Hänen hivuksensa, vähän aikaa vielä sitten pikimustat, olivat kokonaan harmaissa; pitkä partansa oli takkuinen. Hän toisti syytöksensä heikolla, mutta rohkealla äänellä. Hänen ilmoituksensa mukaan oli Pugatshev lähettänyt minut vakojana Orenburgiin; minä muka läksin sieltä joka päivä partioretkille, antaakseni viholliselle kirjoituksia kaikista, mitä kaupungissa tapahtui; viimein yhdyin julkisesti Pugatsheviin, kuljin hänen kanssaan linnasta linnaan, koettaen kumminkin kaikin tavoin sortaa petturi-kumppaleitani, saadakseni heidän virkojansa ja käyttäökseni hyödykseni Pugatshevin antamia lahjoja. Minä kuuntelin ääneti Shvabrinin puhetta ja olin tyytyväinen yhteen: Maria Ivanovnan nimeä konna ei maininnut, lieneekö sitten hänen itserakkauttansa polttanut ajatus hänestä, joka oli hänet inholla hylännyt tai oliko hänen sydämissään kipinäkään samaa tunnetta, mikä saattoi minutkin olemaan vaiti. Oli kuinka hyvänsä, —

Belogorin linnanpäällikön tytärtä ei mainittu komitean istunnossa. Päätökseni vahvistui entistä lujemmaksi, ja kun tuomarit kysyivät, millä voisin kumota Shvabrinin syytökset, vastasin, että minä pysyn siinä, mitä jo olen sanonut, ja etten voi sanoa mitään muuta puolustukseksi. Kenraali käski saattaa meidät ulos. Me läksimme yhdessä. Minä katsahdin levollisesti Shvabriniin, sanaakaan hänelle sanomatta. Hän veti suunsa ilkeään iva-nauruun ja, kädellään kannattaen kahleitaan, meni ohitseni. Minut vietiin tyrmään jälleen, eikä minua sen koommin enää viety tutkittavaksi.

Minä en nähnyt omin silmin kaikkea sitä, josta minun vielä on kertominen, mutta olen niin usein kuullut kerrottavan siitä, että pienimmätkin seikat ovat kiintyneet muistooni; tuntuu ikäänkuin itse olisin niissä näkymättömästi ollut läsnä.

Vanhempani olivat vastaanottaneet Maria Ivanovnan sydämmellisellä hyväntahtoisuudella, niinkuin vanhan-aikuisilla ihmisillä oli tapana. He pitivät sitä Jumalan hyvyytenä, että saivat turviinsa ja suojaansa ottaa orpoparan. Pian mielistyivät he häneen, sillä ken Maria Ivanovnan tunsikin, hänen oli mahdoton olla rakastamatta häntä. Minun rakkauteni ei enää ollut isän mielestä pelkkää hulluutta; äidilläni puolestaan ei muuta toivoa ollutkaan kuin että hänen Petrushansa naisi tuon armaan kapteenin-tyttären.

Tieto minun kiinnipanostani säikäytti koko perheen. Maria Ivanovna oli kertonut heille kummallisen tuttavuuteni Pugatshevin kanssa niin yksinkertaisesti, että he olivat nauraneet sydämmen pohjasta koko asialle. Isä ei ottanut uskoaksensa, että minä olisin ollut osallinen häpeälliseen kapinaan, jonka tarkoituksena oli hallituksen kukistaminen ja aatelis-säädyn hävittäminen. Hän tutki ankarasti Saveljitshia. Ukko ei salannut, että nuori herra muka oli ollut vieraisissa Pugatshevin luona, mutta vakuutti ja vannoi, ett'ei hän ollut kavalluksesta kuullutkaan. Vanhukset rauhottuivat ja odottelivat vaan kärsimättömyydellä ilahduttavia tietoja. Maria Ivanovna oli kovin rauhaton, mutta hän ei puhunut mitään, sillä hän oli luonnostaan erittäin hiljainen ja varovainen.

Kului muutama viikko... Äkkiä sai isä kirjeen Pietarista sukulaiseltamme ruhtinas X:ltä. Ruhtinas kirjotti minusta. Tavallisten alkusanain jälkeen hän ilmoittaa, että epäluulot minun osallisuudestani kapinaan on nähty, valitettavasti liian todenperäisiksi, niin että kova rangaistus olisi minua kohdannut, jollei keisarinna, katsoen isän ansioihin ja vanhuuteen, olisi armahtanut rikoksellista poikaa ja päästänyt häntä häpeällisestä kuolemanrangaistuksesta, tuomiten hänet hänen elin-ajakseen siirtolaiseksi Siperian kaukaisempiin osiin.

Tämä odottamaton isku oli vähällä tappaa isäni. Hän menetti entisen lujutensa: hänen surunsa (ennen niin äänetön), ilmoitti katkerissa valituksissa.

— "Kuinka!" toisti hän vihoissansa. "Poikani on niin muodoin ollut osallinen Pugatshevin hankkeissa! Taivaan Jumala, mitä minun vielä piti näkemäni! Keisarinna päästää hänet kuolemanrangaistuksesta. Mitäpä helpoitusta minulle siitä! Rangaistus ei minua pelota: esi-isäni kuoli mestauslavalla, puolustaen sitä, mitä piti omatuntonsa pyhyytensä; isäni kärsi yhdessä Volinskin ja Krushtshevin kanssa. Mutta tässäpä vapasukuinen rupeaa valapattoiseksi, yhtyy rosvoihin, murhamiehiin, karkureihin... Häpeä suvullemme!..."

Äiti, pelästyneenä hänen epätoivostansa, ei uskaltanut itkeä hänen läsnäollessaan, vaan koetti rohkaista häntä, puhuen huhujen epävarmuudesta, ihmisten puheitten horjuvaisuudesta. Mutta isäni ei saanut lohdutusta.

Maria Ivanovna kärsi kaikista enimmin. Ollen vakuutettu, että minä olisin voinut puolustaa itseni puhtaaksi, jos vaan olisin tahtonut, hän arvasi asianlaadun ja piti itseänsä synnä onnettomuuteen. Hän salasi kaikilta kyneleensä ja tuskansa, sillä välin aina vaan ajatellen keinoja minun pelastukseksi.

Kerran illalla istui isä sohvalla, selailen "Hovi-kalenteria"; mutta hänen ajatuksensa olivat kaukana, eikä tuon kirjan lukeminen tehnyt häneen tavallista vaikutustansa. Hän vihelteli vanhan-aikuista marssia. Äiti kutoi äännetönnä villaröijyä, pudottaen sillon tällöin kyynelen työllensä. Äkkiäpä Maria Ivanovna, joka myöskin istui siinä neulomassa, ilmoitti, että hänen täytyy välttämättömästi lähteä Pietariin, ja pyysi, että hänet varustettaisiin matkalle. Äiti tuli tuosta hyvin pahoille mielin.

— "Mitä sinä Pietarissa teet?" sanoi hän. "Tahdotko, Maria Ivanovna, sinäkin jättää meidät?"

Maria Ivanovna vastasi, että koko hänen kohtalonsa riippuu tästä matkasta, että hän, uskollisuutensa tähden kärsineen miehen tyttärenä, menee hakemaan suojelusta ja apua ylhäisiltä.

Isä painoi päänsä alas: jok'ainoa sana, mikä vähänkin muistutti hänen poikansa luullusta rikoksesta, oli hänen raskas kuulla ja tuntui hänestä pistopuheelta.

— "Mene vaan, lapseni", sanoi hän huoaten. "Me emme tahdo olla tiellä onnellesi. Suokoon vaan Jumala, että tuleva sulhasesi olisi kunnan mies eikä kelvoton kavaltaja." Hän nousi ja meni huoneesta

pois.

Maria Ivanovna, jäätyään kahden kesken äidin kanssa, ilmoitti hänelle osaksi aikomuksensa. Äiti syleili häntä kyyneliä vuodattaen ja rukoili Jumalalta menestystä hänen aikomuksilleen. Maria Ivanovna varustettiin matkaan ja muutaman päivän perästä hän läksi uskollisen Palashkan ja uskollisen Saveljitshin kanssa, joka, väkisin erotettuna minusta, lohdutteli itseään edes sillä ajatuksella, että hän palvelee morsiantani.

Maria Ivanovna tuli onnellisesti Sofiaan ja, kuultuaan hovin olevan siihen aikaan Tsarskoje Selossa, päätti jäädä sinne. Aseman päällysmiehen talossa sai hän asunnokseen laipiolla erotetun osan pientä huonetta. Puhelias päällysmiehen vaimo ilmoitti olevansa hovin uuninlämmittäjän tytär ja pyhitti hänet kaikkiin hovielämän salaisuuksiin. Hän kertoi mihin aikaan keisarinna tavallisesti heräsi, joi kahvia, oli kävelemässä; mitkä ylimykset milloinkin olivat hänen luonansa; mitä keisarinna eilen oli suvainnut puhua päivällispöydässä; keitä oli vastaan-ottanut eilen illalla. Sanalla sanoen Anna Vlasjevnan kertomus maksoi muutamia sivuja historiallisia muistelmia ja olisi ollut kallis muinais-muisto jälkeisille. Maria Ivanovna kuunteli tarkasti. He menivät puutarhaan. Anna Vlasjevna kertoi jokaisen lehtokujan ja sillan historian. Käveltyänsä tarpeekseen he palasivat asemalle; varsin tyytyväisinä toisiinsa.

Seuraavana aamuna nousi Maria Ivanovna varhain, puki päällensä ja meni hiljaa puutarhaan. Aamu oli kaunis, aurinko kultasi lehmusten latvoja, jotka syksyn viileä henki oli lakastuttanut. Puiston järvi oli rasvatyyneenä. Joutsenet olivat heränneet ja juhlallisesti uiskentelivat ulos rannan siivekkäistä pensaista. Maria Ivanovna kulki kauniin kedon syrjään, jonne vast'ikään oli pystytetty muistopatsas kreivin Pietari Aleksandrovitsh Rumantsovin äsköisten voittojen muistoksi. Äkkiä tuli pieni valkoinen koira, englantilaista rotua, haukkuen häntä vastaan. Maria Ivanovna säikähti ja samassa kuului miellyttävä naisen ääni:

— "Älkää pelätkö, ei se pure".

Maria Ivanovna näki vaimo-ihmisen istumassa penkillä vastapäätä muistopatsasta ja istui penkin toiseen päähän. Rouva katseli häntä tarkasti. Maria Ivanovna, heitettyään häneen muutaman silmäyksen, ennätti tarkastaa hänet. Rouva oli puettu valkoiseen aamupukuun, yö-myssyyn ja röijyyn. Hän oli nähtävästi noin neljänkymmenen iässä. Hänen lihavat, punottavat kasvonsa osoittivat ylevyyttä ja levollisuutta; siniset silmät ja hento hymy olivat sanomattoman viehättäviä. Rouva katkaisi äänettömyyden.

— "Varmaankaan ette ole täältä".

— "En ole; vasta eilen tulin maalta".

— "Tulitteko sukulaistenne kanssa?"

— "En; minä tulin yksin".

— "Yksin! Mutta olettehan vielä niin nuori".

— "Minulla ei ole isää eikä äitiä".

— "Olette sitten kaiketi jollakin asialla täällä?"

— "Aivan niin. Tulin antamaan pyyntökirjaa keisarinnalle".

— "Te olette orpo; luultavasti on teille tehty vääryyttä, loukattu teitä".

— "Ei suinkaan; tulin pyytämään armoa, en oikeutta".

— "Sallikaa kysyäni, kuka te olette?"

— "Kapteeni Mironovin tytär"

— "Kapteeni Mironovin! Hänenkö, joka oli päällikkönä jossakin Orenburgin kuvernementin linnoista?"

— "Niin juuri".

Rouva näkyi olevan liikutettu.

— "Suokaa anteeksi", sanoi hän vielä lempeämmällä äänellä, "suokaa anteeksi, jos sekaannuin asioihinne, mutta minä oleskelen hovissa; selittäkää minulle mitä te aiotte pyytää, kenties saatan auttaa teitä".

Maria Ivanovna nousi ja kiitti kunnioituksella. Kaikki tuossa tuntemattomassa rouvassa veti puoleensa hänen sydäntään ja herätti luottamusta häneen. Maria Ivanovna otti taskustaan paperin ja antoi sen rouvalle, joka rupesi lukemaan sitä itseksensä.

Ensi alussa luki hän tarkasti ja lempeän-näköisenä, mutta äkkiä hänen kasvonsa muuttuivat. Maria Ivanovna, joka oli tarkastanut kaikkia hänen liikkeitään, säikähti, nähtyään niin ankaran lauseen niissä kasvoissa, jotka hetki sitten vielä olivat niin olleet suloiset ja levolliset.

— "Te pyydätte Grinevin puolesta?" sanoi rouva kylmänä. "Keisarinna ei saata antaa hänelle anteeksi. Hän liittyi petturiin ei ymmärtämättömyydestä ja kevytmielisyydestä, vaan siveetönä, turmiollisena hulttiona".

— "Ah, rouva! Se ei ole totta!" huusi Maria Ivanovna.

— "Kuinka?" vastasi rouva, ja hänen kasvonsa lensivät tulipunaisiksi.

— "Se ei ole totta, ihan varmaan ei ole totta! Minä tiedän kaikki ja kerron teille koko asian. Hän on minun ainoan tähteni kärsinyt kaikki. Syynä, ettei hän puolustanut itseään puhtaaksi Oikeuden edessä, oli vaan se, ettei hän tahtonut sekoittaa minua siihen".

Maria Ivanovna kertoi sitten innolla kaikki, minkä lukija jo tietää.

Rouva kuunteli häntä tarkasti.

"Missä te asutte?" kysyi hän sitten ja, kuultuaan hänen asuvan Anna Vlasjevnan luona, lisäsi myhähtäen: "Vai niin! Kyllä tiedän. Jääkää hyvästi, älkää puhuko kellenkään kohtauksestamme. Toivoakseni ei teidän tarvitse kauan odottaa vastausta kirjeellenne".

Rouva nousi ja meni katettuun lehtokujaan; Maria Ivanovna palasi Anna Vlasjevnan luokse, täynnä iloista toivoa.

Emäntä torui häntä siitä, että oli ollut ulkona niin varhain syys-aamuna; se, hänen mielestensä, ei ollut terveellistä nuorelle tytölle. Hän toi veden-kiehuttimen, ja teetä juotaessa oli juuri alkanut iankaikkiset kertomuksensa hovista, kun äkkiä hovivaunut pysähtyivät talon eteen ja kamarilakeija tuli sisään, ilmoittaen, että keisarinna suvaitsee kutsua luoksensa neiti Mironovia.

Anna Vlasjevnan häätä käteen.

"Herra siunatkoon!" huudahti hän. "Keisarinnako teitä hoviin kääntää? Mutta milläs ihmeen lailla hän on saanut tiedon teistä? Ja miten kaks te, lapsi parka, astutte keisarinnan eteen? Ettehän luullakseni osaa astuakaan hovin tapaan. Eiköhän vaan ole parasta, jos lähden saattamaan teitä: saatanhan edes jossakin kohden niinkuin varoittaa teitä. Ja kuinkas te saatatte mennä sinne matkapuvussa? Enköhän lähetä pyytämään kättilöltä hänen keltaista robroniansa?"

Kamarilakeija ilmoitti keisarinnan tahtovan, että Maria Ivanovna tulisi yksinään ja siinä puvussa, missä hän on. Mitäs tehdä! Maria Ivanovna nousi vaunuihin ja läksi hoviin, Anna Vlasjevnan neuvosten ja siunausten seuraamina.

Maria Ivanovna aavisti meidän kohtalomme ratkaisemista; kovasti tykytti hänen sydämensä. Muutaman minuutin kuluttua vaunut pysähtyivät hovin eteen. Vaunuista astuttuaan kulki Maria Ivanovna ylös portaita. Ovet avattiin hänelle selko selälleen. Hän kulki useampain kauniiden huoneiden kautta: kamarilakeija osoitti hänelle tietä. Viimeinkin pysähtyi lakeija erään oven eteen ja, sanottuaan menevänsä häntä ilmoittamaan, jätti hänet yksikseen.

Ajatus, että hän nyt astuu itse keisarinnan eteen, peloitti Maria Ivanovnaa niin, että hän tuskin jaksoi pysyä jaloillaan. Hetken kuluttua ovet avattiin ja hän astui keisarinnan toaletti-huoneeseen.

Keisarinna istui toaletin edessä. Muutamia hovi-naisia oli hänen ympärillään, ja nämä kohteliaasti tekivät Maria Ivanovnanne tietä. Keisarinna kääntyi häneen lempeänä, ja Maria Ivanovna tunsu hänessä saman rouvan, jolle niin suoraan oli puhunut asiansa muutama minuutti sitten. Keisarinna kutsui hänet luokseen ja sanoi hymyillen:

— "Olen, iloinen, että olen saattanut pitää sanani ja täyttää pyyntönne. Asianne on päätetty. Minä olen vakuutettu sulhasenne viattomuudesta. Tässä kirje; olkaa hyvä ja antakaa se itse tulevalle apellenne".

Maria Ivanovna otti kirjeen vapisevaan käteensä ja, purskahtaen itkemään, lankesi keisarinnan jalkain juureen. Keisarinna nosti hänet, suuteli häntä ja rupesi puhelemaan hänen kanssaan.

— "Minä tiedän, että te ette ole rikkaat", sanoi hän, "mutta minä olen velassa kapteeni Mironovin

tyttärelle. Älkää murehtiko tulevaisuudestanne. Minä otan huolekseni teidän toimeentulonne".

Osoitettuun lempeyttensä orpo raukkaa kohtaan, keisarinna päästi hänet menemään. Maria Ivanovna ajoi takaisin samoissa vaunuissa kuin oli tullutkin. Anna Vlasjevna, joka kärsimätönnä oli odotellut hänen palaamistaan, rupesi satelemaan kysymyksiä, joihin Maria Ivanovna vastasi joten-kuten. Anna Vlasjevna ei ollut oikein tyytyväinen tuommoiseen hajamielisyys, mutta selitti sen maalaisen kainoudeksi ja antoi jalomielisesti anteeksi. Samana päivänä läksi Maria Ivanovna paluumatkalle, huolimatta poiketa Pietaria ihaillemaan.

* * * * *

Tähän päättyvät Pietari Andrejevitsh Grinevin muistelmat. Perheellisten kertomusten mukaan tiedetään kumminkin että hän oli päästetty vankeudesta 1774 vuoden lopulla korkeasta käskystä. Hän oli ollut läsnä Pugatshevin mestauksessa. Pugatshev oli tuntenut hänet väen joukosta ja nyökännyt hänelle päätään, joka sitten minuutin perästä hengetönnä ja verisenä näytettiin kansalle. Pian sen jälkeen Pietari Andrejevitsh nai Maria Ivanovnan. Heidän jälkeisensä elävät onnellisina Simbirskin kuvernementissä. Kolmenkymmenen virstan päästä X:sta on herraskartano, jossa vielä näytetään seinällä lasin alla Katarina II:n omakätistä kirjettä. Se on kirjoitettu Pietari Andrejevitshin isälle ja julistaa viattomaksi hänen poikansa sekä kiittelee kapteeni Mironovin tyttären ymmärrystä ja hellää sydäntä.

VIITESLITYKSET:

[1] Sievennyssana sanasta Pietari.

[2] Masha on sievennysmuoto Maria nimestä. Suom. muist.

[3] Venäläinen sananparsa.

[4] Venäläinen kansallispuku. Suom. muist.

[5] Venäläinen tervehdystapa.

[6] Kummiksi sanovat Venäläiset ei ainoastaan risti-isäänsä, vaan lastensakin risti-isää. Vanhemmat ja lasten risti-vanhemmat ovat kummeja keskenään. Suom. muist.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAPTEENIN TYTÄR ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of

the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.